

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

9

1912

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ★

BAS. N. GRÉGORIADÈS

Ε.Υ.Δ. Τ.Κ. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΙΣΙΔΩΡΟΥ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΟΚΤΩ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ

Οὐδένα βεβαίως τῶν μητροπολιτικῶν θρόνων τοῦ κλίματος Κωνσταντινουπόλεως ἐκόσμησαν κατὰ τοὺς βυζαντιακοὺς χρό-
νους τοσοῦτοι λόγιοι ἱεράρχαι ὅσοι τὸν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἦδη
τὸν ἕβδομον αἰῶνα εὐρίσκομεν τοὺς ἁγιογράφους μητροπολίτας
Πλωτῖνον καὶ Ἰωάννην, εἰς οὓς ἐπακολουθεῖ τὸν ἕνατον αἰῶνα
ὁ γνωστότατος ὕμνογράφος καὶ συγγραφεὺς ὁμιλιῶν Ἰωσήφ, ὁ
ἀδελφὸς Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Τελευτῶντος δὲ τοῦ ἑνδεκά-
του αἰῶνος ἤχησαν ὁ Μιχαὴλ Χοῦμνος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος
Βέστης, καὶ μεσοῦντος τοῦ δωδεκάτου ἐμφανίζεται ὁ ἐκ Μα-
ρωνείας μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Νικήτας, ὅστις, στοι-
χῶν εἰς τὰς περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν ἐνεργείας Μανουὴλ
τοῦ Κομνηνοῦ, ὑποστηρίζει αὐτὰς διὰ συγγραφῶν δικαιολογου-
σῶν τὸ λατινικὸν δόγμα. Ἰδιάζουσα δ' αἴγλη λαμπρύνει τὴν
Θεσσαλονικὴν διὰ τῆς εἰς τὸν θρόνον αὐτῆς ἀναρρήσεως τοῦ
πολλοῦ Εὐσταθίου, ὅστις εἶνε μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ μαθη-
τῶν ὁ ἡγήτωρ τῆς δευτέρας μετὰ τὴν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ
Πορφυρογεννήτου παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς Ἀναγεννήσεως τῶν
γραμμάτων. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ καὶ μέχρι σχεδὸν τῆς
ὑπὸ τῶν Τούρκων δουλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης ἀναδεικνύεται
πλειὰς ὄλη ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, διαχεόντων ἀπὸ τῆς
πόλεως ἐκείνης ὡς ἀπὸ ἀειρρύτου πηγῆς τὰ νάματα τῆς ὀρθο-
δοξίας. Ὁ Γρηγόριος Παλαμᾶς, ὁ Νεῖλος Καβάσιλας, ὁ Ἰσιδώ-
ρος, ὁ Γαβριήλ, ὁ Συμεὼν οἶνονεῖ ἐξ ὑπαμοιβῆς λαμπαδηφοροῦ-
σιν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας.

Τῶν συγγραφέων τούτων εἰς τῶν ἐλάχιστα μέχρι τοῦδε

γνωστῶν εἶνε ὁ Ἰσιδώρος Γλαβᾶς¹, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος. Τοῦτου εἶνε ἐκδεδομένοι ἤδη μόνον τέσσαρες λόγοι εἰς τὴν Θεοτόκον, καὶ ὁ δὲ εἰς τὴν γέννησιν, εἰς τὰ εἰσόδια, εἰς τὸν εὐαγγελισμόν καὶ εἰς τὴν κοίμησιν². Ἀλλὰ πλὴν τῶν λόγων τούτων ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἰσιδώρου καὶ τὰ ἐξῆς· α') Μέθοδος τοῦ εὐρίσκειν τὸν κύκλον τοῦ Πάσχα (Ratio invenendi cyclum paschalem), ἣτις σώζεται ἐν φ. 45^a - 47^b τοῦ κώδικος F 79 sup. τῆς Ἀμβροσιακῆς βιβλιοθήκης. Ἄρχ. Ὁ χρόνος ἔχει μῆνας ιβ' καὶ ἡμέρας τξε'³· β') Ὑπομνήματα εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, σωζόμενα ἐν τινι κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ⁴. γ') Περὶ τῆς ἀρχιερωσύνης Ἀνθίμου Οὐγγροβλαχίας ἐν φ. 54^b τοῦ κώδικος τῆς ἀγιορειτικῆς

¹ Καὶ ἄλλος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης πρὸ τοῦ Ἰσιδώρου ἔφερον ὁμοίως τὸ ἐπώνυμον Γλαβᾶς, βλέπομεν δὲ τοῦτον ἀρχιερατεῦντα ἐν Θεσσαλονικῇ περὶ τὰ 1339 καὶ 1340. Εἰς τοῦτον πικρῶς ἐγράφη ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Νικηφόρου Γρηγορά ἢ ἐπιγραφομένη «Τοῦ φιλοσόφου τῆ μητροπολίτη Θεσσαλονίκης τῆ Γλαβᾶ», ἣτις νῦν εὑρίτται ἐκδεδομένη παρὰ τῆ *Migne* (*Patrologia graeca* Τόμ. ΡΜΘ' σ. 658). Ὅρθως ἦδη εἶχε εἶδει ὁ *Lequien* (*Oriens christianus* σ. 57), ὅτι δὲν ἤθρονατο νῦν ἀφέρεται εἰς τὸν ἡμέτερον Ἰσιδώρον. Ὁ δὲ σεβασμιώτατος κ. Λουδοβίκος *Petit* (*Rechos d'Orient* Τόμ. Ε' σ. 57) πιστικώτατα θεωρεῖ αὐτὴν ἀποσταλίσαν εἰς τὸν ἀρχαιότερον ἐκείνον μητροπολίτην Θεσσαλονίκης τὸν Γλαβᾶν.

² Ἐξέδωκεν αὐτοῦς τὸ πρῶτον μόνον ἐν λατινικῇ μεταφράσει τοῦ Ἰωάννου Μαρτίου Καρσοφύλλη ὁ Ἰακώβιος *Marcellus* (*Marialis S. Isidori*. Ἐν Ρώμῃ. 1651). Τοῦτων δὲ τὸν εἰς τὰ εἰσόδια ἐπιπέλαθε λατινιστὴν ὁ *Cambesius* ἐν τῇ *Bibliotheca conciniatoria*. Ἰδε *Fabricius - Harles* *Bibliotheca graeca* Τόμ. I σ. 498. Ἑλληνιστὶ δ' ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ *Vaticanus graecus 651* ὑπὸ τοῦ *A. Ballerini* (*Sylloge monumentorum*. Ἐν Ρώμῃ. 1851. Τόμ. Α' σ. 205 κ. ἐ., 418 κ. ἐ., Β' σ. 377 κ. ἐ., 597 κ. ἐ.), ἐξ οὗ πρέλαθεν αὐτοῦς ὁ *Migne* (*Patrologia graeca* Τόμ. ΡΑΘ' σ. 12-164), ὅστις λατινικὴν μετάφρασιν δὲν παρέθηκε, καθ' ἃ τὸ κατ' ἀρχὰς προετίθετο, τὴν τοῦ Καρσοφύλλη, ἅτε μὴ οὖσαν ἀκριβῆ.

³ *Martini - Bassi* *I manoscritti greci della Bibliotheca Ambrosiana*. Ἐν Μεδιολάνῃ. 1906. Τόμ. Β' σ. 1127.

⁴ Μνημονοῦσι τούτων ὁ *Sixtus Senensis* ἐν βιβλίῳ IV τῆς *Bibliotheca Sancta* κατὰ τὸν *Fabricius - Harles* ἐνθ' ἀν.—Ὁ *Montfaucon* (*Bibliotheca Bibliothecarum* Τόμ. Α' σ. 12 D) ἀναγράφει κώδικα ὡς σωζόμενον ἐν τῇ Βυτικανῷ.—Ὁ *Moroni* *Dizionario di Erudizione Storico-Ecclesiastica*. Ἐν Βενετίᾳ 1846. Τόμ. Λς' σ. 142, ἐν ἀρθρῷ *Isidoro*, συγγέων τὸν Θεσσαλονίκης Ἰσιδώρον πρὸς τὸν Ἰσιδώρον Ῥωσὶν τὸν μετασχόντα τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου καὶ ἐπειτα καρδινάλιον, προγράφει εἰς τοῦτον τὰ εἰς τὸν Λουκᾶν ὑπομνήματα.

μονῆς Ἰεθέρων¹. δ') Περὶ τῆς ἱερωσύνης Εὐγενικοῦ ἀναγνώστου ἐν φ. 55^β τοῦ αὐτοῦ κώδικος². ε') «Σύντάγμα ψηφοφορικὸν καὶ σύνοδος πανσελήνου, ἐκλεύσεις ἡλίου καὶ σελήνης εὗρεσις ἀκριβῆς» ἐν τῷ κώδικι 696 τῆς αὐτῆς μονῆς³ καὶ ἐν φ. 161 τοῦ κώδικος Reginae Svecorum 43 τῆς βατικανικῆς βιβλιοθήκης⁴. Ἄρχ. *Γινώσκειν σε χρὴ διὰ κύκλος τῆς σελήνης* τ') Ὁμιλίαι καὶ ζ') Ἐπιστολαί⁵.

Καὶ ὁμιλίαι μὲν τοῦ Ἰσιδώρου περιλαμβάνουσι ὁ Παρισιακὸς 1192, γεγραμμένος τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, εἰκοσι καὶ ἐννέα τὸν ἀριθμὸν⁶, ὁ Vaticanus graecus 651, τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, δεκαεξί⁷, ὁ Ἀμβροσιακὸς I 91 inf., τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος, ἐν φ. 1-62^β ἐπτὰ⁸, καὶ ὁ τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἀγγελικῆς βιβλιοθήκης (Bibliotheca Angelica) 51, γεγραμμένος μεταξὺ τοῦ δεκάτου ἕκτου καὶ τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος, τὰς αὐτὰς ἐπτὰ⁹. Πλὴν δὲ τῶν κωδίκων τούτων ἡ ὁμιλία εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν περιλαμβάνεται ἐν κώδικι

¹ *Σπυρ. Η. Λάμπρου* Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου ἔρους ἐλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β' σ. 71.

² Αὐτόθι σ. 71.

³ Αὐτόθι σ. 207.

⁴ *Montfaucon* ἐνθ' ἀν. σ. 33 ἀρ. 892. — *Henr. Stevenson Senioris* Codices manuscripti graeci Reginae Svecorum et Pii PP II bibliothecae Vaticanae. Ἐν Ῥώμῃ. 1888 σ. 31.

⁵ Ἴδε περὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἰσιδώρου Θεσσαλονίκης καὶ *Labbaeus* Bibliotheca ecclesiastica σ. 246, 651.

⁶ *Omont* Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale Τόμ. Α' σ. 259 κ. 4.

⁷ *Krumbacher* Geschichte der byzantinischen Litteratur σ. 176. ἄλλ. μεταφρ. *Σωτηριάδου* Τόμ. Α' σ. 352.

⁸ *Martini-Bassi* ἐνθ' ἀν.

⁹ *Costantino Mues* Saggio dell'intero catalogo di centosei codici greci della Biblioteca Angelica in Roma. Ἐν Ῥώμῃ. Tipografia della Pace di Filippo Caggini. 1894 σ. 28 κ. 1. — *Franchi de' Cavalieri* e *G. Muccio* Index codicum graecorum Bibliothecae Angelicae ἐν τοῖς Studi Italiani di Filologia classica Τόμ. Δ' (1896) σ. 99 κ. 1. Ἴδε κατωτέρω τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐπτὰ τούτων ὁμιλιῶν, εἴτινες συμπίπτουσι πρὸς τὰς τοῦ Ἀμβροσιακοῦ κώδικος. καθ' ἃ ἐξάγεται ἐκ τῆς παρὰ *Martini-Bassi* ἐνθ' ἀν. ἀνακοινομένης ἀρχῆς αὐτῶν.

τῶν τοῦ Voss (Vossianus) τῆς ἐν τῷ ἔλλανδικῷ Λουγδούμφ βιβλιοθήκης¹ καὶ ἐν φ. 256 κ. ε. τοῦ Βιενναίου Theol. graecus XXXV². Σποράδην δὲ μνημονεύονται παρὰ τῷ Φαβρικίῳ ἄνευ μνείας τῶν κωδίκων ἐν οἷς περιλαμβάνονται πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀναγραφέντων λόγων εἰς τὰ γενέθλια τῆς Θεοτόκου ("Ἀρχ. Μωϋσῆς ἐκεῖνος, ὡ θάλασσα)³, εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν ("Ἀρχ. Εὐφρανθήτωσαν οἱ οὐρανοὶ)⁴ καὶ εἰς τὴν Κοίμησιν ("Ἀρχ. Εἰ δὲ οὐρανῶν κάλλος)⁵ καὶ ἄλλαι ὁμιλίας τοῦ Ἰσιδώρου, καὶ ἐπὶ εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν ("Ἀρχ. Ἀρρητα τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας)⁶, εἰς τὰ Φῶτα ("Ἀρχ. Νῦν ἡμέρα φωτογενῆς καὶ σωτήριος)⁷ καὶ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ("Ἀρχ. Καθάπερ τῇ ἱεροῦ τραπέζῃ)⁸.

Αἱ ἐν τοῖς διαφόροις ἀνωτέρω ἀναγραφῆσι κώδιξι περιλαμβανόμεναι ὁμιλίας τοῦ Ἰσιδώρου Θεσσαλονίκης πρέπει νὰ διεξακριβωθῇ κατὰ πόσον εἶνε αἱ αὐταὶ ἐν τισι καὶ πόσαι ἐν ὄλῳ ἐκκαθαρίζονται. Ζήτημα δὲ εἶνε καὶ ἂν τὰ Ὑπομνήματα εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν τὰ ὑπὸ τοῦ Sesto Senese καὶ τοῦ Montiaucou μνημονευόμενα⁹ εἶνε ἄλλο τι ἢ αὐταὶ αἱ ἀλλαχοῦ εὐρισκόμεναι ὁμιλίας αἱ ἀφορμώμεναι ἀπὸ χωρίων τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ. Ἄλλ' ὅπωςδῆποτε ἀνέρχονται εἰς ἱκανὸν ἀριθμὸν, καὶ κατὰ ταῦτα δὲν εἶχεν ἄδικον Εὐγένιος ὁ Νομοφύ-

¹ Catalogus librorum tam impressorum quam manuscriptorum bibliothecae publicae Universitatis. Ἐν Λουγδούμφ. 1716 σ. 42 ἀρ. 2. Πρὸς. *Fabricius - Harles* ἐνθ' ἄν.

² *Kollar Petri Lambecii Commentariorum Supplementum. Liber primus postumus.* Ἐν Βιέννη. 1790 σ. 261 κ. ε. — Πρὸς. *Fabricius - Harles* ἐνθ' ἄν. Ἐν τῷ κώδικι τοῦτῳ περιλαμβάνεται μόνον ἡ Ἰσιδώρου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Εἰς τὴν σωτήριον καὶ κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λόγος.

³ *Fabricius - Harles* Τόμ. Ι' σ. 278.

⁴ *Fabricius - Harles* Τόμ. Ι' σ. 280.

⁵ *Fabricius - Harles* Τόμ. Ι' σ. 283.

⁶ *Fabricius - Harles* Τόμ. Ι' σ. 288.

⁷ *Fabricius - Harles* Τόμ. Ι' σ. 242.

⁸ *Fabricius - Harles* Τόμ. Ι' σ. 321.

⁹ Ἐν ἀνωτέρω σ. 314 σημ. 4.

λαξ, ἐγκωμιάζων ἐν τῷ Συνοδικῷ τῆς ἐκκλησίας Θεσσαλονίκης τὸν Ἰσιδώρον ἐπὶ τῷ ὅτι καθ' ἡμέραν διὰ τοῦ λόγου καὶ τῶν συγγραφῶν παρεθάρρυνε τὸ ποιμνιον αὐτοῦ εἰς τὸν κατὰ Χριστὸν βίον¹. Καὶ ὑπὸ ἱστορικὴν δ' ἐποψιν εἶνε ἄξιαι μελέτης αἱ ὁμιλῖαι αὐτῆς, ἐπειδὴ τινες αὐτῶν δὲν εἶνε ἀσχετοὶ πρὸς τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας. Ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος περιορίζομαι ἐκδίδων ἐνταῦθα τὸν πίνακα τῶν ἐν τῷ Ἀγγελικῷ κώδικι ἐν φ. VIII^ο—IX^ο περιλαμβανομένων εἰκοσιν, ὧν αἱ ὑπ' ἀριθμὸν ιζ', ιη' καὶ κ' εἶνε τῶν ἐκδεδομένων εἰς τὴν Θεοτόκον λόγων.

Ἦναιξ ἀκριβῆς τῆς παρούσης περικτίδος».

α. Πρώτη ὁμιλία τοῦ 3ου βιβλίου τοῦ ἀγίου Ἰσιδώρου εἰς τὸ τῆς 7^{ης} Κυριακῆς τοῦ Λουκά. Τῷ ἐλθόντι τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηκῶν ἠπήντησεν αὐτῷ ἄνθρωπος τις ἐκ τῆς πόλεως».

β. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία. Τὸ ἄνθρωπος τις προσῆλθεν τῷ Ἰησοῦ, ὃ ὄνομα Ἰάειρος».

γ. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία Τὸ νομικός τις προσῆλθεν τῷ Ἰησοῦ πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων».

δ. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία Τὸ ἄνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφρόργισεν ἡ χώρα».

ε. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία Τὸ ἦν διδάσκων ὁ Ἰησοῦς ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς Σάββασιν».

ς. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία εἰς τὸ ἀναγινωσκόμενον εὐαγγέλιον Τῆ Κυριακῆ τῶν ἀγίων πατέρων: [Τ]ὸ ἄνθρωπος τις ἐποίησε δεῖπνον (ἔπεται μέγα διαγεγραμμένον)».

ζ. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν σωτήριον κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

η. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία Ῥηθεῖσα ἐν τῇ ἱερᾷ τῶν Φώτων ἑορτῇ».

¹ Πρὸς τῷ Δέοντι Ἀλλατίφ De Symeonum scriptis σ. 187: Ἰσιδώρου τοῦ ἐν μακαρίῃ τῇ λήξει γενομένου ἀγιοποιήτου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, τοῦ δίκην ἀστέρος λαμπροῦ τὴν ποιμνὴν αὐτοῦ ταύτην καταηωτίσαντος ταῖς καθ' ἡμέραν ἱεροῖς διδασκαλίαις καὶ εἰσηγήσεσιν καὶ κατὰ τὸν καιρὸν καὶ πρῶτον ποιμένα Χριστῶν τοῦ ποιμνίου πάντα τρόπον περροτικῶτος καὶ μακρῆς ὁδοπορίας ὑπεργυκόντος καὶ πάν εἰ τι θεῖον καὶ πρὸς σωτηρίαν ἐνάγον καὶ λόγοις διδάξαντος καὶ ἔργοις ἐνδειξαμένου καὶ τῷ ὅτι τοῖς ἐπ' ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ πρὸ αὐτοῦ διαλάμψασιν ἐξισωθέντος τοῖς ὅλοις αἰωνία ἡ μνήμη. Πρὸς δὲ, Krumbacher ἐνθ' ἀν. σ. 175. ἑλλ. μεταφρ. Σωτηριάδου Τόμ. Α' σ. 351.

«θ. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία τῇ μετὰ τῶν Φώτων Κυριακῇ. Τὸ ἀκούσα· ὁ Ἰησοῦς ὅτι ὁ Ἰωάννης παρέδωθη καὶ ἀναχώρησεν».

«ι. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία Τὸ εἰσερχομένῳ τῷ Ἰησοῦ εἰς τινὰ κόμην ἀπήντησαν αὐτῷ ὄξκα λεπροὶ ἄνδρες».

«ια. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία [Τ]ὸ ἄνος τις προσήλθεν τῷ Ἰησοῦ περὶ ζῶν αὐτῶν καὶ λέγων, διδάσκαλε ἀγαθέ».

«ιβ. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία Τὸ ἐγένετο ἐν τῷ ἐγγίζειν τὸν Ἰησοῦν εἰς Περικχόν, τυφλὸς τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδόν».

«ιγ. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία Τὸ ἐνῆρχετο ὁ Ἰησοῦς τὴν Ἱερικχὸν καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ καλούμενος Ζακχαῖος».

«ιδ. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία, Περὶ ἐνώσεως πνευματικῆς καὶ κατὰ τῶν συγγενικῆς τρόπῳ συναπτομένων τοῖς εὐσεδέσι».

«ιε. Τοῦ αὐτοῦ, Κατὰ τῶν ἀθέσμων ἐνουμένων τοῖς ἀσεδέσιν».

«ις' Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία διαλαμβάνουσα ὅπως ἡ, περὶ ἐννεκα καὶ τὰ θεῖα ῥήματα τροφή ἐστὶ καὶ σύστασις ψυχῆς, καὶ ὅτι ὥσπερ βῆλος τὰ ὄτα παρὰ τοῦ θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις προυτέθησαν καὶ διὰ τοῦ βραχέως ῥήματος, Τοῦ, Κύριε ἐλέησον οἰκειῶσθαι θεῷ καὶ φωτίζεσθαι, [κ]αὶ περὶ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ παθῶν ἀποχῆς».

«ιζ. Τοῦ αὐτοῦ Εἰς τὴν γέννησιν τῆς Θεοτόκου καὶ δεσποίνης ἡμῶν».

«ιη. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων».

«ιθ. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν».

«κ. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν κοίμησιν τῆς παναγίης Θεοτόκου».

Καὶ ὁ μὲν Πίναξ περιέχει τὰς ἄνω εἰκοσιν ὁμιλίαις, ἀλλ' ὁ βιβλιογράφος περιέλαβεν ἐν τῷ σώματι τοῦ κώδικος μόνον τὰς πρώτας ἑπτὰ, ἐπιγραφόμενας ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει ὡδε·

φ. 1^α. «Τοῦ ἀγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Ἰσιδώρου ὁμιλία εἰς τὸ τῆς Ἐ Κυριακῆς τοῦ Λουκᾶ Εὐαγγέλιον. Τῷ ἐλθόντι Ἰησοῦ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρητῶν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἄνθρωπος ἐκ τῆς πόλεως».

Ἄρχ. Ἰατρῷ μὲν εἶπου τις ἀπήντισεν (ἐν τῇ φ. 1^α) ἐρχομένῳ.

φ. 27^α. «Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία εἰς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον τὸ Ἀνθρωπὸς τις προσήλθε τῷ Ἰησοῦ ὃ ὄνομα Ἰάειρος».

Ἄρχ. Ἄριστον μὲν οὖν καὶ πᾶσι τῶν ἀναγκάσιον.

φ. 52^α. «Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τὸ νομικὸς τις προσήλθε τῷ Ἰησοῦ περὶ ζῶν αὐτὸν καὶ λέγων».

Ἄρχ. Ζωὴν μὲν τὴν λυομένην.

φ. 78^β. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία Ἐν ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφρόρῃ-
σεν ἡ γῶρα.

Ἄρχ. Νῦν ἀτεχνῶς καὶ ἐκ τῶν παρόντων.

φ. 95^β. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τὸ ἦν διδασκῶν ὁ
Ἰησοῦς ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς Σάββασιν καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἦν
πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας.

Ἄρχ. Καθὼς ἐπιχερὸν καὶ καρπὸν προξένων πνευματικῶν.

φ. 117^β. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία εἰς τὸ ἀνγκινωσκόμενον Εὐαγγέλιον
τῆς Κυριακῆς τῶν ἁγίων πατέρων· τὸ ἀνθρώπος τις ἐποίησε δεῖπνον
μέγα καὶ ἐκέλευσε πολλούς.

Ἄρχ. Μαγίσται μὲν αἱ τοῦ θεοῦ περὶ ἡμᾶς δωρεαί.

φ. 143^β. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν σωτήριον καὶ κατὰ σὰρκα γέννησιν
τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἄρχ. Ἄρρητα τῆς τοῦ θεοῦ φιλελευθροῦς ὑπὲρ ἡμῶν τὰ γνωρίσματα.

Εἶνε δ' ἅπασαι αὐταὶ αἱ ἑπτὰ ὁμιλίαι καθαρῶς κατηχητι-
καί· μόνον δὲ τὰ ἐξῆς χωρία εὐρίσκονται ἐν αὐταῖς ἔχοντα ὑπαι-
νιγμοὺς εἰς σύγχρονα γεγονότα ἢ ἄλλως ἄξια σημειώσεως.

1 (Ἐν τῇ τρίτῃ Ὁμιλίᾳ φ. 67^β–69^β).

Διὰ τοῦτο νῦν ὀρώμεν ἀγαπήτοι καὶ τὰς συνεχεῖς συμφορὰς πι-
κρῶς καθ' ἡμῶν ἐπιούσας, ἔτι τῆς τοῦ θεοῦ δισταμένοι ἀγάπης πάσας
τε τὰς αὐτοῦ παροριόμεν ἐντολάς· ὁ γὰρ μένων φησὶν ἐν τῇ ἀγάπῃ
τὰς ἐντολάς μου τηρήσει· καὶ τὰς φθοροποιούς ἐκτελοῦμεν ἁμαρτίας,
καὶ τοῖς ἐπιτάγμασι πειθόμεθα τοῦ παμπονύρου διαδόλου· ἐνθεν καὶ ὁ
μνηστικακούμεν καὶ ἀλλήλοις φθονοῦμεν καὶ διαβάλλομεν καὶ ψευδό-
μεθα καὶ ἀρπάζομεν τὰ ἀλλότρια, καὶ παντοίοις ἄλλοις ἀτοπίμασιν
ὑποπίπτομεν· δι' ἃ καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἐλεεινῶς ὑπετάγημεν, καὶ ἡμῶν οἱ
μὲν ἀιχμάλωτοι πικρῶς ἔλκονται, οἱ δὲ τοῖς ἕρπеси τῶν ἀσεβῶν ὀδυ-
νηρῶς κατατέμνονται, ἡμεῖς δὲ οἱ μῆπω τάχα ὀλοσχερῶς ὑπ' αὐτῶν 10·
ἀρπαγέντες ταῖς καθ' ἑκάστην ἀπειλαῖς καὶ τῇ τῶν φόρων ὑπὲρ δύ-
ναμιν καταβολῆς ὡς περ τισὶν ἄλλοις πιεζόμεθα καὶ μαστιζόμεθα κο-
λαστηρίοις· ἀπάντων δὲ τούτων αἴτιον τῶν δεινῶν τὸ τῶν θεῶν ὑπερ-
ορᾶν ἐντολῶν, μάλιστα δὲ τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης διστασθαι· ταῦτό δὲ.

1. διατιθέτω 4. ταῖς ἁμαρτίας 7. ἀρπάζομεν 8. οἱ 9-10. ὀδυ-
νηρῶς 12. ὡς περ τισὶν πιεζόμεθα ἐν τῇ καιρῶν, ἐν δὲ τῇ ἡμῶν χειρὶ κα-
τέρχ. πιεζόμεθα 13. ἀπάντων 14. μάλιστα ταυτὸ

εἶπεν τοῦ θεοῦ ἐντεῦθεν καὶ κατ' ἀλλήλων μακρομένων δίκην ἐχωρή-
 σαμεν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐκόντες τοῖς ἀσεδέσι προῦδώκαμεν καὶ πολυ-
 πληθέσιν ἄλλοις περιεπέσαμεν δεινοῖς. Ἐἰ γὰρ τὴν αἰτίαν τῆς κατὰ
 τῶν Χριστιανῶν συντριβῆς ζητήσεις καὶ φθορᾶς οὐκ ἄλλην εὐρήσεις
 ὃ ἢ τὴν [τῆς] πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης διάστασιν. Ἐκείθεν
 γὰρ καὶ κατὰ τῶν ὁμοφύλων πολλάκις ἡμῖν πόλεμος συγκεκρότηται, καὶ
 πατέρες τὴν φύσιν ἡγνόησαν καὶ κατὰ παιδῶν θηρίων ἠμότερον διε-
 τέθησαν, καὶ ἀδελφὸς ἐξέστη τοῦ φυσικοῦ φίλτρου καὶ εἰς κοινὴν γασ-
 τῆρ σαρκῶν μετέδωκε τῶν αὐτῶν, οὗτοι κατ' ἀλλήλιον δεξιὰν ὀπλι-
 10 σαν, καὶ πάντα συνεσχέθη τὰ καθ' ἡμᾶς· καὶ νῦν ἐλευσίνως τοῖς ποσὶ
 συμπατούμεθα καὶ πιεζόμεθα τῶν ἀσεδῶν. Ἀπὸ γὰρ τοῦ μὴ τὸν ἀδελ-
 φὸν ἀγαπᾶν καὶ φιλεῖν τὸν θεὸν ἡγνόησαμεν, τῆς δὲ τοῦ θεοῦ χωρι-
 σθέντες ἀγάπης καὶ ὁρατοῖς καὶ ἀοράτοις παίγνιον γεγόναμεν πολε-
 μίσις. Ὅτι δὲ καὶ οὐρανὸν ὄραν ἔτι καὶ ἧλιον καὶ γῆν ἡμῖν πατεῖν
 15 συγκεχώρηται, τῆς τοῦ θεοῦ καὶ τοῦτο μακροθυμίας καὶ οὐκ ἐξ ὧν
 ἡμεῖς πρὸς αὐτὸν νεύομεν. Ἄξιοι γὰρ ἀφ' ὧν πράττομεν καὶ τῆς τού-
 των ἐσμὲν στεριθῆναι ψυχαγωγίας καὶ προσέτι δίκην ὑποσχεῖν τὴν
 ἐσχάτην.

2 (Ἐν τῇ αὐτῇ τρίτῃ ὁμιλίᾳ φ. 73^a-^b).

Ἡ οὐχ ὄραξ ὅτι καὶ δένδρα μὴ ὑπὸ τὸ αὐτὸ καὶ ταῦτα εἶδος
 20 ὄντα ἀλλήλοις συνάπτομεν καὶ εἰς φιλίας ὥσπερ συνδέομεν, ὃ κατὰ
 κοινὸς φιλίασμα καλεῖται, καὶ καρπὸν ἀποτίκτουςιν.

3 (Ἐν τῇ αὐτῇ τρίτῃ ὁμιλίᾳ φ. 76^b-77^b).

Ἐἰ γὰρ ἃ τηρεῖν ἄψαυστά σοι προσήκε, τὰ θεῖα φημί ἀναθήματα.
 ταῦτα ὑπὲρ σῆς ἀφαιρῶν βοήθειας, ὡς φῆς, ἄλλοις εἰς τράπεζαν παρα-
 σκευάζεις, παραπλήσιόν τι ποιεῖς, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἰατρὸς φάρμακον,
 25 ὃ καὶ τὸν ἀψάμενον χειρὶ καὶ τὸν γευσάμενον θανατοῖ, τοῦτο οἰκείαις
 χερσὶν εὐληφῶς τοῖς κάμνουσιν ὄραγεν, ἵνα τούτους λύσῃ τῆς νόσου.
 Οὔτε γὰρ τοῖς νοσοῦσιν ὁ ἰατρὸς ἐκείνος βοήθειαν χορηγήσει, καὶ
 ἑαυτὸν προσάπολλυσι. Λέγειν δὲ ἀναγκάζομαι ταῦτα δι' ἐκείνους ὅσοι
 τὸν δικαιοτάτον τούτον ὠθεοῖσι βασιλέα μετακινεῖν τὰ τῶν ἱερῶν. Τὴν
 30 γὰρ αὐτοῦ περὶ τὰ θεῖα σπουδῆν καὶ ὄσῃν τρέφει τὴν ἔφειν τὰ τῶν

2. προῦδώκαμεν 4. ἄλλην εὐρήσεις 7. ὁμοίτητον 8. εἰς 11. συμπα-
 τοῦμεθα ἐκ τοῦ συμπατούμεθα 12. ἡγνόησαμεν 19. ἢ 20. ἀλλήλοις
 22. προσήκε 26. εὐληφῶς ἐκ τοῦ εὐληφῶς 30. τούτων

ἐκκλησιῶν ἐπὶ μείζον ἀίρειν ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοτε θήλην πεποιήκε, παρίστησι δὲ τῶν φθασάντων οὐκ ἔλαττον καὶ ὁ πολὺς νῦν ἀγὼν ὑπὲρ τοῦ Ἁγίου Σώζοντος, τοῦθ' ὅπερ ἴστε, λέγω τὸ κτήμα τὸ πάλαι τῇ καθ' ἡμᾶς προσκυρωθὲν ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ· ὅν ὥστε τὸ ἴδιον τῇ ἐκκλησίᾳ παραμένειν ἐνεδείξατο, πολλῶν τῶν ἐν ἀξίαις προύχόντων ἀνθελεπόντων πρὸς ἕτερα. Εἰ δὲ καὶ μὴ τὰ κατὰ γνώμην ἑαυτοῦ ταχέως νῦν ἐτέλεσε, τοῦ καιροῦ τοῦτο βίβισαμένου, ἀλλ' οὐ μικρὰ τῆς θεοφιλείας αὐτοῦ κἂν τούτῳ παρέχει γνωρίσματα. Ἐγὼ δὲ οὐτ' ἐλέγχειν ἀποστήσομαι τὰ θεομισῆ, εἰ καὶ τὴν γλώττιαν τὴν ἐμὴν ἐκτεμῖναις ἠπεύλησεν, οὔτε κηρύττων εἰς δύναμιν πύσομαι τὰ θεοφιλή. 10

Τούτῳ δὲ ὁ βέων ἐφεξῆς ἀπαράγραπτα μαρτυρήσει χρόνος, εἴπερ ἡμᾶς ὥδε μένειν καὶ ἔτι θεῖα κεκύρωκε ψήφος. . .

4 (Ἐν τῇ ἑβδόμῃ ὀμιλίᾳ φ. 131^β-132^α).

Ἐπειδὴ δὲ, ἀδελφοί, καὶ ἀγὼν ἡμῖν οὐ μικρὸς πρόκειται κατὰ τῶν ἀσεβῶν, νῦν εἴπερ ποτὲ ἀναγκαῖον φανῆναι μὲν τοὺς πρώτους ἢ τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν ἢ τοῦ σώματος βίωμην ἢ στρατηγίας ἐμπειρίαν 15 ἢ περιουσίας εὐπορίαν πρώτους περιφανῶς καὶ ἀπαραμίλλους πρὸς τροπαίων περιδόξων ἐπίδειξιν, τοὺς δ' ἐσχάτους τῶν καθ' ἡμᾶς μὴ κατὰ τοὺς ἀγῶνας ἀπολειφθῆναι τῶν πρώτων, ἀλλὰ φιλοτίμως διαναστῆναι τῇ τῶν γενναίων ἔργῳ τροπαιουχίᾳ. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ πρότεοι καλῶς ἀπειληθέναι μαρτυρήσουσι τὸ πρωτεῖον ταῖς κατ' ἐξοχὴν κατ' 20 ἐχθρῶν ἀριστείαις, καὶ οἱ ἐσχατοὶ λαμπρῶς εἰς τὴν τῶν πρώτων ἀναυήσονται βαθμίδα τοῖς ἴσοις τῶν πρώτων κατορθώμασι τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ἀνάρρησιν κομιζόμενοι.

Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τὰς ὀμιλίαις, ὧν θέλω ἐκδώσει ἀργότερον τὸ ὅλον κείμενον τῆς ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι 1192 εἰκοστῆς ἑβδόμης, (φ. 311^α-315^β) καὶ τῆς εἰκοστῆς ἐνάτης (φ. 320^α-322^β), αἵτινες ἐκ τῶν παρὰ τῷ Omont¹ ἐκδεδομένων περιλήψεων τῶν ἐπιγραφῶν, De gratiis agendis, dicta a. 1394 καὶ De pueris Amuratis jussu raptis, dicta a. 1395, ἐμφαίνονται περιέχουσαι ἀξίαν γνώσεως ὕλην.

2. παρίστησι 5-6. προεχόντων 6. ἐαυτῶ 8. θεοφιλείαις
11. τοῦ δε' ὅσθ 14. ἀσεβῶν εἴτερ ποτε 17. παραδόξων 18-19. ἀλλὰ
φιλοτίμως διαναστῆναι 21. πρὸς 22. βαθμίδα τῶν κατορθώμασι

¹ Inventaire sommaire σ. 260.

Αἱ δ' ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰσιδώρου εἶνε ὀκτώ και περιλαμβάνονται α') ἐν φ. 236^a-262^a τοῦ ὑπ' ἀριθ. 651 Vaticanus graecus, γεγραμμένου τὸν δεκάτον πέμπτον αἰῶνα, περὶ οὗ και ἀνωτέρω ὁ λόγος¹, β') ἐν τῷ Ἀμβροσιακῷ κώδικι J 91 inf., φ. 63^a-78^b, τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος², γ') ἐν τῷ Ὀττοβονιανῷ κώδικι 379 τῆς βατικανικῆς βιβλιοθήκης, φ. 146-200, τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος³, δ') ἐν τῷ Ἀγγελικῷ κώδικι 51 φ. 169^a-224^b, γεγραμμένῳ μεταξὺ τοῦ δεκάτου ἔκτου και τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος, περὶ οὗ και ἀνωτέρω ὁ λόγος¹. Ταύτας δὲ παραθέτων ὅλας ἐνταῦθα, ἐπισυνάπτω ἐν τέλει τῆς ἐκδόσεως τινὰς παρατηρήσεις. Ἐλήφθησαν δ' ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἔκδοσιν μόνοι οἱ ἐν Ῥώμῃ κώδικες Β (Βατικανικός) ὁ και πάντων ἄριστος, Ο (Ὀττοβονιανός) και Α (Ἀγγελικός). Ὁ δὲ Ἀμβροσιακός, καθ' ὅσον δύναμαι νὰ κρίνω ἐκ μικροῦ δείγματος, δὲν παρέχει ἀξίας λόγου γραφὰς συντεινούσας εἰς βελτίωσιν τοῦ κειμένου. Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶνε τοῦτο, ὅτι φέρει ἐν τῇ ᾧα διορθώσεις λέξεων κακῶς γεγραμμένων ἐν τῷ κειμένῳ.

¹ Ἐς ἀνωτέρω σ. 345 σημ. 7.

² *Martini-Bassi* I manoscritti greci della Biblioteca Ambrosiana Τόμ. Β' σ. 1127.

³ *Feron-Battaglini* Codices manuscripti graeci Ottoboniani Bibliothecae Vaticanae. Ἐν Ῥώμῃ 1893 σ. 193.

⁴ Ἐς ἀνωτέρω σ. 345 σημ. 9.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ
ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1.

Εἰς τὸν μητροπολίτην Σεργῶν
κύριον Ματθαῖον τὸν Φακρασῆν

Ἐπιστολὴ α'.

Πανιερώτατε μητροπολίτα Σεργῶν καὶ ὑπέρτιμε, σεβασμιώτατε, θεϊότατε, ἐν Χριστῷ ὑπερήδιστε καὶ ποθεινότατέ μοι πάτερ, δέσποτα, ἀδελφέ καὶ συλλειτουργέ, θέομαι τοῦ παναγάθου θεοῦ καὶ τὸ τίμιον καὶ θεόσωστον σῶμα τῆς σῆς ἀγιότητος κρείττον νόσου διατηρεῖσθαι τῆς παρὰ πολλῶν τῶν ἀφορήτων σχεδὸν αὐτῷ συμπιπτόντων ἀνιαρῶν, ὃ ὡς εἶδος, φουμένης. Ὑγιαίνομεν καὶ ἡμεῖς τὸ δοκοῦν. Ταῖς γὰρ κοιναῖς αἰεὶ καὶ βαρυτάταις σύρρευσαις συμφοραῖς καὶ τῷ ἄλλως ἐξιτήλῳ τῆς ἐμῆς σωματικῆς ἐξεως οὐδέποτε ἀληθῶς ὑγιαίνομεν.

Τὰ γράμματα δεξάμενοι τῆς μεγάλης ἀγιωσύνης σου ἠνιάθημέν τε ὁμοῦ καὶ ἤσθημεν. Πρὸς μὲν γὰρ τὰ τῆς ἀίχμαλωσίας ἀπιδόντες δε- 10 νά, ὡς καὶ τὰ γράμματα ἐμήνυε, μᾶλλον δὲ πρὸ τῶν γραμμάτων αὐτὰ τὰ πράγματα ἐδίδασκε· τί γὰρ δουλείας, καὶ τοιαύτης, ἣ περιπέπτω- κας, ὀδυνηρότερον; σφόδρα ἐπλήγημεν τὴν καρδίαν καὶ πικρὸν ἐκ βάθους ἀνεπέμψαμεν στεναγμὸν καὶ θρηνοῦντες ἡμεν ἐπὶ μακρὸν καὶ

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Ἐπιστολαὶ τοῦ ἀγιωτάτου ἐπισκόπου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Α : λαίπα: ΒΘ

1. Ἐπιγραφὴ Ἐἰς τὸν μητροπολίτην Σεργῶν πρὸς ματθαῖον τὸν φακρασίον. Ἐπι- στολὴ α' Α : Τοῦ ἀγιωτάτου ἐπισκόπου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης εἰς τὸν μητρο- πολίτην Σεργῶν (θεωρημένον νεωτέρῃ χειρὶ εἰς Σεργῶν) πρὸς ματθαῖον τὸν φακρασίον ἐπιστολὴ α' Ο : Εἰς τὸν Σεργῶν κύριον ματθαῖον τὸν φακρασίον Β

1. μητροπολίτα ΒΘΑ Σεργῶν ΒΘ : Σεργῶν ἐκ τοῦ μερῶν Α 2. θεϊότατε Β : θεϊώτατε ΟΑ ποθεινότατέ ΒΘ : ποθεινώτατε Α 5. ἀφορήτων ΒΑ : ἀφρη- ρήτων Ο ἀνιαρῶν ΒΑ : ἀνιάρων Ο 7. συρρεούσαις Β : συρρεούσαις Ο : συ- ρρεούσαις ἐν τῷ κεμένῳ, ἐν δὲ τῇ ᾗζ πρόσθετον η Α 9. τὰ ΒΑ : τὰ Ο σου ἠνιάθημεν Β : σου ἠνιάθημεν Ο : ἠνιάθημεν Α 10. τὰ τῆς Β : τατῆς ΟΑ 11. ἀνεπέμψαμεν ΒΘ : ἀναπέμψαμεν Α ἐπὶ μακρὸν Ο : ἐπιμακρὸν ΒΑ

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΗΜΕΝΟΣ ΤΟΜ. Θ'. 23

δακρύνοντες. Ἐὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ τυχόντος ἡμῖν ὁμοδόξου χερσὶν ἀπηνῶς
 ἐλκομένου πολεμίων ἐκεῖνα πάσχομεν. ὅταν ὁ βαρβάρους ἐαλιωκῶς
 καὶ τῶν ὁμοδόξων ὁ πρῶτος ἡ καὶ διδασκάλων, ἔτι δὲ καὶ φίλων καὶ
 ἀδελφῶν, οὐ τῶν ἐκ σαρκὸς καὶ γήννης ἄλλης αἰτίας συναπτομένων,
 5 ἀλλὰ τῶν θεῶν πνεύματι συμψυομένων, ἦν ὁ δεσμὸς ἀσυγκρίτως ἐκεί-
 νου τοῦ χροῖκου κρείττων καὶ ὑψηλότερος, πρὸς δὲ καὶ τῶν ἀγῆθων
 πόνους ἐπιρρίπτειν τὸ σῶμα τραχέσι καὶ δουλικαῖς καὶ ἡθεσι βαρβα-
 ρικαῖς καὶ φωναῖς καὶ διαίτη προσομιλεῖν, τούναντίον δὲ μᾶλλον τῶν
 ἐλευθερίως ἐκ νέου καὶ εὐγενῶς ἄχρι πολλοῦ τῆς ἡλικίας παιδαγωγῆ-
 10 θέντων, ὅταν τοῖνον ὁ οὕτως ἔχων ὑπὸ χεῖρα γένηται τὴν αἰμοχαρῆ καὶ
 ἀγῆταλον, τί λοιπὸν πάσχειν τοὺς ὑπὲρ τούτου τοιαῦτα λογιζομένους;
 Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν τὰ τῆς λύπης παραίτια. Πρὸς δὲ τὸν καρπὸν σκο-
 πήσαντες, ὅν οἱ πειρασμοὶ χορηγεῖν εἰώθησι τοῖς πιεζομένοις, εἰς
 πνευματικὴν ἐστράφημεν ἡδονὴν καὶ τὴν πολυποικίλον ἐδοξάσαμεν τοῦ
 15 θεοῦ σοφίαν ὅπως προσκαίρων ἕνεκα πειρασμῶν τοῖς πρὸς τούτους
 δυνατῶς ἔχουσιν ἀρρητὰ καὶ αἰώνια ἀντιδίδωσιν ἀγαθὰ καὶ ὅπως μα-
 στιγοὶ μὲν μετρίως, εὐεργετῆ δὲ ἀμέτρως καὶ ἀφαίρει μὲν ἀξίαν καὶ
 βέουσαν δόξαν, ἀντιχορηγεῖ δὲ ὕψος θεῖον καὶ λαμπρότητα διακρίνου-
 σαν καὶ σῶμα μὲν πρὸς βραχὺ τήκει, αἰωνίως δὲ ψυχὴν λαμπρύνει
 20 καὶ ἀπλῶς ἐπάγει τὰ λυπηρὰ, ἵνα τὰ τέρποντα ἀντιδῶ, καθάπερ καὶ
 γῆν καλύπτει χιόνι καὶ εἰς ἀμορφίαν μεταποιεῖ, ἵνα μετὰ μικρὸν τῆ
 ποικιλομόρφῳ χροῖα τῶν φυτῶν λαμπρὰν ἀπεργάσῃται καὶ ὠραίων.
 Ὡς γὰρ ἐπὶ δένδρου, ἐπειδὴν καὶ ὑετοῖς καὶ βολαῖς ἀνέμων καὶ χιόν-
 ος προσπαλάσῃ, τότε δείκνυται καρποφόρον, οὕτω καὶ ἐπ' ἀνθρώ-
 25 που, ὁπότεν κατ' αὐτοῦ χειμῶνα ὁ θεὸς ἐπαφῆ πειρασμῶν, τότε κατά-
 κομον τοῖς πνευματικαῖς τοῦτον προτίθησι καρποῖς. Πρὸς τοῦτο γὰρ
 καὶ ὁ θεὸς ἀφορῶν Ἰάκωβος «πᾶσαν, φησί, χαρὰν ἡγγήσασθε, ἀδελφοί
 μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις» καὶ «Μακάριος ἀνὴρ, ὅς
 ὑπομένει πειρασμὸν» καὶ «Ἐὶ ὀνειδίξεσθε, φησὶν ὁ κορυφαῖος Πέτρος,

1. δακρύνοντες B1 : δακρύνοντες O 2. ἐλκομένου B : ἐλκομένου OA ἑα-
 λιωκῶς B : ἐαλιωκῶς OA 5. ὡν BO : ὡς A 6. κρείττων BO : κρείττων ἐκ
 τοῦ κρείττων A 7-8. βαρβαρικῶς B : βαρβαρικῆς OA 8. διαίτη BO : διαί-
 τῆς ἐκ τοῦ διαίτης A τούναντίον B : τουναντίον OA 10. αἰμοχαρῆ B : αἰ-
 μοχαρῆ OA 11. ἐπὶ τούτου BO : ἐπαιρητότου A 13. πιεζομένοις B : πιε-
 ζομένοις OA 16. αἰώνια BA : αἰώνια O 17. ἀφαίρει B : ἀφαίρει OA
 19. σῶμα BO : σῶμα ἐκ τοῦ σῶμα A πρὸς βραχὺ BA : πρὸς βραχὺ O
 21 (καὶ κατωτέρω) μεταμικρὸν BO : μεταμικρὸν A 24. προπαλαῖση BA :
 προπαλαῖση ἐκ τοῦ προπαλαῖση O 27. φησὶ B : φησὶν OA

ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι· καθὼς γὰρ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. Ἐγὼ γὰρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κλοπιμαίος ἢ ὡς ἀλλοτριεπισκόπος· εἰ δὲ ὡς Χριστιανὸς μὴ κίσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ὅτι μετὰ μικρὸν κο- 5 μίεται τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον. Ταῦτα δὲ οὐ παρ' ἑαυτῶν κηρύττασιν οἱ ἄγιοι, ἀλλὰ παρὰ τοῦ κοινοῦ παιδευθέντες διδασκάλου. Οὗτος γὰρ καὶ μακκρίους καλεῖ τοὺς ὀνειδιζομένους καὶ διωκομένους καὶ λοιδορουμένους ἕνεκεν αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ὑθρεως ἔπαθλον σαφέστατα προαναφώνει, λέγων «Χαίρετε 10 καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Οὕτω γὰρ ἐδώξαν καὶ τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. «Οἱ τοίνυν <οἱ> κατὰ τὴν σὴν ἀγιότητα πάσχοντες καὶ μακάριοι καὶ κατὰ τοὺς ἄλλους προφήτας καὶ πολὺν ἔξουσιν ἐν οὐρανοῖς τὸν μισθὸν καὶ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν. Ἡὼς οὐ χαίρειν καὶ τούτους εἰκὸς καὶ τοὺς φιλοῦντας αὐτούς : 15 Διὰ ταῦτα ὦν τὴν μνήμην τὰ γράμματα ἔτεκε τὰ σὰ καὶ εὐφράνθημεν καὶ μακάριον σε νομίζομεν τῶν δεσμῶν καὶ τῆς δουλείας ἢ προσπαλαίεις· δι' ἣν τῆς αἰωνίου κληρονομήσεως ἐλευθερίας σὺν τοῖς δικαίοις καὶ προφήταις. Εἰ γὰρ τοῖς πολλὰ παθοῦσιν ὑπὲρ δικαιοσύνης τῶν ἐσομένων ὁ θεὸς ἀγαθῶν κοινωνεῖ, διότι λοιπὸν τῆς ἀδικαδόγου 20 χαρᾶς ἄξιόν σε κέκρικεν ὁ δεσπότης, διὰ τοῦτο καὶ τοῖς παρούσιν ἐμπεσεῖν συνεχώρησε πειρασμοῖς.

Οὐκοῦν χαῖρε, σεβάσμιε δέσποτα, καὶ μὴ ἀθύμει ταῖς τῶν χαλεπῶν ἐπιφοραῖς. Εἰ γὰρ καὶ λογισμὸν ἀνθρώπινον συνεινεγκαεῖν δεῖ, ὑπὲρ τίνος λυπεῖσθαι χρή· ὅτι δόξαν ἀνθρωπεῖαν ἀπώλεσας ; Ἀλλ' οὐ συνδιατω- 25 νίσαι αὐτῇ σοὶ ἐμελλε· διότι «πᾶσα, φησὶ, σὰρξ ὡς χόρτος καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξηράνθη ὁ χόρτος καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, τὸ δὲ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα». Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ἡμᾶς ἐγὼ νομίζω, τὸ Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε ὅτι

4. χριστιανὸς Β0 : χριστιανὸς Α 8. ὀνειδιζομένους Β : ὀνειδιζομένους
0Α 8-9. καὶ διωκομένους Β : λείπουσιν 0Α 10. προαναφώνει Β0 : προ-
αναφώνει ἐκ τοῦ προαναφωνεῖ Α 11. οὕτω ΒΑ : οὕτω 0 12. πρὸ Β0 :
πρὸς Α 13. καὶ κατὰ Β0 : καὶ καὶ Α 19. ἐπὶ δικαιοσύνης Β0 : ἐπὶ δικαιο-
σύνης Α 21. ἄξιόν Β0 : ἄξιον Α διὰ τοῦτο Β0 : διατοῦτο Α, κἀπιτέρω
δὲ συνήθως ἐν ἅπασιν τοῖς κώδεξι διατοῦτο ἢ διατοῦτο 25. ἀπώλεσας Β : ἀπώ-
λειας 0Α 26-27. ὡς χόρτος καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξη-
ράνθη ὁ χόρτος Β : ὡς χόρτος 0Α 28. δὲ ΒΑ : δὲ 0

ἔμισθος ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἄλλως τε καὶ δόξα μὲν ἄνθρωπον
 ἐνίοτε διαφθείρει διὰ τὴν ἀγέσσεως ἀγαλίνωτον, δεσμὰ δὲ οὐδαμῶς
 ἔ γάρ ἐλευθέρως τῆδε κάκειος μεταπηδῶν ἔστιν ὅτε καὶ εἰς κρημνὸν
 ὄλισθαίνει, ὃ δὲ κατὰ χώραν δεσμευθεὶς οὐκέτι τὸν ὄλισθον δέδοικεν.
 5 Ἔτι δὲ καὶ δόξα ἀληθῆς ἢ τῶν ἐκλεκτῶν καὶ ἀγίων κοινωνία, δεσμὰ δὲ
 καὶ στρεβλώσεις καὶ λιμὸς καὶ δίψα καὶ ἄτιμοι περιαγωγαὶ τὰ τῶν
 ἀγίων πύγμματα. Καὶ σὺ οὖν πληροφρήθητι, κάλλιστε δέσποτα, ὡς
 εἶπερ ἐκεῖνι, τῆ δόξῃ τὸ ζῆν συνεμέτρεις, οὐδ' ἂν οὕτω περίδοξα ἐτύγ-
 10 χασε καὶ σεμνὰ τὰ κατὰ σέ. ὥσπερ ἐκ τῆς δοκούσης διαλάμπει νῦν
 ἀδοξίας. Ἀλλὰ λυπεῖσθαι ἔχεις ὅτι σου τῆς ζωῆς ἀφῆρέθη τι παρὰ
 τῶν μαστίγων; Καὶ μὴ οὐκ ἔμελλε παραρρυῆναι τῶν μαστίγων ἄνευ;
 Ἡδία γάρ φησὶν ἔστιν ἡ ζωὴ ἡμῶν; ἀτιμὴ γάρ ἐστιν ἡ πρὸς ὀλίγον
 φαινομένη, ἔπειτα ἀφανιζομένη· καίτοι γε οὐδὲ ἀφελεῖν τις δύναται
 τὴν ἡμετέραν ζωὴν παρὰ τὸν θεῖον ὄρον, κἄν τὰ δεινότερα ἐπινοήσῃ.
 15 Ὅθεν οὕτω τοῦ ζῆν ἐστέρησαι ταῖς μαστίξι, καὶ τούτων ἔξεις ἐκεῖ τὴν
 καλλίστην ἀντίδοσιν. Ἀλλὰ τροφῶν εὐχρηστοτέρων καὶ ἱματίων ἀπα-
 λωτέρων καὶ πολλῶν ἀκολούθων λυπεῖ στέρησις; Ἄλλ' εἰ μὲν δίχα
 τούτων οὐδὲ ζῆν ἡμῖν προὔκειται, ἀνικρὸν ἦν ἂν ἡ στέρησις· νῦν δὲ
 20 ζῶμεν κάκεινων ἀπόντων καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν παρόντων. Οὐκοῦν
 οὐ τῶν ἀνγκυαίων γέγονε στέρησις, ἀλλὰ τῶν περιττῶν, ἀφ' ὧν καὶ
 κίνδυνος ὑφάρπει πολλακίς ἐπὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ψυχῆς. Ἐπειτα καὶ διὰ
 τὴν τῶν ἐπικινδύνων τούτων στέρησιν τερπνῶν ἄλλων ἀπόκειται ἀμει-
 25 δῆ. Ἔως μὲν γάρ ἂν τῶν δοκούντων ἀπολαύωμεν τερπνῶν, οὔτε τῶν
 ἀληθινῶν ἀξιούμεθα καὶ τοῖς λυπηροῖς περιπίπτομεν. Ἐπεσθαι γάρ
 φησὶν τοῖς τερπνοῖς εἴωθε καὶ τὰ λυπηρὰ, ἀποβαλλόμενοι δὲ ἐκεῖνα
 τῆς ἀληθινης ἐπιτύγχάνομεν εὐφροσύνης. Ἡὼς οὖν ἐπὶ τούτοις λυπεῖ-
 σθαι δίκαιον, ἄπερ οὔτε < τὰ > παρόντα βελτίω τὴν ψυχὴν ποιεῖ καὶ
 ἀπόντα βασιλείαν οὐρανῶν προξενεῖ; Ἄλλ' ἀνικρὸν ὃ τῆς δουλείας

2. ἐνίοτε BA : ἐνίοτε O 3. τῆδε BA : τῆδε ἐκ τοῦ τῆδε O κάκειος BO :
 κακίος O 4. ὄλισθαίνει BA : ὄλισθαίνει O 6. Μετὰ τὸ στρεβλώσεις ἔπον-
 ται καὶ λιμὸς καὶ δίψα καὶ δίψα καὶ ἄτιμοι περιαγωγαὶ τὰ τῶν ἀγίων κοινονῆ
 διεγραμμένη διὰ στιγμῶν κάτωθεν A περιαγωγαὶ B : περιάγωγαὶ OA

10. τι AO : τί A 10-11. παρὰ τῶν μαστίγων BA : παραιωνμαστίγων O
 12. φησὶν ἔστιν BOA προσολίγον BOA 13. ἔπειτα BA : ἔπειτα O
 14. παρὰ τῶν BOA τὰ δεινότερα BA : ταδεινότερα O 18 (καὶ κατωτέρω). προ-
 κειτο BOA στέρησις BO : στέρησις ἐκ τοῦ στέρησις A 23. ἀπολαύομεν B :
 ἀπολάβομεν O : ἀπολάβομεν A 24. καὶ BO : καὶ καὶ διεγραφέντος τοῦ πρώτου A
 γάρ B : γάρ OA 25. φῆ B : φησὶν OA 26. ἀληθινῆς BA : ἀληθινῆς O

ζυγός; Ἄλλ' οὐδέν ἐστι πρὸς τὴν ἀντημισθίαν. Οὐ γὰρ ἄξια τὰ πα-
 θήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς
 ἡμᾶς. Καὶ σὺ μὲν ἑσθίας ἀνθρώπων πρὸς οἰκοδομίαν ποιοῦντι καὶ πηλῶ
 καὶ φόρτοις ἑσθίων ἄλλων πιεζομένῳ, ἵνα μετ' ὀλίγον λαμπρὰν οἰκίαν
 οἰκοδομήσῃ, ἐξαιεῖ ταύτη ἀναπαυόμενος καὶ χαίρων· οἱ δὲ μὴ κατὰ σέ 5
 τῆ δουλείᾳ κακουχούμενοι ἀνθρώπων εἰσι παραπλήσιοι ἀπόνως ὑπνώ-
 τουντι καὶ μηδένᾳ περὶ οἰκίας ποιουμένῳ λόγον, ὅν μετὰ βραχὺ καύ-
 σον φλογώδης καὶ κρύος ἀνύποιστον ἀφόρητα διγνεκῶς πικρανοῦσι.
 Ἦς εὖν, εἰπέ μοι, τῶν εἰρημένων μακαριστότερος; Παντί που δῆλον
 ἔστις. Εἶτα οὐδὲ παρὰ τῶν ὁμοφύλων τὰ παρόντα πάσχεις ἀνιαρὰ καὶ 10
 οἰκείων, ἀλλὰ τῶν φύσει πολεμίων, ὃ δὴ καινὸν οὐδέν· λίαν μὲν γὰρ
 ἀλγευτὸν ἐκεῖνο, ὅταν τις παρ' ὧν εὐεργετηθεὶς ἐχρῆν τὰ τῶν ἐχθρῶν
 ὑπομένη, τὸ δὲ μαστιγοῦσθαι παρὰ τῶν ἐναντίων, τοῦτο τῶν ἀκολού-
 θων. Πόσοι δὲ τῶν ἁγίων παρὰ τῶν ὁμοφυῶν καὶ ὁμοτρόπων καὶ πολ-
 λάκις εὐ παθόντων μαστιγὰς ἐκαρτέρησαν; τοῦτο γὰρ οὐ μόνον διὰ 15
 τὸν πόνον λυπεῖ τοὺς πάσχοντας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν μα-
 στιγούντων. Ἄλλ' οἶμαι καθάπερ ὅτι σε ἱκανὸν πρὸς καρτερίαν εἰδώς
 ὁ θεὸς τοῖς παροῦσιν ἐπέριψε πειρασμοῖς, οὕτως ὅτι καὶ καλὴν ἀνα-
 στροφὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἔξεις προεγνωκῶς τῆς παρ' αὐτῶν συνεχώ-
 ρησε πειραθῆναι μαστιγῶς, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλώσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, 20
 ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύσαντες, δοξάσωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπι-
 σκοπῆς. Ὡστε καὶ ὑπὲρ τούτου δίκαιον χαίρειν καὶ τῷ θεῷ τὴν εὐ-
 χαριστίαν ἀνάγειν, ὅς πολλαχόθεν πολυπληθῆ τὰ σπέρματα τῆς πνευ-
 ματικῆς καταβάλλεται καρποφορίας.

Ἄλλ' οἶδα μὲν ὡς οὐ μακρὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ περιττὰ τὰ εἰρημέ- 25
 να. Πρὸς γὰρ τηλικούτον ἱατρὸν οἶον τὴν σὴν ἱερότητα ποῖον ἂν τις
 δείξειε φάρμακον, ὃ μὴ ἐφευρεῖν καὶ παρ' ἑαυτοῦ δύναται; Ἄλλ' ὅμοις
 τὸ πνευματικὸν καὶ πρὸς ταῦτα ἠγάγησε φίλτρον, ἐκεῖνο λογισαμέ-

1. ζυγός B : ζυγος OA οὐδέν BA : οὐδέν O 4. πιεζομένῳ B : πιεζο-
 μένω BA (καὶ κατωτέρω). μετ' ὀλίγον BOA 5. ταύτην OA : ταυτην A οἱ BA :
 οἱ O 6. εἰσὶ O : εἰσι BA 7. μεταβραχὺ BOA 10. οὐδὲ BO : λείπει A
 11. φύσει B : φύσει OA δὴ BA : δὴν O 12. διὰν BOA 13. μαστι-
 γοῦσθαι παρὰ τῶν BA : μαστιγοῦσθαι παρατῶν O 16. ἀπώλειαν B : ἀπόλειαν
 OA 17. εἰδώς BA : εἰδώς O 19. προεγνωκῶς BO : προεγνωκῶς A
 20. καταλαλώσιν BO : κατάλαλώσιν A 23. πολλαχόθεν B : πολλαχόθεν OA
 25. μακρὰ B : μακρὰ ἐκ τοῦ μακρῶν A : μακρῶν O 26. τηλικούτον BO :
 τηλικούτον A ἂν B : ἂν BA 27. δείξειε BO : δείξειε ἐκ τοῦ δείξει μεθ' ἑ
 τ διαγεγραμμένον A

νοὺς ὡς καὶ ἱατροὶ τῷ κάμνεντι πολλαίκις ἱατρῶ τὰ παρ' ἑαυτῶν συνεισφέρουσιν, οὐχ ὡς ἀγνοῦντος τὴν ἱατρείαν τοῦ πάσχοντος, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸ φιλάδελφον ἐπιδείξωνται καὶ τὸ ἐλλείπον διὰ τὴν νόσον ἀναπληρώσωσιν. Ὁ γὰρ κάμνων τὰ τῶν ὑγιαίνοντιων διασώζειν οὐ δύναται.

Περὶ δὲ τοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ, τοῦ παπᾶ κῆρ Θεογνώστου, ἐπειδὴ τοῖς πάντα ἀρίστοις ἀγίοις μου πατράσι καὶ συνοικῶν ἦν καὶ παρ' αὐτῶν διδασκόμενος, οὐδὲν ἐλείπετό τι πρὸς στηριγμὸν αὐτοῦ τῶν ἐξ ἡμετέρας προσθήκης· τῇ σῇ δὲ ὁμῶς ἐντολῇ παιθόμενοι κατὰ τὸ δυνατόν τυνεδαλλόμεθα. Περὶ δὲ τοῦ ἐξαδέλφου σου πληροφορήθητι ἐν Κυρῆῳ, ὅτι οὐκ ἀφιλίας ἦν τὸ μὴ προσρήματος μνημονεῦσαι φιλικῶς πρὸς τὴν σῆν ἱερότητα, ἀλλ' εὐλαβεῖας μᾶλλον καὶ αἰδοῦς. Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ἱκανῶς εἶχε καὶ τρόπον ἄλλον μετὰ τῆς προσρήσεως ψυχαγωγῆσαι, διὰ τοῦτο σιωπῶν ἦν, ὁμοίως μήποτε τὴν φωνὴν ἐκείνην ἀκούσῃ. Ἦ τὸ ὄφελος ἔταν εἴπητε Ἰπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε, μὴ δότε δὲ τοῖς χρήζουσι τὰ ἐπιτήδεια. Πλὴν εἴ τι κἄν τούτῳ ἦμαρτε, νῦν μὲν ἀξιοὶ τυχεῖν τῆς παρὰ σοῦ συγχωρήσεως, ἐφίεται δὲ καὶ κανόνα καὶ σκῶμμα βραστάσαι, εἴ σε μόνον ἐλεύθερον ἴδοι.

Ὁ παντοδύναμος Κύριος ἀξιῶσαι ἡμᾶς ἀλλήλους ἴδειν ἐν πνευματικῇ εὐφροσύνῃ κατὰ τὸ πανάγιον αὐτοῦ θέλημα· αἱ ἄγιοι εὐχαὶ τῆς μεγάλης ἀγιωσύνης σου εἴσχον μεθ' ἡμῶν. Μὴ κατὰ βούλῃσιν δυνάμενοι καὶ ὡς ἐχρῆν ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀλλ' οὖν ὡς ἡμῖν δυνατόν, μικράν σοι συνεισφέρομεν παραμυθίαν μετ' εὐχῆς ὀλοφύχου· ἡ δὲ ἔστι νομίσματα [τρία], δοθείσα τῷ παπᾶ κῆρ Θεογνώστῳ.

2. ἀγνοῦντος BA : αγνοουντος O 3. ἐπιδείξονται B : ἐπιδείξομεν BA
 3-4. ἀναπληρώσωσιν BO : ἀναπληρώσωσι A 4. ὑγιαίνοντιων BO : ὑγιαίνοντων
 ἐκ τοῦ ἡγιαίνοντιων A 6. κῆρ BA : κηρ B Μετὰ τὸ θεογνώστου ἔπονται
 ἐπειδὴ εἰς πάντα ἀφ' ἐπιγεγραμμένῃ A 7. ἐπειδὴ B : ἐπὶ δὲ A 8. ἐλείπετό
 τι BO : ἐλείπετο A 9. τῶν BA : τὸν O 11. ἀφιλίας BA : αφιλίας O
 προσρήματος B : πρὸς ῥήματος OA 15. ἐπάγετε BA : ἐπαγετε O 16. δότε OA :
 δώτε B ἐπιτήδεια BA : ἐπιτήδεια O 17. κἄν B : κἂν OA ἡμαρτε B :
 ἡμαρτεν OA 18. σκῶμμα BO : σῶμα A 19. ἴδοι BO : εἶδ' (ἐπιγεγραμμέ-
 νον) ἴδοι A 20. κύριος ἀξιῶσαι BO : θεὸς ἀξιῶσαι A 23. ἡμῖν BA :
 ἡμῖν O 24. ἡ δὲ BO : εἶδὲ ἐστὶ (ἐπιγεγραμμένῃ) ἡ δὲ A 25. τρία ἔγραψα
 κανόν ὡσαύτ' τεσσάρων γραμμῶν B : λείπει ὅλως ἔνευ κενῶ OA

2.

Εἰς τὸν κύρ Φιλότηον τὸν Νεαμονίτην.

Ἀγαπήσει τοῦ θεοῦ ἠγαπημένε μοι ἐν Χριστῷ κύρ Φιλότηε, τὸ
 συμβῆν ἕξει τῇ σὴ ἀγάπῃ μέσης τῶν πίστευσον καθήψατο τῆς καρ-
 δίας καὶ ὑπερβαλλόντως ἐλύπησε πλὴν ὡς θεοῦ συγχωρήσαντος φέ-
 ρομεν, κἂν ἀγιωτάτων εἶναι δοκῇ καὶ πικρότατον, εἰδότες, ὅτι τὰ ἐκ
 θεοῦ πάντα λυσιτελεῖ ἔστι καὶ συμφέροντα, εἰ καὶ μεθ' ὑπερβολῆς ἔχει ὁ
 τὸ ἀγῆδες καὶ ἐπώδυνον. Ἐνθυμίζω δὲ πρῶτον τὴν σὴν ἀγάπην, ὅτι ἡ
 κατὰ Κύριον συνοδία σοι συνοδία καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἀνιῶνται καὶ
 ὑπὲρ πάντα προθεύσι καὶ σπουδάξουσι τὴν σὴν ὑγείαν καὶ, εἰ τὴν δυνα-
 τὸν εἰς ὑγείαν σε ἐπανελθεῖν, εἴπερ ἕκαστος αὐτῶν ἀφελὼν τι τῶν ἐαυ-
 τοῦ μελῶν προζέθηκε τῇ σὴ ἀγάπῃ, μετὰ πολλῆς ἂν καὶ τοῦτο ἐποίη- 10
 σαν προθυμίας καὶ χαρᾶς. Οὕτω σε φιλοῦσιν· οὕτω τὴν σὴν προθεύσιν
 ὑγείαν. ἐπεὶπερ τὸ ζημιωθῆναί σε μέλους ἐστὶν αὐτοῖς σχεδὸν ἀφί-
 ρεσις τοῦ ἀναγκαιοτάτου. Τοῦτο καὶ αὐτὸς εἰδὼς, ἀδελφέ, ἡδέως δέ-
 χου τὰ παρ' αὐτῶν γινόμενα, κἂν χεῖρας δίσωσι, κἂν πόδας, κἂν
 ἕλον καθεῖρξωσι, κἂν ὅτιοῦν ἄλλο τῶν ἀγῶν ἐνδείξωνται. Ταῦτα γὰρ 15
 οὐκ ἀπὸ γνώμης ἐχθραίνουσι, ἀλλὰ καὶ λίαν φιλοῦσι. Ἐξάγει δὲ
 αὐτοὺς εἰς τοῦτο ἡ τῆς νόσου τυραννίς, ὅτι τοιούτων αὐτῇ δεῖται φαρ-
 μακῶν καὶ οὐκ ἄλλων καὶ ὡς, ἐὰν μὴ ταῦτα γένηται, οὐκέτι τὴν σὴν
 ἐπανελθεῖν ἐλπίσουσιν ὑγείαν, οὐκέτι ζῶντα τὸν καλὸν ἔξουσι Φιλό-
 θεον. Μὴ λυποῦ τοίνυν διὰ ταῦτα, ὅταν, μικρὸν ὑποχωρούσης τῆς νό- 20
 σου, τῶν λυπηρῶν ἐκείνων εἰς αἰσθησὶν ἔρχῃ, φέλει δὲ μᾶλλον τοὺς
 ἀδελφοὺς τῆς σὴς κηδεμονίας ἐνεκεν, καὶ τῷ θεῷ χάριτας ὁμολόγει,
 ὅτι τοιούτων ἔτυχες ἀδελφῶν, ὧν ἀπόντων ἄλλο τι συνήντησεν ἂν σοι
 βαρύτερον. Ταύτην οὖν περὶ τῆς σὴς θεοφιλοῦς συνοδίας ἔχε τὴν δό-
 ξαν, ἐμοὶ πειθόμενος, ἀγαπητὲ ἀδελφέ. 25

2α. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ : Εἰς τὸν ΒΑ : Ἐπιστολὴ εἰς τὸν Θ

1. ἠγατημένε ΒΑ : ἠγατημένε Θ 4. ἀνιαιώτατον Β : ἀνιαιώτατον ΘΑ

5. ἐπερβολῆς ΒΑ : υπερβολῆς Θ 7. συνοδία ΒΘΑ 8. ὑγείαν Β : ὑγίαν ΘΑ

10. τῇ σὴ ΒΑ : τῆσθ Θ μετὰ πολλῆς ΒΘ : μεταπολλῆς Α 12. ζημιωθῆ-

ναι ΒΘΑ 13. ἡδέως ΒΑ : ἡδέως Θ 15. ὅτιοῦν ΒΘ : ὅτιοῦν Α : ὅτιοῦν Θ

16. ἀπὸ γνώμης ΒΑ : ἀπογνώμης Θ 18. ἐὰν Β : ἐὰν ΘΑ 19. τὸν κα-

λὸν ΒΘ : τὸν καλὸν ἐκ τοῦ τῶν καλῶν Α ἔξουσι ΒΑ : ἔξουσι Θ 21. αἰσθη-

σιν ΒΑ : αἰσθησῃν Θ 23. ἔτυχες ἐπιγραφῆ : ἔτυχεν ΒΘΑ ἄλλο ΒΘΑ

Ἐνθυμίζω δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι μὴ πολλὴν ἔχε τὴν ἀθυμίαν μηδὲ σφόδρα καταδακτυλίζου τοῖς τῆς λύπης λογισμοῖς. Τὸ γὰρ ὑπερβάλλον τῆς λύπης ἱκανὸν ἐστὶ καὶ μόνον νόσον ἐπανεγκεῖν. Ἐγὼ καὶ τοῦτο νομίζω ὡς αὐτὴ ἡ νόσος ἐκ μικροφυχίας σοι προσέβαλε καὶ πολλῆς ἀθυμίας. Θέας γὰρ ὕσα δυσκνασχευῶν καὶ βαρυθυμῶν ἔλεγες, ὅτι οὐ δύνασαι φέρειν τὰς τῶν νόσων αἷ σε κατέσχον ἐπιφορὰς, ὅτι ἀπώλετο ἡ συνοδία σου, μὴ ἔχουσα τὸν προστατούντα, ὅτι ὁ Χαλκιδόνος ὁ ἀγῶς καταλυθῆναι τὴν συνοδίαν παραίτιος γέγονε. Ταῦτα ἐκ βάθους καρδίας ἔλεγες ἀθυμῶν καὶ τὸ πολὺ τῆς ἀθυμίας τὴν νόσον, οἴμαι, 10 ταύτην ἔτεκεν. Εἰ οὖν ἐξ ἀθυμίας ἡ νόσος, φύγειν γρή ἑσπὸν τὴν ἀθυμίαν, ἔν' εἰς ὑγείαν ἐπανέλθῃς. Τίς δὲ οἶδε μήποτε καὶ θεὸς ἠγάπησεν, ἀγίου ἀνδρὸς, τοῦ Χαλκιδόνος, γογγυζομένου. Ἄλλ' ὁμοῦ ὀθενδήποτε ἡ νόσος, εὐχαριστεῖν δεῖ τῇ θεῷ. Εἰ μὲν γὰρ πάντῃ ἦν ἡ νόσος ἀκερδῆς καὶ μὴ εἰς τέλος ἔμελλε λήξειν χρηστὸν, ἀφόρητον ἔδει 15 σοι πάντως εἶναι τὴν λύπην. Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς κέρδος καὶ πέρας ἡ νόσος χρηστὸν ἀφορᾷ, οὐκ ἐπαινετὸν οὐδὲ ἀσφαλὲς καταδακτυλίζεσθαί σε τῇ λύπῃ. Καὶ ποῖον ἔρεις ἐκ τούτου τὸ κέρδος; Ἐγὼ σοι λέγω τὰ τοῖς δικαίοις ἀποκαίμενα ἀγαθὰ. Εἶτα οὐδὲ ἀνέλπιστος ἡ ὑγεία. Πολλοὺς γὰρ συνειδέναί ἔχομεν, ὅσοι πάθους ἀπηλλάγησαν τοιούτου. Ἐνὶ 20 δὲ σὺν θεῷ τὴν ὑγείαν ἰδεῖν, εἰ παύσῃ κλαίων ἄμετρα καὶ ἀθυμῶν. Εἰ γὰρ μικρὸν ἐπανερχομένης σοι τῆς αἰσθήσεως πρὸς πένθος χωρεῖς καὶ ἀθυμίαν ἄμετρον, ἀθυμία δὲ προσθήκη τῆς νόσου, πότε λοιπὸν τὴν ὑγείαν ὄψει; Δέδοικα μὴ καὶ ὅτι νοσεῖς αὐτὸς δόξης αἷτιος τοῖς πολλοῖς καὶ οὐκ ἄλλος, καὶ σε κατακρίνωσιν ὡς τῆς νόσου ταύτης δημιουργόν, 25 κἀντεῦθεν καὶ τὸν οἶκτον σδέσεως καὶ τὴν συμπάθειαν, ἣν μόνῃ πάντες σοι συνεισφέρομεν. Εἰ γὰρ ἔμελλες μὴ ἀθυμῶν ὑγείαν εὔρειν, σὺ δὲ οὐ παύῃ τῇ ἀθυμίᾳ χρώμενος, πῶς οὐκ αὐτὸς τῆς νόσου παραίτιος; Καὶ σὺ μὲν ἀθυμεῖς καὶ ὑπὲρ μέτρον λυπῇ διότι νοσεῖς πενθῶν

1. πολλήν ΒΟ : πολὺν Β (καὶ πανταχοῦ). μηδὲ ΒΟΑ 3. ἐγὼ Β : ἐγὼ ἐκ τοῦ ἐγὼ ΟΑ : 4. προσέβαλε ΒΟΑ 5. ἀθυμίας ΒΟ : ἀθυμίας ἐκ τοῦ ἀθυμίας Α ἔλεγες ΒΑ : ἔλλεγες Α 6. φέρειν Β : φαίρειν ΟΑ ἀπώλετο ΒΟ : ἀπόλετο Α 8. βάθους ΒΟ : βαθους Α 10. ἐξ ἀθυμίας ΒΑ : ἐξ ἀθυμίας Ο 11. θεὸς ἠγαπήσεν Β : ὁ θεὸς ἠγαπήσεν ΟΑ 12. γογγυζομένου ΒΑ : γογγίζομένου Ο 13. ὀθενδήποτε ΟΑ : ὀθενδήποτε Β πάντῃ ΒΟ : πάντα Α 14. (καὶ 16). χρηστὸν Β : χριστὸν ΟΑ 17-18. τὰ τοῖς Β : τατοῖς ΟΑ 18. οὐδὲ ΒΑ : οὐδὲ Ο ἡ ΒΟ : ἡ ἐκ τοῦ ἰ Α 20. σὺν θεῷ ΒΟ : σὺν θεῷ Α 22. προσθήκη ΒΟ : πρόσθήκη Α 25. τὸν οἶκτον ΒΑ : τὸνοῖκτον Ο μόνῃ ἔγραψα : μόνον ΒΟΑ

δὲ παρὰ τὸ μέτρον καὶ θυροθυμῶν μᾶλλον νοσεῖς. Πότε οὖν τὴν ὑγείαν ἔξεις; Ἀλλὰ τοῦτό σε λυπεῖ, ὅτι λύσιν οὐκ ἐλπίζεις τῆς νόσου; Καὶ μὴν οὐκ ἔχεις τὸ μὴ λυθῆναι βέβαιον. Ἐἴτα ἀφ' ὧν μὲν σοι παραινόμεν ἔσται θεοῦ δίδοντος ἢ λύσις, ἀφ' ὧν δὲ κατὰ στυγοῦ πράττεις δυσέλπιστος ἢ λύσις. Ἐποκείσθαι δὲ ὅτι καὶ ἀνέλπιστος ἢ ἴσσις. Ἄρ' οὖν ἀμέτρα διὰ τοῦτο λυπεῖσθαι χρή; Ἐμοὶ δοκεῖν οὐδαμῶς, διότι μέγα τὸ ἐσόμενον ἐκ τούτου κέρδος, οἷον καὶ Λάζαρος εὗρεν ὁ πτωχὸς καὶ ἀνέστιος καὶ μηδὲ μέχρι τῶν εὐτελεῶν ψυχίων εὐπορῶν καὶ Ἰωβ ὁ πολὺς τὴν καρτερίαν ἐν συμφοραῖς καὶ ἄλλοι τῶν ἁγίων οὐκ ὀλίγοι. Τίς δὲ πενθεῖ, πλοῦτου τυχεῖν προσδοκῶν, ἢ τίς ἀθυρεῖ γεωργός, θαψιλῆς 10 ἐλπίζων εἶδεν τοὺς καρπούς; Καὶ εἰ μὲν οὐκ ἐξάλειψεν ἢ νόσος ἀμαρτημάτων, χιτρίειν καὶ διὰ τοῦτο χρή, ὅτι καταδίκη ἐρρύσθη, ὅτι γενένης ἀπηλλάγη. Τί δὲ οὐκ ἂν εἴλετό τις τῶν νοῦν ἐχόντων ὑπὲρ τοῦ βῆσανον φυγεῖν αἰώνιον; Εἰ δὲ καὶ πρὸς τῇ καθάραι βύπους καὶ γενένης λῦσαι, ἔτι καὶ βασιλείαν ἢ νόσος οὐρανῶν προσενήσει, τί τούτου 15 τερπνότερον γένοιτ' ἂν; Ἀλλ' οὐχ ὁ Λάζαρος φησιν ἐκεῖνος οὐδ' ὁ Ἰωβ ἔπαθέ τι τοιοῦτον οἷον νῦν ἐλεεινῶς πέπονθεν ὁ Φιλόθεος. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ καὶ τοῦ πάθους αἰσθησὶν εἶχον καὶ παραμυθίας παρὰ τῶν συμπαθῶν ἐδέχοντο βήματα· οὗτος δὲ καὶ πάσχων ἀναισθητεῖ καὶ πρὸς πάντα κωφός ἐστι τὰ βήματα. Τί λέγεις, ἄνθρωπε; Διὰ τοῦτο 20 μάλιστα κουφότερά ἐστιν ἐκείνων τὰ σά. Ὁ πόνος γὰρ τῶν αἰσθανομένων ἐστίν, οὐ τῶν ἀναισθητῶν, καὶ ὅσον αἰσθήσεώς τις μετέχει πλείονος, τοσοῦτον αἰσθάνεται καὶ τῶν ἀλγεινῶν. Καὶ ὁ ἱερεὺς γὰρ προσπαλαίων νόσῳ, εἰ πρὸς τὰς πληγὰς ἀναισθητῶς εἶχε καὶ ἀθεάτως, κουφότερον ἂν ἦγεῖτο τὸ πάθος. Καθάπερ γὰρ καὶ ἡμεῖς μᾶλλον θα- 25 κρούμεν τοὺς οἰκείους ὀρώντες πάσχοντας ἢ οὐχ ὀρώντες, οὕτω καὶ εἰς ἑαυτὸν ἕκαστος αἰσθανόμενος μὲν μείζον ἐν ταῖς νόσοις ἀλγεῖ, ἀναισθητῶν δὲ οὐ τοσοῦτον. Εἰ δὲ καὶ τῶν ἁγίων ἐκείνων τὸ πάθος ἀναρώτερον τὸ σὸν, ἠδονῆς ἀφορμὴ καὶ τοῦτο μέγιστος. Εἰ γὰρ ἢ νόσος

1. τὸ μέτρον B : τομέτρον OA 2. ἔξεις BA : ἔξεις O τοῦτο BOA
 5. ἐποκείσθαι BA : υποκείσθαι O 6. διατοῦτο A : διατοῦτο BO 7. πτω-
 χός B : πτωχός OA 8. ψυχίων BO : ψυχίων A 9. οὐκ ὀλίγοι BA : οὐκοί-
 γοι O 12. χρή B : χρῆ A 13. εἴλετό B : εἴλετό OA 14. βῆσανον B : βῆ-
 σάνον BA 15. βασιλείαν B : βασιλειαν OA 16. ὁ BA : ο O λάζαρος φη-
 σιν ἐκεῖνος οὐδ' ὁ Ἰωβ ἔπαθε O : λάζαρος φησὶν ἐκεῖνος οὐδ' ὁ Ἰωβ ἔπαθε B : λά-
 ζαρός τι A 17. νῦν BA : λείπει O 21. μάλιστα BA : μάλιστα ἐκ τοῦ μέ-
 λου O ἴστιν BA : ἴστιν O 23. τοσοῦτον BA : τοσοῦτον O

ἀγαθοῦ πρόξενος, ὅσον ἢ νόσος μείζων, τοσοῦτον ἔσται πλείω τὰ ἀγαθὰ ἐπ' ἐλπίδι δὲ πλείονων ἀγαθῶν μείζον καὶ χαίρειν χρη. Οὐκοῦν εἰ μᾶλλον ἐκείνων νοσεῖς τῶν ἀγίων, πλείστους προσδόκα καὶ τοὺς καρπούς· πλείστων δὲ ἐνεκεν καρπῶν οὐκ ἀθυμεῖν προσηήκει καὶ ἀνίσθαι, ἀλλὰ τέραπεσθαι καὶ χαίρειν. Ἄλλ' αἰσχρὸν ἔστιν ἢ νόσος φησὶν ἢ ἐμῆ, ὅτι καὶ ἡμάτια ἀποδόμοι καὶ γυμνὸν ἑμαυτὸν προτίθημι, θέαμα τοῖς ἄρθεσιν ἐλαεινόν. Οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν αἰσχρὸν, ἀγαπήτέ. Αἰσχρὸν γάρ ἐστιν ὃ καὶ νόμοι κολάζουσι καὶ ἄνθρωποι μισοῦσιν ὑπὲρ οὗ δὲ συμπάσχουσιν ἄνθρωποι καὶ θακρύουσιν, οὐκ ἂν αἰσχρὸν εἴποι τις ὑψηλῶν τὸν νοῦν. Οὐδὲ γὰρ τὸν ἀπὸ ναυαγίου τοῖς κύμασι προσκρουόμενον αἰσχρὸν φαίη τις ἂν ποιεῖν ἢ πάσχειν, ὅτι γυμνὸς παλαίει τῷ κλύδωνι καὶ ἐπὶ θαλάσσης ἀτάκτως τῆδε κάκεισε φέρεται, ἐλαεῖ δὲ μᾶλλον ἄπας καὶ χεῖρα, εἰ δυνατόν, ὀρέγει, ἐπιχειρῶν ἀρπάσσει τοῦ κινδύνου τὸν ἄνθρωπον. Τοιοῦτον, ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, καὶ περὶ σοῦ νόμιζε. Ἄλλὰ πικραίνω, φησὶ, τοὺς ἀδελφοὺς κάμνοντας δι' ἐμὲ καὶ τῶν κατ' εὐχὴν ἢ χρεῖαν ἄλλην ἀφισταμένους. Οὐ τοῦτο πικρία τοῖς ἀδελφοῖς, ὃ βέλτιστε· πικρὸν ὅτι νοσεῖς, πικρὸν ὅτι τὴν νόσον ἀθυμῶν ἐπιτείνεις, ἐκεῖνο δὲ οὐ πικρὸν. Καὶ πόθεν δηλον; Ὅτι χαίρουσι προσιόντες σοὶ καὶ θεραπεύοντες, ἀνιῶνται δὲ ἀπωθεόμενοι καὶ σου τὰ πρὸς θεραπείαν ἐκσφενδοῦντες. Ὁ γὰρ τις οἶεται πικρὸν, τοῦτο μισεῖ καὶ ἀποπτύει· ἢ δὲ καὶ προσεγγίζειν ἐφίσταται καὶ καταψᾶν καὶ θεραπεύειν, πρὸς τοῦτο τίνα ἂν ἔχοι τὴν ἀηδίαν; Οὐκοῦν εἰ πικρὸν ἐδόκει τοῦτο τοῖς ἀδελφοῖς, οὐδένα ἂν ὄραν εἶχες ἐγγύς, οὐδένα εἰδὲς σοὶ προσιόντα, οὐδένα εὖρες θεραπευτήν, οὐδεὶς ἡμέροις σοὶ προσδιελέγετο ῥήμασιν, οὐδεὶς χορηγῶν ἐτύγχανε τῶν πρὸς θεραπείαν. Νῦν δὲ καὶ εἰ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτὸν ἐξορῶσαι προὔκειτο τῆς σῆς ἐνεκεν ὑγείας, οὐδ' ἂν καὶ τούτων ἐφείσαντο. Ὅτω σοὺ περικαίονται, οὗτω πνευματικῶς κατὰ τοὺς συνέδητας ἰυγξὶ καὶ πάντα ὄρασαι καὶ παθεῖν ἐτοιμῶς ἔχουσιν ὑπὲρ σοῦ. Ἐπειτα, εἰ τούτους ἀνιάσθαι νομί-

1. ὅσον ἢ νόσος μείζων ΒΟ : λείπουσιν Α τοσοῦτον ΒΑ : τόσοῦτον Ο
τὰ ΒΑ : τὰ Ο 2. χρη ΒΟ : χρη ἐκ τοῦ χρη Α 3. ἐκείνων ΒΟ : ἐκεινων
ἐκ τοῦ ἐκεινων Α 4. οὐκ ἀθυμεῖν ΒΑ : οὐκαθυμεῖν Ο 6. ἑμαυτὸν Β : ἑμαυ-
τοῦ ΟΑ 11. τις Α : τίς Ο : τίς Β 13. ὀρέγει ΒΑ : ὀρέγει Ο 17. ἀδέλ-
φοῖς ὃ ΒΟ : ἀδελφοῖς ὃ Α 20. ἐκσφενδοῦντος ΒΟΑ 24. εἰδὲς ΒΟΑ
25. προσδιελέγετο Α : προσδιλέγετο Β : προσδιλλέγετο Ο 25-26. οὐδεὶς χορη-
γῶν—καὶ εἰ Β : λείπουσιν ΟΑ 26. ὀφθαλμοὺς αὐτῶν Β : ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ΟΑ
ἐξορῶσαι ΒΟΑ 26-27. ἐνεκεν ΒΑ : ἐνεκεν Ο 27. περικαίονται ἐκ τοῦ περι-
καίονται Β : περικαίονται ΟΑ 28. ὄρασαι ΒΟΑ 29. ἔπειτα ΒΑ : ἔπειτα Ο

ζεις, ὅτι περὶ σέ κάμνουσι, σκόπειν ἄρα χρητὴ τί ἂν ἐκείνους εὐφρανεῖς ποιῶν; Ἡδονὴ δὲ αὐτοῖς ἄπασῶν ἢ μείζων τὸ μὴ καταπίπτειν σε ἀθυμοντα μηδὲ λύπησ' ἀμετρίᾳ καταβαπτίζεσθαι.

Ταῦτά σοι, φίλτατε Φιλόθεε, τὰ ἐμὰ, καὶ, εἴ μοι πείθῃ, χρηστῶ γε ὄντι συμβούλῳ, τὸ πολὺ μὲν ἄφες τῆς ἀθυμίας, τὸν θεὸν δὲ πάντων ὃ ἐνεκεν δόξασαν, εἰδὼς τὸ τοῦ μακαρίου Παύλου, ὡς οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς, καὶ ὅταν σαυτὸν ὄρας ἐν αἰσθήσει, μίαν ἄπαυστον ἔχε μελέτην, τὸ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, υἱὲ τοῦ θεοῦ, ἐλέησόν με. Ὅς ἐλεῖσαι καὶ τῆς νόσου τὸν ἐμὸν ἀπαλλάξαι Φιλόθεον χάριτι μὲν αὐτοῦ τοῦ 10 κοινῷ Σωτήρος, πάντων δὲ πρεσβεῖα τῶν ἁγίων, ὧν ἐκ ψυχῆς ὑπὲρ σοῦ δεῖται ὁ σφόδρα σε φίλων Θεσσαλονίκης εὐτελής Ἰσιδωρος.

3.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ἀγαπητέ μοι ἐν Χριστῷ κύριε Φιλόθεε, 15 ἔγραψα πρὸ μικροῦ ὅπερ οἶδας, ἐνόμισα δὲ ἱκανὸν ἐκαίνο, καὶ τὸ πολὺ τῆς ἀθυμίας περιελεῖν καὶ σε τῆς νόσου μικρὸν ἐξελεῖν. Ἄλλ' εἰ καὶ μὴ κατ' ἐλπίδας ἐκαίην ἐξέβη τὰ κατὰ σέ, ἀλλὰ τῆ τοῦ θεοῦ χάριτι οὐ πάντῃ τὰ τῶν ἐλπίδων ἀπέσθη. Νῦν γὰρ καὶ τὸ σφοδρὸν, ὡς ἤκουσα, ἐλώπησε τῆς νόσου καὶ ἡ ἐπιβολοῦσα τὸ ἰγχεμονικὸν κίττα 20 οὐκ εἰς μακρὸν παραμένει, καὶ ἡ αἰσθησις θάττον καὶ κάλλιον ἐπκνύρχεται. Καὶ ὁ μὲν θεὸς τῆ οἰκείᾳ χρώμενος ἀγαθότητι οὕτω τὴν μάστιγα ἐλαττωῖ· σὺ δὲ τὴν ἀθυμίαν· δεδιήλωται γάρ μοι καὶ τοῦτο· οὐκ ἀνακόπτεις, ἀλλ' ἐπιτείνεις. Ἐχρῆν δὲ σε ποιεῖν οὐχ οὕτως, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς μάστιγος ἀφαίρεσιν καὶ τὴν ἀθυμίαν ἀφαιρεῖν, ἢ ἐκείνης 25

6. οὐκ ἄξια B : οὐκάξια OA 8. σαυτὸν B : αὐτόν OA ἐν αἰσθήσει B : ἐναισθήσει OA 9. ὃς B : ὃ OA 11-12. ὑπὲρ σοῦ BA : ὑπερσοῦ O

3. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Εἰς τὸν αὐτόν B : Ἐπιστολὴ εἰς τὸν αὐτόν O : λέγουσιν A

15. κύριε BO : κύρ A 17. περιελεῖν B : περιελεῖν ἐκ τοῦ περιελεῖν A : περιελεῖν O 18. κατ' ἐλπίδας B : κατελεπίδας OA 21. θάττον A : θάπτον OA 22. οὕτω BO : οὕτω (διαγεγραμμένον) οὕτω A 23. γάρ BA : γάρ O
24. ἀνακόπτεις O : ἀνακόπτεις OA

ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ Κ. Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἀνκίρθεσίσης καὶ ἡ ἀθυμία συναναίρεθῆ, μᾶλλον δὲ τὸ ἀκολουθότερον
 τοῦτο ἦν, τὴν ἀθυμίαν πρότερον ἐλάττωσθαι καὶ μετὰ τοῦτο σβέννυ-
 σθαι καὶ τὴν νόσον. Τὸ μὲν γὰρ ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν, λέγω δὲ τὸ στήσαι
 τὴν ἀθυμίαν, ἐκεῖνο δὲ οὐχ ἡμέτερον. Ἄ δὲ ἕξεσι τῶν ἀγαθῶν, ποι-
 5 ούντων ἡμῶν, καὶ τὰ οὐχ ἐφ' ἡμῖν ὁ μόνος φιλόανθρωπος συνεισφέρει,
 εἴτα καὶ ἀποῦσαν φέρει: πολλάκις ἀθυμία τὴν νόσον καὶ παροῦσαν
 ἐπιμείζον αἶρει. Ἰδὲ δὲ τῆς νόσου προκαίτιον ἀθυμία, ταύτην δὲ στή-
 σαι τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐπειδὴν τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρωμεν, καὶ ὁ θεὸς,
 ὡς ἐφημεν, τὰ ἑαυτοῦ συνεισφέρει καὶ ἡμῖν φιλοανθρώπως ἐπιναύει, τὰ
 10 οὐχ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ χαριζόμενος, ἔδει τὸ τὴν μᾶστιγα τίκτον ἐξωθεῖν,
 ὅτι καὶ ἡμῖν δυνατόν, ἵνα τὸν πόνον φύγωμεν. Νῦν δὲ σὺ μὲν ἄ ποιεῖν
 ἔδει καὶ δυνατόως ἔχεις οὐ ποιεῖς: θέον δὲ τὸν θεὸν ἀγανακτῆσαι διὰ
 ταῦτα καὶ τὴν νόσον ἐπιτείνει, ὁ δὲ μόνῃ κινούμενος ἀγαθότητι, τού-
 ναντίον καὶ ἴλεως γέγονε καὶ κούφοτέραν τὴν μᾶστιγα πεποίηκεν. Εἰ
 15 δὲ σοῦ παρορῶντος τὰ θέοντα, οὕτως ἐκεῖνος εὐμενῆς δείκνυται, τίνων
 οὐκ ἂν εὐτυχῆς θωρεῶν, τὰ θέοντα διασώζων; Ὅτι δὲ καὶ ἡ νόσος, καθά-
 σοι τοῖς προτέροις δεδήλωκα γράμμασιν, ἀγαθότητος ἦν καὶ εὐμενείας,
 οὐκ ἀγανακτῆσεως καὶ ἀπειλῆς, ἐκ τῶν παρόντων γίνεται δῆλον. Εἰ
 γὰρ βάρους ἦν ἐκείνη καὶ ὀργῆς, οὐδ' ἂν ἤλαττοῦτο, σοῦ μηδὲν πρὸς
 20 ἐλάττωσιν συνεργούοντος. Ἄλλ' ὅτι φιλοανθρωπίας ἦν καὶ ἐξ ὑπερβα-
 λούσης ἀνθ' ὧν ἐπιτείνεσθαι προσῆκεν, ἐνταῦθα μάλιστα πρὸς μείωσιν
 καὶ λήξιν χωρεῖ. Ὅρας ὅπως ἐκ κηδεμονίας ἡ νόσος, καὶ εἰ τὴν παρὰ
 σαυτοῦ συντέλειαν συνεισέφερες, τάχιστα ἂν καὶ τὴν ἰασιν εὕρισκας;
 Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖς, ὅτι καὶ πῶς ἂν ἀδακρυτὶ τοσοῦτον ἐνέγκω πάθος;
 25 Γλώττης πεπέδηται διακονία, ἀκοή πρὸς πᾶσαν ἐκκεκώφωται φωνήν,
 ἐγκέφαλος σέσεισται, νοθεὶς οὐχ ὕγιαίνει, ὡς πρὸς ἀλλόκοτα φάσματα
 πολεμίου δίκην ἀνθοπλίζομαι, τῆδε κἀκείσε μαχόμενος καὶ διαπηδῶν
 ἀτάκτως. Μικρὰ ταῦτα καὶ οὐ θακρῶν ἄξια; Εἰ γὰρ λίθος ἦν, εἰ
 γὰρ ὄρυς, εἰ γὰρ ἄλλο τι τῶν ἀναισθητῶν, τότε ἂν τὴν τοσαύτην εἰ-

1. τὸ ἀκολουθότερον BA : τσακολουθότερον O	3. γὰρ B : γάρ OA
4-5. ποιούντων BA : ποιούντων ἐκ τοῦ ποιούντων O	5. καὶ BO : καὶ (ἔπαγε-
γραμμένον) καὶ A
6. τὴν νόσον BA : τη νόσον O	7. μεῖζον BA : μεῖζον O
8. τὰ παρ' BA : ταπαρ' O	10. τίκτον BOA
12. δυνατῶς B : δυνα-
τός OA	15. σοῦ B : σου OA
19. ἤλαττοῦτο B : ἤλαττοῦτο OA	20. ἐλάττωσιν BO : ἐλάττωσιν A
22-23. παρὰ σαυτοῦ B : παρσαυτοῦ A	23. καὶ
τὴν BO : κατην A
29. ἄλλο BA : ἄλλο O. συνήθως ἐξ καὶ ἐν τοῖς πρῶσι κἀδὲ ἐν
ἄλλο ἀναισθητῶν BO : ἀναισθητῶν ἐκ τοῦ ἀναισθητῶν A	30. ἂν BA : ἂν O

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

χον ἐνεγκεῖν συμφορὰν. Ἀληθῆ ταῦτα, ἀγαπητὰ, καὶ μέγα τὸ συμβᾶν, καὶ ὁ ἀντιλέγων οὐδεὶς, εἴ καὶ ὀργανῶν ἢ ζυμῶν τῶν ἀναγκαίων καὶ ἄλλως τερατώδης ἢ νόσος. Ἀλλὰ τί πρὸς ταῦτα ποιεῖν χρὴ; Δακρῦ- εῖν ἄμετρα καὶ πένθει καταδαπιῖσθαι; Οὐδαμῶς. Εἰ μὲν γὰρ ἀντι- ενεγκεῖν ἔχει τὴν ζυμῶν τὰ δάκρυα, χεῖς πηγᾶς, ποταμῶν μιμνήσθωσαν ὁ ρεύματα, καὶ εἰ σοὶ πρὸς ταῦτα συνεισφέρειν ἀνάγκη καὶ φίλου, ἄ- φθονον ἔδει κἀκεῖνους ταύτην παρέχειν τὴν χάριν, καὶ οὔτε τις εὐ- φρονῶν τότε τὴν σὴν ἀνεκώλυσεν ἄμετρίαν καὶ τοὺς οὕτως ἔχοντας ἅπας ἐπήνεσε τῶν φίλων. Ὅτε δὲ μήτε λύει τὴν τοιαύτην νόσον τὰ δάκρυα καὶ βαρυτέραν ἐργάζεται, τοῦ τῶν δακρῶν ἐνταῦθα καὶ τῆς 10 ἄμετρον λύπης τὸ ὄφελος; Καὶ οὐκ ἀναλγητὶ φέρειν λέγω τὸ πάθος, οὐδ' ὅτι δακρῦεις ἔλωσ μέφομαι· εἰ γὰρ ἐπὶ σοῦ τοῦτο πάσχομεν, καὶ αὐτὸς ἂν ἐπ' ἄλλων ἐποίεις, πῶς ἂν τοῦτο ὑπὲρ σαυτοῦ διαφύγοις; ἀλλὰ τὴν ἄμετρίαν κωλύω, τὸ σαυτὸν ὅλον ἐκδιδόναι τῷ πένθει, τὸ τὴν τῆς αἰσθήσεως ὥραν ἐν λύπῃ καὶ δάκρυσι δαπανᾶν. Εἰ γὰρ οὖν 15 θεῶν τῆς φύσεως πρὸς τὸ βέλτιον ἐπανιούσης καὶ τὴν παρὰ σαυτοῦ συνεισφέρεις ῥοπήν, ἢ δὲ ἐστὶ φαρμάκοις χρῆσθαι καταλλήλοις τῇ νόσῳ. ὑγιεινῇ διαίτῃ, ἀποχῇ δακρῶν καὶ πένθους ἄμετρον, τῇ πρὸς ἀδελφοὺς ὀμίλῃ μὴ βαρυθύμῳ καὶ πολυπενθεῖ, ἀλλὰ σταθερᾷ καὶ συμμέτρῳ, λέγω δὲ τῇ διὰ νεύματος ἢ μέλανος, δι' ὧν σοὶ νῦν ὀμιλεῖν 20 ἢ νόσος συγχωρεῖ, εἰ ταῦτα τότε ἐποίεις, τάχιστα ἂν, θεοῦ καὶ τοῦτο διδόντος, τὴν προτέραν εἶδες ὑγίαν.

Ἐγὼ δὲ, καὶ μὴ μοι τοῦ λόγου ὑπερβολὴν καταγνής, καὶ ἄπερ ἀφορμὴν δακρῶν ἔρης καὶ πένθους ἀφορήτου, εἰ γλώττις, ἀκοῆς ἐστέρησαι, ἐγκεφάλου καὶ νοῦς ὑγιούς καὶ ἕσα εἰρηκας ἄλλα, χαρᾶς 25 ὑπόθεσιν ἡγημαὶ μάλιστα καὶ ἡδονῆς. Καὶ ὅπως ἄκουε. Οἶδας, ὅτι τῶν μαρτύρων οὐκ ὀλίγοι ἀκρωτηριασμὸν ὑπέστησαν μελῶν, καὶ οἱ μὲν πλειόνων, οἱ δὲ ἐλαττόνων. Ἦνας οὖν οἶε μάλιστα χείρειν, ὅσοι με- λῶν ἀφῆρέθησαν πλειόνων ἢ οἵτινες ἐλαττόνων; τοὺς ἀφαιρεθέντας πάντως ἐρεῖς πλειόνων. Ὁ γὰρ ἄγιος Ἰάκωβος ὁ Πέρσης, ὅτε καὶ χει- 30 ρας εἶδε κατὰ μικρὸν καὶ πόδας κατακοπέντας καὶ ὅτα καὶ γλώττιαν

2. οὐδεὶς BO : οὐδεὶς ἐκ τοῦ οὐδεὶς A ἀναγκαίων BO : ἀναγκαίων ἐκ τοῦ ἀνακαίων A 4. οὐδαμῶς B : οὐδαμῶς OA 7. οὐτέ BOA 8. ἀνε- κώλυσεν BOA. Γραπτέον ἂν ἐκώλυσεν ; ἔχοντας B : ἔχοντας OA 9. μήτε BA : μήτε O 11. ἀναλγητὶ B : ἀναλγί OA 12. εἰ BO : εἰ ἐκ τοῦ ὅστις A τοῦτο BO : τοῦτο (περιγεγραμμένον) τοῦτο A 15. ὥραν BO : ὅραν A 16. παρὰ σαυτοῦ B : παρασαυτοῦ OA 21. ἐποίεις B : ποίεις OA 25. ὑγιούς BO : ὑγιούς ἐκ τοῦ ὑγιούς A 27. οὐκ ὀλίγοι BA : οὐκ ὀλίγοι O

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΗΣ Κ.Τ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

καὶ ῥίνα καὶ μόνην ἔγνω τὴν κεφαλὴν περιλειφθεῖσαν μετὰ γαστρὸς, τέρας ὃ τι καυρὸν, θέαμα παράδοξον, ἄλλοις μὲν θακρῶν ἄξιον, μάρτυσι δὲ καὶ τοῖς κατ' ἐκείνους φιλοσοφεῖν εἰδῶσι χαρᾶς πρόξενον, ὅτε τοῖνυν ἑαυτὸν ἐκείνως τοιαῦτα εἶδε πάθοντα, πολλῶ μᾶλλον ἐσκίρτα καὶ ἔχαιρε τῶν μὴ ταῦτα παθόντων. Οὐκοῦν εἰ μελῶν καὶ αὐτὸς καὶ ὀργάνων σωματικῶν ἐστέρησαι, ὅση πλειόνων ὑπέστης στέρησιν, τοσοῦτη ταῖς μειζοσιν εὐδικας τῶν ἀγίων, καὶ ὅση τὰ τῶν μειζόνων πέπονθας, τοσοῦτη καὶ χαρᾶς μειζονος παραίτια τὰ κατὰ σέ. Ἄλλ' οἱ μὲν ἅγιοι, φησὶν, καὶ ἐκόντες ἔπαθον καὶ ὑπὲρ στεφάνων, ὁ δὲ Φιλόθεος καὶ ὁ ἄκουσ καὶ ἐγκλημάτων ἔνεκεν. Καὶ ποῦ ταῦτα ἀλλήλοις ταῦτά;

Περὶ μὲν οὖν ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου οὐ πολὺς μοι λόγος. Ἀκούσιος γὰρ ἦν καὶ ἡ τῶν ἀγίων πρὸς ἀγῶνας πάλῃ· σπανίων γὰρ ἡ πρὸς τὸ στάδιον ἐθελούσιος ὀρμή· πλὴν καὶ τὴν ἀκούσιον ἐν ἀγαθοῖς καρτερίαν οὐκ ἀποδέουσιν ὁ ἀθλοθέτης ἡγεῖται τῆς ἑκουσίου, καὶ οὐκ ἐπὶ μαρτυρίου μόνον ἔνθα νόμος μὴ πρὸς ἀγῶνας ἐθελοντάς χωρεῖν, ἀλλὰ καὶ χρήματα· εἰ τις ἀπολωλεκῶς εὐχαρίστως φέρῃ, τῶν ἴσων τυγχάνει γερῶν τῷ τοῖς πένησιν ἔκοντι δωδωκῶτι, καὶ τοῦτο ἐν πολλοῖς ἡ χρυσὴ τοῦ Ἰωάννου διαμαρτύρεται γλώττα. Ταῦτα καὶ περὶ τοῦ φέροντας νόμι μακροθύμως τὴν ἀκούσιον νόσον. Περὶ δὲ τῶν ἐγκλημάτων ἐκεῖνο λέγω· ἡ νόσος ἡ πλημμελημάτων ἔνεκεν ἢ στεφάνων ἐνέσκηψε, καὶ εἰ μὲν ὑπὲρ στεφάνων, οὐδὲ λόγων χρεῖα ἔσον ἐκ τούτου χαίρειν εἰκός· εἰ δὲ πρὸς ἀμαρτημάτων ἐξάλειψιν, ὅπερ ἔφησαι καὶ πάλιν ἔρω, χαίρειν, καὶ διὰ τοῦτο χρῆ, ὅτι καταδίκης ἐρρύσθης, ὅτι γεέννης ἀπηλλάγης, ὅτι μικρὸν ἐνταῦθα ταλαιπωρήσας αἰωνίων λέλυσαι βρασάνων πόσης δὲ οὐκ ἂν εἴη τοῦτο χαρᾶς ὅταν τις ἐν βεβαίῳ γένηται, ὅτι ὀδύνης ἔνεκεν προσκαίρου δεινῶν ἀπήλλακται

1. ῥίνα ΒΑ : ῥίνα ἐκ τοῦ ῥίνα Ο περιλειφθεῖσαν ΒΟ : περιλειφθηθεῖσαν Α
 4. ἑαυτὸν ΒΟ : ἑαυτὸν Α 5. εἰ μελῶν ΒΟ : ἀμελῶν Α 6. ἐστέρησαι ΒΟ : ἐστέρησας Α 9. ἐκόντες Β : ἐκόντες ΟΑ 10. ταυτά ΒΟΑ 11. ἑκουσίου ΒΟ : ἑκουσίου ἐκ τοῦ ἑκουσίου Α ἀκουσίου ΒΑ : ἀκουσίου Ο 12. ἀγῶνας ΒΑ : ἀγῶνας ἐκ τοῦ ἀγῶνας Ο 14. ἑκουσίου ΒΑ : ἑκουσίου Ο 15. μὴ ΒΟ : καὶ Α ἐθελοντάς ΒΟ : ἐθελόντας Α 16. εὐχαρίστως ΒΟ : εὐχαρίστω Α 17. ἐκόντι Β : ἐκοντι ΟΑ 19-20. ἐγκλημάτων ΒΟ : ἐγκλημάτων ἐκ τοῦ ἐκλημάτων Α 20. ἡ Ο : ἡ ΒΑ πλημμελημάτων Β : πλημμελημάτων ἐκ τοῦ πλημμελημάτων Α : πλημμελημάτων Ο 21. εἰ Β : ἡ ΟΑ 22. ἀμαρτημάτων Β : ἀμαρτημάτων ΟΑ 24 ἀπηλλάγης Β : ἀπαλλάγης Ο : ἀπαλλάγης τοῦ ἔνοσθεν ἢ ἔντος νεωτέρου Α 25. πόσης ΒΟ : πόσης (περυγεγραμμένον) πόσης Α ὅταν ΒΟΑ

ἀτελευτήτων, ὁ Κύριος εἰρήχεν· Ἐὶ ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξιὸς, σκην-
 δαλίξει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ καὶ μὴ ὄλον τὸ σῶμα
 βληθῆ εἰς γέενναν· Ἐὶ τοίνυν γὰρ σὴ γλῶσσα καὶ ἀκοή καὶ ἐγκέφαλος
 εἰς γέενναν παραπέμψειν ἐμελλον, τούτων δὲ μικρὸν στρυφθεὶς ἔξεις
 μὲν καὶ ταῦτα πολλῶ βελτίω, ἐκφεύξῃ δὲ καὶ γέενναν καὶ παράδει- 5
 σον αὐτῆς εἰκήσεις, ποίας οὐχ ἤδονης καὶ τρυφῆς καὶ ἐορτῆς ταῦτα
 τερπνότερα; Ἐὶ δὲ σοὶ λογισμὸς ἄλλος διανοχθεῖ, ὅτι τὴν μὲν νόσον
 ἁμαρτήματα ἔτεκεν ἀμφιδόλως, μέμφῃ δὲ σαυτὸν, ὅτι μὴ θεαρέστως
 βεδίωκας καὶ τοῦτο ἐπιψηφίζῃ ὡς εἶπερ ἀνέγκλητος ὁ σὸς ἐτύγγανε
 δῖος, οὐκ ἂν τοιαύτης μάστιγος ἐπειράθης, καὶ τοῦτό σοι γίνεται τῆς 10
 τῶν θακρῶν αἰτιον ἀμετρίας, ἐκείνου σε ἀναμνήσαι βούλομαι. Ἐγγρα-
 πται ἐν τῷ Πατερικῷ· «δύο τινὲς τοῖς αὐτοῖς περιπεσόντες ἁμαρτή-
 μασι προσήλθον γέροντι, καὶ ὡς ἑκατέρω τὸν αὐτὸν παρέσχε κανόνα·
 μετὰ δὲ τὴν προθεσίαν, ἦν ὁ πατήρ ὠρίσατο, καλεῖ καὶ ἀμφοτέρους·
 καὶ ἦν ὁ μὲν χαρίεις εὐθαλῆς, τερπνὸς τὴν θέαν, πολλὰ πολλαχόθεν 15
 χαρᾶς ὑποφαίνων χάρισματα, ὁ δὲ σκυθρωπὸς, κατηφῆς, κατεσκλη-
 κῶς, ὠχρότητος γέμων καὶ μελανίας. Ἠρώτησεν ὁ γέρον τὸν μὲν
 διὰ τί χαρίεις, τὸν δὲ ὅπως ἐστὶ σκυθρωπός. Καὶ ἔ μὲν ἀπεκρίνατο,
 ὡς ἐξ ὅτου τὸν τῆς μετανοίας ἐδεξάμην κανόνα, χαίρω ἀναλογιζόμε-
 νος ἐξ οἶων με βορβόρων ὁ θεὸς ἐλεήσας πρὸς μετάνοιαν ἐπέστρεψε 20
 καὶ ὅπως ἐκεῖ μὲν μένων κολασθήσεσθαι ἐμελλον, νῦν δὲ, θεοῦ ἐλεή-
 σαντος, τῆς κολάσεως λέλυμαι καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ἐννοίας, ὅτι το-
 σοῦτου τετύχηκα κέρδους οὐκ εἶχον ἀπὸ τῆς χαρᾶς ὅ τι καὶ γένομαι.
 Εἶτα καὶ τὸν θεὸν οὕτω μακρόθυμον ὄντα χαίρων ἐδόξαζον καὶ τὰς
 τῶν ἁγίων ἀνατυπῶν ἐκ θεοῦ δωρεὰς ἀκάθεκτος ἦν τῇ χαρᾷ. Ὁ δὲ 25
 ὠχρίας ἐκείνος καὶ θυσειδῆς πικρῶς εἶπεν ἀεὶ τῶν ἰδίων ἐμμένητο
 ἁμαρτημάτων καὶ ὅτι τὸ θεὸν ἐλύπησεν ἁμαρτήσας διγνεκῶς ἔστενε
 καὶ πενθῶν οὐκ ἐπαύετο, τὰ ἁμαρτήματα πρὸ ὀφθαλμῶν φέρων καὶ

3. βληθῆ B : βονληθῆ OA γλῶσσα B : γλώσσα OA 4. τοῦτων B : τού-
 τον OA 6. ἤδονης B : ἠδονῆς OA 8. ἁμαρτήματα BO : ἁμαρτήματα ἐκ
 τοῦ ἁμαρτήματα A 10. τοῦτο BOA 13. προσήλθον B : προσήλθον OA
 ἐκατέρω BO : ἐκατέρω ἐκ τοῦ ἐκατέρω A 14. μετὰ δὲ BO : μεταδὲ A ὠρί-
 σατο B : ὠρίσατο OA 16-17. κατεσκληκῶς B : κατεσκληκῶς ἐκ τοῦ κατε-
 σκληκῶς A : κατεσκληκῶς O 17. ἠρώτησεν B : ἠρώτησεν OA 18. θιατί
 BOA 19. ἐξοίου BOA 22. τοιαύτης BOA 23. ἀπὸ τῆς BA : ἀπὸ τῆς O
 γένομαι B : γένομαι OA 24. ὄντα BO : ὄντα A 26. ὠχρίας BOA
 27. ἁμαρτημάτων BA : ἁμαρτημάτων O ἁμαρτήσας A : ἁμαρτήσας OA
 28. οὐκ ἐπαύετο BA : οὐκ ἐπαύετο O ἁμαρτήματα B : ἁμαρτήματα A ἁμαρ-
 τήματα O

τάς κολάσεις τῶν σφαλόντων ὡς παρούσας ἀναζωγραφῶν. Ἄπεκαλύφθη δὲ τῷ γέροντι τῆς αὐτῆς τυχεῖν καὶ ἀμφοτέρους οὐρανοῦ μονῆς». Καὶ αὐτὸς τοῦτον, πέφλημένε μοι κατὰ Κύριον Φιλόθεε, ὅπωςδῆποτε γέγονεν ἡ νόσος, μᾶλλον δὲ ἐξ ἁμαρτίας γεγονέναι νομίζων καὶ οὐκ ἔκ πολιτείας θεοφιλοῦς χαῖρε, τὸν χαροπὸν ἐκείνον μιμούμενος, καὶ τὴν τοῦ σωτηριωποῦ ἐργασίαν οὐ τοῦ παρόντος εἶναι νόμισον καιροῦ, ἀλλ' ὅταν ἡ νόσος λυθῇ θάρρει δὲ ὅτι λυθήσεται σὺν θεῷ. Εἶτε γὰρ τοῦ φίλτρου καὶ τῆς συνεχοῦς περὶ σοῦ μερήμνης· εἰώθαμεν γὰρ τούτοις ἐν ὕπνῳ προξδικάλεγεσθαι καὶ προσομιλεῖν αἷς διατελοῦμεν ἡμέ-

10 ράς προξκείμεναι· εἶτε ἄλλως μελλούσης ἀληθείας, ἔδοξα καθ' ὕπνου ἴδειν τὸν καλὸν Φιλόθεον καὶ λαλοῦντα καὶ ἀκούοντα καὶ τῇ προτέρᾳ πάσῃ χρώμενον ἀνεμποδίστως διαίτη καὶ ὁμιλίᾳ. Ὑπέφαινε δὲ ὁ ὄνειρος γενέσθαι τὴν ἴσιν ἐξ ἡμῆς τάχα πρὸς θεὸν ἰκεσίας. Ἦν δὲ ἡ νύξ ἐκείνου τοῦ ὀνειράτος πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καθ' ἣν σοι ἐνέτυχεν

15 ὁ ἐμὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς κύρ Ματθαῖος, ὅτε καὶ νεύμασιν αὐτῷ καὶ γράμμασιν ὠμίλησας ὡς δεδύνησαι. Ἐχω εἰπεῖν ὅτι καὶ τοῖς μεγάλοις μεγάλοις καὶ πρὸς συμπλοκὴν ὁ θεὸς ἀφήσει τοὺς ἀγῶνας. Σὺ δὲ οὔτε τὴν γνῶσιν μικρὸς καὶ πολυειδῆς καὶ γενναῖος ἐτύχχανες ὢν τὴν πείραν, καὶ διὰ τοῦτό σοι καὶ μέγας ὁ τῆς μάστιγος ἀγὼν συγκεχώ-

20 ρηται, ἔν' ὥσπερ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τὰ σὰ κατορθώματα καὶ περιφανῆς ἤκουες δι' ἐκεῖνα κατὰ τὸν βίον, οὕτω καὶ ἡ κατὰ σοῦ νόσος τὰς τῶν ἄλλων ὑπερβαίνει, ὡς ἂν καὶ διὰ ταύτης λαμπρότερος διαδειχθῆς. Ὡστε χαίρειν ἀνάγκη καὶ διὰ ταῦτα. Ἀλλ' ἵνα μὴ ὁ τυφὸς ἐνταῦθεν ὑπερκύψῃ καὶ τὸ υπερήφανον, ταύτην μὲν ἄφες τὴν ὁδὸν, ἐξ ἁμαρτίας

25 δὲ μόνης πίστευε τὴν νόσον, καὶ τὸ πενθεῖν ὑπὲρ μέτρον ἀφείκ' κατ' ἐκείνον χαῖρε τὸν χαροπὸν καὶ τὴν εὐχὴν ὡς σοι προέγραφα ἄπαυστον ἐν καρδίᾳ κίνει. Οὕτω γὰρ μοι φίλτατε Φιλόθεε, καὶ τῆς νόσου, θεοῦ βοηθοῦντος, λυθήσῃ καὶ ἀγαθῶν ἀξιωθήσῃ τῶν αἰωνίων.

Ἄμην.

1. παρούσας B : παροῦσας OA 4. ἐξ ἁμαρτίας BA : ἐξαμαρτίας O
 νομίζων γεγονέναι BOA 5. ἐκ B : εκ OA 11. ἀκούοντα BA : ἀκούοντά-O
 13. ἐξ ἡμῆς BA : ἐξεμῆς O 15. ἐμὸς B : ἐμός BA 19. μάστιγος BA :
 μάστιγος O 21. κατὰ σοῦ B : κατασοῦ OA 21-22. τὰς τῶν B : ταστῶν OA
 23. τυφὸς B : τύφος OA 24. ἐξ ἁμαρτίας B : ἐξαμαρτίας OA 25. ὑπὲρ
 μέτρον B : ὑπερμετρον OA 26. χαῖρε BO : χαῖραι A ὡς B : ὡς OA
 προέγραφα OA : προέγραφα B

4.

Εἰς τὸν αὐτὸν, ἐτέρα τοῦ αὐτοῦ.

Ἀνθρώπε τοῦ θεοῦ, ἀγαπητέ μοι ἐν Χριστῷ κὺρ Φιλότης· ἐδεξά-
 μην σου τὰ γράμματα Ἰανουαρίου*, καὶ ἔγνων ὅσην ἡμῖν ὁμολογεῖς
 χάριν τῆς περὶ σέ ἐπισκέψεως. Καὶ τοῦτο μὲν ἐστὶ τῆς σῆς εὐγνωμο-
 σύνης, ἣν ἡ καλλίστη σοι φύσις πεπλούτηκε, τὸ μὲν θεόθεν τυχοῦσα,
 τὸ δὲ χρόνῳ συλλέξασα καὶ πόνῳ ἀσκήσασα. Ὅθεν καὶ τὴν εὐνοίαν ὅ
 ἀντιδιδόναι τοῖς φιλοῦσι κατὰ Κύριον οἶδας καὶ παρ' οὗ σοι καθεῖν εὖ
 συνέδη, τοῦτον καθόσον σοι δυνατὸν καὶ ῥήμασιν ἀμείδῃ καὶ πρά-
 γμασι, τὴν εὐγνωμοσύνην πολλαχόθεν φιλοτίμως ἐπιδεικνύμενός. Περὶ
 ἡμῶν δὲ, ἀγαπητέ, πληροφορηθήτητι, ὡς, εἴ τι προὔκειτο τῶν ἐπιπονω-
 τάτων τῆς σῆς χάριν ἰάσεως, ἡδέως ἂν ἐκεῖνο ὑπέστημεν δυνάμενοι 10
 μόνον· οὕτω τὴν σὴν ποθοῦμεν ὑγείαν, ὥστε καὶ εἴ τι παρ' ἡμῶν ὄρας
 ὑπὲρ σοῦ γινόμενον, μικρὸν νόμιζε πρὸς τὴν ἀφανῆ διάθεσιν. Μέγα
 γὰρ τὸ περὶ σέ τρέφομεν φίλτρον κατὰ θεὸν καὶ ὡς ἄλλο τι τῶν με-
 γίστων διψῶμεν καὶ ἀναγκαίων τὴν σὴν ἰδεῖν ἴασιν.

Καὶ περὶ μὲν τούτου δολεῖ Κύριος ὅσα ἡμῖν κατ' εὐχὴν πρὸς ἂ δὲ 15
 ἡμᾶς ἤτησας ἐκεῖνο λέγω, ὅτι θεοῦ χάριτι δύνασαι καὶ παρὰ σαυτοῦ
 συνιδεῖν τὸ θεόν καὶ τὸ ποιητέον ἐλέσθαι, ὅσον ἔχει βαστάζειν τὸ σὸν
 σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, ὅτι καὶ ἀκριβέστερον ἡμῶν οἶδας τὴν νόσον ἢ
 προσπαλαίεις καὶ τί καὶ μέχρι τίνος αὕτη σοι πονεῖν καὶ μελετᾶν συγ-
 χωρεῖ. Ἐρωτᾶς δὲ, οἴμαι, νόμοις τῶν θείων πατέρων πειθόμενος, κα- 20
 λῶς ποιῶν καὶ τῆς σῆς ἀξίως καὶ παιδείας καὶ γνώσεως. Οἱ γὰρ ἱεροὶ
 πατέρες ἀσφαλέστερον τῶν πρὸς ἀρετὴν θεσπίζουσι τὴν ὑποταγὴν καὶ
 ὅρον ἀκριβοῦς σωτηρίας ἡγοῦνται τὸ κόπτειν τὸ ἴδιον θέλημα. Ὅθεν

4. Ἐν τῇ ἀπιγραφῇ ἐτέρα τοῦ αὐτοῦ O : ἐτερ τοῦ αὐτοῦ A : λείπουσι B
 2. Μετὰ τὸ Ἰανουαρίον κενὸν ἐνός γράμματος διὰ τὴν ἡμερομηνίαν BOA
 6. σοι B : σι O : σι ἀνοθεν δὲ σι νεωτέρῃ χειρὶ A 9. προὔκειτο B : προὔ-
 κειτο OA 10. ἂν B : ἂν OA 11. ποθοῦμεν BO : ἐπιποθοῦμεν A
 13. γὰρ BO : γὰρ ἐκ τοῦ γὰρ A περὶ σέ BA : περισὸς O τρέφομεν φίλ-
 τρον B : φίλτρον τρέφομεν OA ἄλλο BOA 16. ἐκεῖνο BO : ἐκεῖ, ἐκεῖ-
 νο A παρὰ σαυτοῦ B : παρασαντοῦ OA 17. τὸ θεόν BA : τοδέον O εἰλέ-
 σθαι BO : εἰλεσθαι A 21. παιδείας BO : παιδείας ἐκ τοῦ παιδείας A

ὅσα μὲν ἂν τις ποιῆ μηδὲν¹ χρώμενος συμβούλῃ, κἄν ἄριστα ἦ, τοῦ
 ἰδίου ἤρτηται θελήματος, καὶ οὕτω δῆλον, εἰ καὶ ἀσφαλῆ τυγχάνει
 τὰ πραττόμενα· ὁ δὲ μετὰ βουλῆς πράττων ἀνδρῶν εἰς ἀρετὴν με-
 μαρτυρημένων ὑπόκειται μὲν εὐθέως καὶ τοῖς ὄροις ἐμμένει τῆς ὑπο-
 5 ταγῆς, ἀναίρει δὲ καὶ τὸ ἴδιον θέλημα καὶ οὕτω πρὸς ἀσφάλειαν ἐστι-
 κε. Τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι πᾶσα ἐργασία ταπεινώσεως δίχα πλάνη ἐστὶ καὶ
 τοῦ ποιητοῦ καίγνιον. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν βουλευόμενος τὰ ποιητέα τα-
 πεινώσει· ἔργον ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ οὕτω πράττων ἀδύλον εἰ συνεργὸν
 ἔχει καὶ τὴν ταπεινώσειν, ἧς ἀπούσης οὐδὲν γίνεται ὑγιές. Ἐπεὶ οὖν
 10 καλῶς ποιῶν καὶ τὰ δεδογμένα τοῖς πατράσι στέργων ἐρωτᾶς, μικρὸν
 ἄκουε καὶ πρὸ ἡμῶν, οὐ καινόν τι διδασκόντων καὶ ὅπερ ἀγνοεῖς,
 ἀλλ' ὡς πειθόμενων διὰ τὴν ἐντολὴν καὶ σε μὴδ' ὀτιοῦν λυπήσαι
 βουλομένων. Περὶ μὲν οὖν τῆς τοῦ σώματος δικίτης, μηδὲν ἄλλο ποιεῖ
 ἢ τὸ τοῖς ἰατροῖς κελευόμενον, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ πρότερον ἐπικαλού-
 15 μενος βοήθειαν ἀσμένως δέχου τὰ παρὰ τούτων διακρινόμενα, καὶ
 μένε τούτοις ὑπαίκιον ὥσπερ ἂν εἰ πνευματικῶ ὑπέκεισο πατρί. Περὶ δὲ
 ψυχῆς ἐργασίας, εἰ μὲν ὑγιαίνόν σοι διατέλει τὸ σῶμα, ἕτερα ἂν σοι
 ποιεῖν εἰσγγρούμεθα. Ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὐκ ἐξ ὧν ἔχει μόνον κτημά-
 των, γεννημάτων, λέγω, βροσκημάτων, νομισμάτων καὶ ὑλῶν ἄλλων
 20 ἀπαρχὰς ὀφείλει προσάγειν τῷ θεῷ, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν συνέστη μερῶν
 σωματικῶν τε καὶ ἀσωμάτων ὡς οἷόν τε ἀποδιδόναι τὴν διακονίαν
 ὑπόκειται τῷ δεσπότῃ. Πρὸς τοῦτο γὰρ, οἴμαι, κάκεινο τείνει τοῦ θεο-
 λόγου Γρηγορίου Τὸν θεὸν ἔργοις μὲν σέβου, λόγοις δὲ ὕμνει, ἐννοία
 δὲ τίμα. Ἔργα μὲν γὰρ εἰπῶν τὴν διὰ χειρῶν καὶ ποδῶν ἐργασίαν
 25 ἐδήλωσε θεοφιλῆ, διὰ δὲ τῶν λόγων τὴν τῆς γλώττης καὶ τῶν χειλέων
 ἐνέφηγεν ὑπουργίαν· ἡ δὲ ἐννοία τὴν νοερὰν παρίστησιν ἐργασίαν.
 Οὐκοῦν ὁ μὲν ὑγιαίνων καὶ χερσὶ καὶ ποσὶ καὶ γλώττῃ καὶ ἀκοῇ καὶ
 ψυχῇ καὶ νῶ τῷ θεῷ διακονεῖσθαι δίκαιος· σοὶ δὲ ἀσθενῶς ἔχοντι καὶ

1. ἂν B : ἄν OA 2. δῆλον BA : δήλον O 3. μετὰ βουλῆς BA : μετα-
 βουλῆς O 7. ποιητοῦ BO : ποιητοῦ νεωτέρῃ χειρὶ ζωοθεωμένον ἐκ τοῦ πο-
 ροῦ A 11. καὶ παρ' BO : καιπαρ A 12. μὴδ' BOA λυπήσαι BA : λυ-
 πήσαι O 13. σώματος BO : σώματος ἐκ τοῦ σώματος A μὴδὲν BO : μὴ-
 δὲν A ποιεῖ BO : ποιεῖ ἐκ τοῦ ποιεῖν A 16. περὶ δὲ B : περιδὲ OA
 17. ὑγιαίνων BOA τὸ B : τὸ ἐκ τοῦ τῶ A : τῶ O 19. λέγω βροσκημά-
 των, νομισμάτων B : λείπουσιν OA 20. προσάγειν BA : προσάγει O 22. κά-
 κεινο B : κακεινο OA 24. εἰπῶν BA : εἰπῶν ἐκ τοῦ εἰπῶν O διὰ χειρῶν B :
 διαχειρῶν OA 27. ἀκοῇ BA : ἀκοῇ ἐκ τοῦ ἀκοῇ O 28. νῶ BA : νῶ O
 ἀσθενῶς BA : ασθενῶς ἐκ τοῦ ἀσθενῶς O

μεθ' ὑπερβολῆς πόνον· οὐδένα προτρέπομεν σωματικόν, νοερώς δὲ τὸν θεὸν ὡς δυνατόν θεραπεύειν. Ἄλλ' ἵνα μὴ τὸ μέγα βάρος ὃ σε κατέχει τῆς νόσου ἀλόγιστά τινα ἀνατυποῦν καὶ ψυχοβλαβῆ σοι διανοχλῆ, ταυτὰ σοι δεῖν ἔργων προῦπατιθέναί. Πρόνοιαν εἶναι πρῶτον τῶν καθ' ἡμᾶς ἔφορον πείθε βεβαίως τε στέργειν τὸν σὸν λογισμὸν. Ἔστω δὲ 5 σοι τὸ πείθον τὰ εὐαγγελικὰ ἐκεῖνα ῥήματα «Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ πωλεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἀνευ τοῦ πατρὸς ὄμων. Ἑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί» καὶ ἡ τοῦ μεγάλου Βασιλεῖου φωνή, οὐδὲν ἀπρονόητον κηρύττουσα οὐδὲ ἡμελημένον παρὰ τῷ θεῷ «Πάντα σκοπεύει ὁ ἀκοίμητος 10 ὀφθαλμὸς, πᾶσι πάρεστι νέμων ἐκάστῳ τὰ πρὸς σωτηρίαν». Τούτοις κάτεχε τοῖς ῥήμασι πρὸς ἀλυσιτελῆ ποτε ἀναπλάσματα τὸν λογισμὸν χωροῦντα, πρόνοιαν δὲ ἡμῖν ἐπιστατεῖν πληροφροῦμενος καὶ συμπερόντως ἀγεσθαι παρ' αὐτῆς δοξάζε τὰ καθ' ἡμᾶς. Οὐδεὶς γάρ φησιν ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἑαυτοῦ φεῖδεται ὡς πάντων ἡμῶν ὁ θεός. Πολλῶ 15 γὰρ ἡμῶν αὐτὸς βούλεται μᾶλλον μηδὲν ἡμᾶς πάσχειν κακόν. Ἡ γὰρ θεία πρόνοια, ἄλλος τις ἔφησε, κοινῶς ἀπάντων πρὸς ὠφέλειαν προνοεῖται, τὰ δὲ ἐπιγινόμενα φθαρτικὰ ἐπόμενά ἐστι τῆ τῆς βλῆς ἀσθενεία, πρὸς τὸ λυσιτελεῖς ἐκχωρούμενα. Καὶ οὕτω μὲν περὶ προνοίας ἀκλόνητον ἔχε τὴν ἔννοιαν· ἔπειτα ἐλπίδα τίθει ὡς περὶ διὰ τε τὴν 20 πιέζουσάν σε νόσον καὶ τῆς μελλούσης ἕνεκεν μισθαποδοσίας. Εἰ γάρ τις καὶ ὅτι πρόνοιά ἐστι δοξάζει καὶ ὅτι συμπερόντως τὰ παρ' αὐτῆς, μὴ ἐλπίζῃ δὲ εἰς πέρας λήγειν τὰ γινόμενα χρηστὸν, κἂν δυνηθεῖν διαφυγεῖν ἀθυμίαν, λυπηροῖς συμπεσῶν, οἷον ὑποθώμεθα σαφηνείας ἕνεκεν βασιλεὺς εἰρκτῆ κατεκλείσθη καὶ ἔπεισεν ἑαυτὸν ὅτι καὶ παρὰ 25 τῆς προνοίας καὶ ἐπὶ συμφέροντι, οἶεται δὲ συμφέρον, ὅτι, εἰ ἔξω δε-

3. διανοχλῆ B : διανοχλή OA 4. προῦπατιθένα. BA : προῦπατιθέναί O
 τῶν B : λείπει OA 5. τε B : λείπει OA 6-7. ἀσσαρίου BA : ἀσαρίου O
 7. αὐτῶν B : αὐτῶν OA 8. ἠριθμημέναι B : ἠριθμημέναι OA
 9. οὐδὲν BA : οὐδένα O 10. ἀκοίμητος BA : ἀκοίμητος O 11. ἐκά-
 στω B : ἐκάστω OA 12. πρόνοιαν BO : πρόνοια ἐκ τοῦ πρόνια A 14. οὐ-
 δεὶς B : οὐδεὶς OA [φησιν BO : φησὶ ἐκ τοῦ φησι A 16. πάσχειν BO
 πάσχειν ἐκ τοῦ πάσχειν A 17. ἄλλός BOA ἀπάντων B : ἀπάντων OA
 ὠφέλειαν BO : ὠφέλειαν O 18. ἐπόμενά BA : ἐπόμενά O 21 [καὶ κα-
 τωτέρω), ἕνεκεν B : ἕνεκεν OA 23. τὰ γινόμενα BA : ταγινόμενα O
 24. συμπεσῶν B : συμπεσῶν OA ὑποθώμεθα BA : ὑποθώμεθα O σα-
 φηνείας BO : σαφηνείας A 25. ἑαυτὸν P : αὐτὸν OA καὶ B : λείπει OA
 26. εἰ B : οἱ A : λείπει O

Ε. Γ. Δ. ΤΗΣ Ε. Τ. Π.
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

σμων ἔμενον ἢ ἄλλους ἂν ἐφόνευεν ἢ παρ' ἑτέρων ἐφονεύετο· εἰ οὖν τοῦτο μόνον ἡγείται συμφέρον, οὐκ ἐλπίζει δὲ ἢ τῆς φυλακῆς ἀπαλλαγὴν ἢ μόνιμον ἄλλο τι συμφέρον, οὐδ' ἂν εὐχερῶς διαφύγοι τὴν ἀθυμίαν. Χρὴ τοίνυν καὶ πρόνοιαν δοξάζειν καὶ συμφερόντως γίνεσθαι τὰ γινόμενα καὶ ἐλπίδα ἔχειν εἰς ἀγαθὸν τελευτᾶν τὰ παρόντα. Καὶ αὐτὸς οὖν, ἀγαπητέ, μετὰ τὴν τῆς προνοίας μελέτην καὶ τοῦ συμφερόντος σκόπει καὶ τὴν ἐλπίδα, καὶ ἐπειδὴν σε τὸ σφοδρὸν διαταράττη τῆς κατὰ μὴ ἀπελπίσης τὴν ὑγίαν, μεμνημένος τοῦ Θεολόγου φασκόντος «Μήτε ἀθυμῶν ἀπελπίσης εὐημερίαν, μήτε καλῶς πράττων ἀθυμίαν. Εἰς ἐνῆαυτὸς τέσσαρας ὥρας ἔχει καὶ μία ῥοπή πολλὰς πραγμάτων μεταβολὰς». Καὶ ὁ Σιράχ Ἐμβλέφατέ, φησιν εἰς τὰς ἀρχαίας γενεάς καὶ ἴδετε· τίς ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον καὶ κατησχύνθη ἢ τίς ἐνέμεινε τῇ φόδῳ αὐτοῦ καὶ ὑπερεῖδεν αὐτόν; Εἰ δὲ καὶ ἀνέλπιστον ὁ λογισμὸς ὑποβάλλει τὴν ἰσιν, ἀλλὰ σὺ τὸ μέλλον ἀντίθεος «ὡς οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς, καὶ ὅτι πᾶσα παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης, ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσιν. Αὕτη δύναται ἢ ἐλπίς τὴν ἀθυμίαν κουφίσει καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ λύπης εἰς τέρψιν μεταποιήσει καὶ οὕτω πρὸς τὸν γλυκύτατον Ἰησοῦν τὴν διάνοιαν ἀναδιβάσει καὶ μετὰ τοῦτο τὴν καρδίαν παρασκευάσει πλήρη γενέσθαι χαρᾶς, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης μελέτης τὸν χαρᾶς ἀπάσης αἰτίον ὑποδεχομένην. Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐλπίδα ὑπομονῆς, ἀδελφέ, χρεῖα. Ὁ γὰρ ἐλπίζων, εἰ μήτε τοῦ λυποῦντος φέρει τὰς ὀδύνας γενναίως καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἐλπίζομένου παράτασιν δυσχεραίνει, σθένυσι καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος χαρὰν καὶ εἰς ἀθυμίας ἐμπίπτει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶρηκεν «Εἰ δὲ ὃ σὺ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα». Παραίται δὲ ὁ θεὸς Ἰακώβος καὶ τοῦτο, ὅτι «Ἐπίδειγμα λάβετε τῆς κακοπαθείας

2. ἢ BA : ἢ O 3. οὐδ' BA : οὐδ' O 6. προνοίας BA : προνοίας O
 τοῦ BA : του O 7. ἐλπίδα BA : ἐλπίδα O 10. εἰς BO : εἰς A ἔχει
 BO : λείπει A ῥοπή O : ῥοπή BA 11. ἐμβλέφατέ O : ἐμβλέφατε B : ἐμβλέ-
 φατέ με A 12. καὶ ἴδετε BO : ἴδετε A 13. ἀνέλπιστον BO : ἀνέλπιστον A
 14. ἀντίθεος B : ἀντίθ' O : ἀντίθ' μένοντος καιροῦ δύο γραμμάτων A οὐκ
 ἄξια BA : ἀνάξια O 17. αὐτῆς BO : αὐτῆς ἐκ τοῦ αὐτοῖς A 18. γεγυ-
 μνασμένοις B : γεγυμνασμένοι OA ἐλπίς BA : ἐλπίς O 19. μεταποιήσαι BO :
 μεταποιήσαι ἐκ τοῦ μεταποιήσαι A 24. ὀδύνας BO : ὀδύνας A 24-25. παρά-
 τασιν BO : παράστασιν A 26. διατοῦτο—εἶρηκεν BA : λείπουσιν O

καὶ τῆς μακροθυμίας τοὺς προφήτας, οἳ ἐλάλησαν τῷ ὀνόματι Κυρίου. Ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομένοντας τὴν ὑπομονὴν Ἰωβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος Κυρίου εἶδετε». Καὶ ὁ Χριστὸς ἐν Εὐαγγελίοις «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, φησι, κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν». Εἰ δέ τις εἶποι, ὅτι τὸ προσιμενὲν τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπὶ μακρὸν τὰ τοιαῦτα μακροθύμως ἐργάζεσθαι τοῦτο ἀντεῖσφέρει τὰς θείας εὐεργεσίας, ἀλλ' οὐ τὸ ὑπομένειν τὰ λυπηρὰ, ἀκουσον τί φησιν ὁ θεὸς Χρυσόστομος «Οὐ τὸ ποιῆσαι τι χρηστὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ παθεῖν τι κακὸν πολλὰς ἔχει τὰς ἀμοιβὰς». Καὶ δείκνυσιν ὁ Ἰωβ, ἀπὸ τῶν παθημάτων μᾶλλον ἢ ἀπὸ τῶν κατορθωμάτων εὐδοκμησας. Ἄλλως τε καὶ τὸ μὲν ὑπο- 10 μένειν τὰ ἀλλοιὰ ἀνδρὸς ἐστὶν ἐχέφρονος, τὸ δὲ μικροψυχεῖν κούφου καὶ ἀσθενοῦς τὴν διάνοιαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος εἶρηκε Νεῖλος, ὅτι τὸ ἀλιγῶρεν καὶ μὴ θέλειν ὑπομένειν συμφορὰς μεγάλης καὶ ποικίλης ἀφροσύνης ἴδιον. Εἶπε δέ τις καὶ τῶν σοφῶν «Μὴ ζήτηε γίνεσθαι τὰ γινόμενα ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε ὡς ἂν τὰ γινόμενα γίνηται, 15 εἰς ταῦτό φέρον ἐκείνω τῷ τοῦ μεγάλου Βασιλεῖου «Ὡς θέλει τὸ φέρον σε φέρειν φέρου, ἣν δ' ἀπειθήσης, καὶ σαυτὸν βλάψεις καὶ τὸ φέρον σε φέρει» καὶ ὁ ἐπὶ τῇ προβατικῇ καλυμθῆθρα παράλυτος, εἰ μὴ τὸν μακρὸν ἐκείνον ὑπέμεινε χρόνον, οὐκ ἂν τῆς παραδόξου τετύχηκεν ἰάσεως».

20

Ἐνθεν τοίνυν, ἀγαπητὲ, ταῦτα βεβαίωσον τῇ σῇ διανοίᾳ, ἐν ἐπαναλαβῶν εἶπω, ὅτι πρόνοιά ἐστι καὶ συμφερόντως ἀγούσα πάντα καὶ ὅτι ἐλπίζειν δεῖ καὶ ὑπομένειν ἐν ἅπασιν. Μετὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο σε κτελεῖν παραινόμεν ἢ προσεύχεσθαι ὅτι θύνασαι καὶ ἔσον. Καὶ γὰρ οὐχ ὑγιαίνουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὀπωθήμοτε ταλαιπωροῦσι τοῦτο 25 παραινεί ὁ θεὸς Ἀπόστολος «Κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν, λέγων, προσευχέσθω». Ἀλλὰ καὶ ὁ Χρυσόστομος «Καλὸν φησι πάντοτε διὰ προσευχῆς

1. ἐλάλησαν ΒΑ : ἐλάλησαν Ο ὀνόματι ΒΟ : ὀνόματι Α 3. εὐαγγελίοις ΒΟ : εὐαγγελίοις Α 4. τῇ ΒΟ : τῇ Α κτήσασθε ΒΟ : κτήσασθε ἐκ τοῦ κτήσασθαι Α ψυχὰς ΒΑ : ψυχὰς Ο 7. χρυσόστομος Β : χρυσόστομος ΟΑ 8. ποιῆσαι Ο : ποιῆσαι ΒΑ τι Ο : τί Β : τί Α τί ΒΟΑ κακὸν ΒΑ : κακὸν Ο 9. ἔχει ΒΑ : ἔχεις Ο ἀπὸ τῶν Β : ἀποτῶν ΟΑ 9-10. μᾶλλον - κατορθωμάτων Β : λείπουσιν ΟΑ 11. κούφου ΒΟ : κούφου ἐκ τοῦ κούφου Α 12. ἀσθενοῦς ΒΑ : ἀσθενοῦς Ο 15. γίνηται ΒΟ : γίνεται Α 16. ταυτὸ ΒΟΑ 17. ἀπειθήσης Β : ἀπειθήσης ΟΑ 18. ἐκείνον Β : ἐκείνον ΟΑ 21. τοίνυν ΒΟ : τοίνυν ἐκ τοῦ τόνυν Α βεβαίωσον ΒΟ : βεβαίως Α ἐν ΒΟ : ἐν Α 22. ἐπαναλαβῶν ΒΑ : ἐπαναλαβῶν ἐκ τοῦ ἐπαναλαβῶν Ο 27. χρυσόστομος Β : χρυσόστομος ΟΑ καλὸν ΒΟ : καλὸν ἐκ τοῦ καλὸν Α διὰ προσευχῆς Β : διαπροσευχῆς ΟΑ

ὁμιλεῖν τῷ θεῷ. Εἰ γὰρ συντυχία ἀνδρὸς ἀγαθοῦ βελτιοῖ τὸν ἐντυχ-
 χάνοντα, πόσω μᾶλλον τὸ καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ προσομιλεῖν τῷ
 θεῷ. Λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Ναβίας· «Ὡςπερ τὰ στρουθία διὰ τῆς τῶν
 πτερῶν κινήσεως μετάρσια γίνεται, οὕτω καὶ ὁ θεοσεβῆς ἄνθρωπος
 5 ἀπὸ τῶν ἐπιχειρῶν πρὸς τὰ οὐράνια διὰ προσευχῶν μετατίθησιν ἑαυ-
 τόν». Καὶ ἀλλάχου ὁ αὐτός· «Ὡςπερ τὸ ἀναπνεῖν οὐδέποτε ἀκαιρον,
 οὕτως οὔτε τὸ αἰτεῖσθαι παρὰ Κυρίου αἰτήματα μυστικὰ μέχρις ἐσχά-
 τῆς ἀναπνοῆς». Καὶ ὁ Θεολόγος «Μνημονευτέον θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀνα-
 πνευστέον». Καὶ ἄλλος τις ἔφη σοφός· «Οἱ ἄνθρωποι τότε γίνονται
 10 ἕμοιοι θεῷ, ὅταν τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν παρῆ, βελτίονες δὲ ὅταν
 αὐτῷ πρόσέρχωνται δι' εὐχῆς». Ἀναγίνωσκε οὖν μικρὸν, ὅταν ὁ νοῦς
 σου διακεχυμένος ἦ. Ἔστω δὲ ἡ ἀνάγνωσις ἐκ τῶν περὶ ἡσυχίας καὶ
 εὐχῆς. Συναχθέντος δὲ σου τοῦ νοῦ, εὐχου, εἰ δυνατόν, διηνεκῶς ἐν
 τῷ βάθει τῆς καρδίας σου, ἀκινήτων ὄλοσχερῶς μενόντων καὶ τῶν
 15 χειλέων σου, τὸ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, υἱὲ τοῦ θεοῦ, ἐλέγησόν με, καὶ
 τοῦτο ποιεῖ ἀντὶ πάσης ἄλλης ἐργασίας ὅσακις δύνασαι· πρὸ δὲ τῆς
 εὐχῆς δόξαζε τὸν θεόν, εὐχαριστίας ἀναφέρων αὐτῷ ἀφ' ὧν ἂν δυνη-
 θῆς, μάλιστα τῶν εὐεργεσιῶν ἕνεκεν ὧν ἡμῖν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ δωρεῖ-
 ται καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ταμιεύει. Ἔχεις ὑπόθεσιν εὐχαριστίας, εἰ βού-
 20 λει, καὶ ἀπὸ τῆς σῆς νόσου, εἴπερ ἐκαίνο ἐνθυμηθῆς ὁ φησὶν ὁ Θεο-
 λόγος, ὡς βέλτιον εἶναι νῦν παιδευθῆναι καὶ καθαρθῆναι ἢ τῇ ἐκείθεν
 βασάνῳ παραπεμφθῆναι, ἡνίκα κολάσεως καιρὸς, οὐ καθάρσεως. Λέ-
 γει δὲ καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος· «Οἱ πολλὰ πταίοντες καὶ μὴ κολαζό-
 μενοι φοβεῖσθαι καὶ δεδοικέναι ὀφείλουσιν αὔξεται γὰρ αὐτοῖς τὰ τῆς
 25 τιμωρίας διὰ τῆς ἀτιμωρησίας καὶ τῆς μακροθυμίας τοῦ θεοῦ», καὶ ὁ
 ἅγιος Διονύσιος· «Οὐ τὸ κολάζεσθαι ἐνταῦθα κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀξίον τῆς
 ἐκείσε γενέσθαι κολάσεως». Ὡστε τῇ νόσῳ μαστιζόμενος ἐνταῦθα

3. τὰ στρουθία BO : ταστρουθία A 4. πτερῶν B : πτεροῶν OA θεο-
 σεβῆς B : θεοσεβῆς OA 5. ἀπὸ τῶν BO : ἀποτῶν A διὰ προσευχῶν B :
 διαπροσευχῶν OA 6. αὐτός B : αὐτός OA 7. οὔτε B : οὔτε OA παρὰ
 κυρίου B : παρακυρίου A : παρακύ O 9. ἄλλος BOA 12. ἀνάγνωσις B :
 ἀνάγνωσις OA 14. καὶ BO : λείπει A 15. ἰησοῦ — θεοῦ ἐν τῷ κειμένῳ
 BO : πρόσθετα ἐν τῇ ᾠῃ διὰ παραπομπῆς † A 16. πρὸ BA : πρὸ O

18. ἕνεκεν BA : ἕνεκεν O τούτω BA : τούτω ἐκ τοῦ τούτω O 20. ἀπὸ
 τῆς BA : ἀποτῆς O 21-22. ἢ — παραπεμφθῆναι BA : λείπουσιν O 23. οἱ
 BO : οἱ A 24. ὀφείλουσιν BA : ὀφείλουσιν O αὐτοῖς τὰ τῆς B : αὐτῆς
 τατῆς OA 25. ἀτιμωρησίας BO : ἀτιμωρησίας ἐκ τοῦ ἀτιμωρησίας A

27. τῇ BO : καὶ (διαγεγραμμένον) τῇ A μαστιζόμενος BO : μαστιζόμε-
 ρος ἐκ τοῦ μαστιζόμενος A

χαίρειν ὀφείλεις καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, ὅτι διὰ τῆς προσκαίρου μάλιστα τῆς μενούσης θυνήσῃ βυαθῆναι καὶ τέρψιν ἀντιλαβεῖν.

Δόξαζε οὖν καὶ πρὸ τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ εὐχεσθαι παυόμενος τὸν θεόν καὶ σπεύδαζε προσοικτιοῦν ἑαυτὸν καὶ προσκολλᾶν τῷ θεῷ ἐξ ἀγαπητικῆς διαθέσεως καὶ μὴ ἐκ λυπηρᾶς, ἵν' οὕτως ὑγιαίνῃ μὲν ἡ 5 ψυχὴ, ἐπανέλθῃ δὲ σὺν θεῷ καὶ πρὸς εὐεξίαν τὸ σῶμα, ἐπειδὴ καὶ τῆς ψυχῆς μὲν κελευόμεθα φροντίζειν, ἀλλὰ μὴ καὶ τοῦ σώματος ἀμελεῖν. Διὸ καὶ τις ἔφη τῶν ἐξω «Τῆς μὲν ψυχῆς ὡς ἡγεμόνος ἐπιμελοῦ, τοῦ δὲ σώματος ὡς στρατιώτου προνοοῦ». Ἄλλως τε, εἰ τὸ ζητούμενόν ἐστιν οἰκτιρωθῆναι θεῷ, τοῦτο δὲ εὐρεῖν ἔξεστιν ἐκ τε χαρο- 10 ποιῶν διαθέσεως καὶ ἀνικρᾶς, διὰ τί μὴ τὸ γλυκύτερον καὶ βέλτιον αἰρετέον; Ὡς περ γὰρ, εἰ προῦκειτο ἰατρῷ τοῖς γλυκέσι θεραπεύσαι τὸν νοσοῦντα φαρμάκοις, οὐκ ἔδει χρῆσασθαι τοῖς πικραῖς, οὕτω κἀνταῦθα, ἐξὸν διὰ δοξολογίας χαροποιῶν ψυχὴν ἰατρεῖσαι, περιττὸν μνησθαι τῶν ἀλγεινῶν. Ταῦτα δὲ οὐ πᾶσιν ἀρμόττειν λέγομεν, ἀλλὰ 15 τισὶ μὲν ταῦτα, καθάπερ καὶ σοὶ, ἄλλοις δὲ ἕτερα' τοῖς γὰρ αὐτοῖς φαρμάκοις ἅπαντας χρῆσθαι οὐκ ἀσφαλές. Ὡς περ γὰρ καλὸν τὸ θεολογεῖν, οὐ παισὶ δὲ τοῦτο προτρέπομεν, οὐδὲ τοῖς ἀμυήτοις τὰ θεῖα ἢ τοῖς ἐλαφροῖς τὴν διάνοιαν, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων. Σὺ οὖν, ἀγαπητέ ἀδελφὲ, καὶ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας κοινῶναι τῶν ἀχράντων τοῦ Χρι- 20 στοῦ μυστηρίων, δις δὲ κοινῶνισον τῇ ἀγίᾳ Τεσσαρακοστῇ. Ἔχε καὶ μίαν ἄπυστον, εἰ δυνατόν, ἐργασίαν, τὸ εὐχεσθαι καὶ δοξολογεῖν χαίρων, ὡς εἶπομεν, τὸν θεόν, οὗ ἡ χάρις εἴη μετὰ τῆς ἀγάπης σου. Ταῦτά σοι στέλλομεν. πεφιλημένε μοι κατὰ Κύριον Φιλόθεε, τῇ τε πνευματικῇ φιλήσει πεθόμενοι διὰ τὸ σὸν θέλημα καὶ τὴν ἐκ τῆς παρα- 25 κοῆς εὐθύνῃν φιλαιττόμενοι.

1. ὀφείλεις B : ὀφείλεις OA δοξάζειν B : δόξαζε OA 7. τῆς B : λείπει OA σώματος BO : σώματος ἐκ τοῦ σώματος A 9-10. ζητούμενόν B : ζητούμενον OA 10. εὐρεῖν BA : εὐρεῖν O 11. ἀνικρᾶς B : ἀνικρᾶς OA διὰ BOA 12. θεραπεύσαι B : θεραπεύσαι OA 15. οὗ B : ου OA
15-16. ἀλλὰ τισὶ BOA 17. ὥσπερ O : ὡσπερ B : ὡτέρ A 18. τὰ θεῖα BO : ταῖα A 20. τεσσαράκοντα ἡμέρας BA : τεσσαράκοντα ἡμέρας ἡμέρας O
23. χαίρων BO : χαίρων ἐκ τοῦ χαίρων A 25. πειθόμενοι BA : πειθόμενοι A

5.

Τοῦ αὐτοῦ ἑτέρα ἐπιστολή εἰς τὸν Παλαιῶν Πατρῶν.

Πανιερώτατε μητροπολίτα Παλαιῶν Πατρῶν, ὑπέρτιμε καὶ ἔξαρχε πάσης Ἀχαΐας, ἐμοὶ δὲ ἐν Χριστῷ θεϊότατε, σεβασμιώτατε, τριπόθητε πάτερ, δέσποτα, ἀδελφέ καὶ συλλειτουργέ, πέποιθα τῷ πνευμάτῳ θεῷ ὑγιαίνειν τὴν μεγίστην ἀγιοσύνην σου καὶ κατὰ τὸ πνίερον αὐτῆς σκῆψος πρὸς δόξαν θεοῦ καὶ ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων τῇ σῇ θεϊότητι καὶ θεομένων τῶν παρ' αὐτῆς ἀγιαστικῶν φωνῶν τε καὶ πράξεων. Ἰγναίνομεν καὶ ἡμεῖς ταῖς σαῖς θεοπειθήσιν εὐχαίς ἕως νῦν, θεοῦ ἔλεοντος, μετρίως.

Γραφὴν τῆς σῆς ἀγιότητος ἀδεξάμεθα Νοεμβρίου 10^η, ἀφ' ἧς ἤσθη-
 10 μὲν τε ὁμοῦ καὶ ἠνιάθημεν, τὸ μὲν διὰ τὸ τοῦ πλοῦς ἀπονόν τε καὶ ἄλυπον, ὅτι τὴν φίλην ἐμοὶ καὶ ἱερὰν κεφαλὴν κατ' οὐδὲν ὁ πλοῦς παρελύπησε, καὶ ἄλλως ὅτι καὶ γράμμασιν αὐτῆς ἐνετύχομεν καθ' ὑπερβολὴν ἡμῖν φιλούμενοις, τὸ δὲ διὰ τὴν τῶν αὐτόθι πραγμάτων ἀνομαλίαν τε καὶ δυσχέρειαν καὶ ἔτι τὴν ἐνσκήψασαν τῷ σῷ ἱερῷ
 15 σώματι νόσον, ἣν ἡμῖν ἐμήνυε τὰ σὰ τίμια γράμματα. Ἀλλὰ περὶ τῶν ἀνικαρῶν δὴ τούτων, ὦ δέσποτα, ἐκ μέσης ἐμοὶ φιλούμενε τῆς ψυχῆς, οὔτε ἀμέτρως λυπεῖσθαι χρὴ καὶ δοξάζειν τὸν τοικύτεις ἐπιφοραῖς περιπίπτειν ἡμᾶς συγχωροῦντα. Ἄπαντα γάρ, ὡς ἀκριδέστερον οἶδεν ἡ σῇ θεϊότητι, ἐπὶ συμφέροντι θεόθεν τελεῖται τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ
 20 τὰ μὲν λυκοῦντα κοινῇ κοινήν ἐπάγει καὶ τὴν ὠφέλειαν, τὰ δὲ ἴδια ἴδιον ὡσαύτως τίκει καὶ τὸν καρπόν. Ὁ γὰρ ἄνθρωπος ἔοικε χρυσῷ. Ὡς περ οὖν ὁ χρυσὸς, ῥύπῳ συμμιγείς διὰ πυρὸς τὴν κάθαρσιν δέχεται, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος οὐ δύναται λαμπρυνθῆναι πειρασμῶν δίχα. Καὶ ἕως μὲν ἔμεναν ὁ ἄνθρωπος ἀμάρτιας ἀγευστος, οὐδὲ καθαρσίων
 25 ἐδεῖτο· ὅτε δὲ διολισθήσας τοῖς ῥύποις συνσकुλίσθη, τότε καὶ τῆς καθάρσεως ἐδεδίθη. Κάθαρσις δὲ πικρίας καὶ λύπης χωρὶς ῥαδίως οὐ

5. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Τοῦ αὐτοῦ ἑτέρα — πατρῶν O : τοῦ αὐτοῦ ἑτέρα — πατρῶν B : λέιπουσι A

5. ὠφέλειαν BO : ὀφέλειαν ἐκ τοῦ ὀφέλειαν A 7. ἡμεῖς BA : ημεῖς O

11. ἱερὰν BO : ἱερὰν A 12-13. καθυπερβολὴν BOA 15. τίμια BO :

ἱερὰ A 17. οὔτε B : οὔτε OA 18. ἅπαντα B : ἅπαντα OA 21. ἕως μὲν

BA : λέιπουσιν O ἀμαρτίας B : ἀμαρτίας OA 25. ῥύποις B : ρεποῖς OA

26. ῥαδίως B : ραδίως OA

πέφυκε γίνεσθαι, καὶ, καθάπερ ὁ θάνατος μετὰ τὸν ὄλισθον ἐκ φιλαν-
θρωπίας προήχθη· γίνεται γάρ φησι φιλάνθρωπία ἢ τιμωρία· οὕτως
ἐκ τῆς ἰσῆς φιλάνθρωπίας, ἐπειδὴ πεπτώκαμεν, πειρασμοῖς καὶ ἀνια-
ροῖς προσπλαίομεν. Οἷον γάρ τι χωνεῖας ἐργαστήριον τῷ βίῳ τούτῳ
δέδοται τὰ λυπηρὰ, καὶ ὁ μὲν τῷ χωνευτηρίῳ προσριφεῖς δύναται ὁ
καθαρθῆναι, ὁ δὲ μὴ τυχὼν τῆς χωνεῖας ἀχρηστος μένει διὰ τὸν ῥύ-
πον. Οὐκ ὀν μακάριος ὁ τῇ καθαρτικῇ χωνεῖα τοῖς ἀλγεινοῖς καὶ
πειρασμοῖς περιπέσων. Καὶ εἰ μὲν τις ἐαυτὸν ἄμικτον ἔχει δεῖξει παν-
τὸς μολυσμοῦ δυσχεραίνετω τοῖς λυπηροῖς ἐταζόμενος, εἰ δ' ἐκείνο
ἀδύνατον· ἀδύνατον γάρ φησιν ἄνθρωπον ἀπὸ ῥύπου καθαρεύειν, κἂν 10
μία ἡμέρα ἢ ἡ ζωὴ αὐτοῦ, οὐδὲ δυσχεραίνειν χρῆ διὰ τὰ λυποῦντα,
ἀλλ' εὐχαριστεῖν ὑπὲρ τούτων μάλλον ἀνάγκη, ἅτε δὴ παραιτίων ὄντων
καθάρσεως, ἐπεὶ δὴ καὶ τὸν κατακατοῦντα τὸ ἱμάτιον καὶ συντρίβοντα
καὶ πιέζοντα διὰ κάθαρσιν οὐ μισοῦμεν, ἀλλὰ φιλοῦμεν, καὶ ἱατρὸν
φάρμακα χορηγοῦντα πικρὰ δι' ὑγείαν εὐεργέτην νομίζομεν. Εἰ γὰρ 15
μὴ γὼν διὰ τῶν λυπηρῶν καθαρθεῖν, ἀφόρητον ἔξομεν τὴν ὀδύ-
νην, ἐπειδὴν ἐκεῖ διὰ τὸ βερυπωμένον τοῦτο ἔνδυμα ἔξω τῆς χαρᾶς
διωκόμενοι ἀκούσωμεν Ἡὼς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου;
Ἐπειτα καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἅγιοι καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς δίκαιοι οὐκ ἄλλως
λάμπουσι καὶ μακαρίζονται ἢ ὅτι πειρασμοὺς ἐκκρτέρησαν ἢ ἐκου- 20
σίους ἢ ἀκουσίους. Ὁ μὲν γὰρ ἐνταῦθα τὰ λυποῦντα βαστάσας εὐρήσει
τρυφήν αἰώνιαν, ὁ δὲ τῶν ἐπιπόνων ἀγευστος οὐδὲ τὴν χαρὰν ὀφεται
τὴν μένουσιν, ἐπεὶ καὶ γαστρογῶς καὶ καῶμα φέρων καὶ ψύχος ἔχει μετ'
ὀλίγον χαρῆναι διὰ τοὺς καρποὺς, ὁ δὲ τοὺς πόνους φειγῶν ἐκείνους
στενάζει καὶ λιμῶ πολλὰκις διατρεῖται. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων μα- 25
κρὰ πρὸς τὴν σὴν ἀγγέλοις διαλέγεσθαι παραπλήσιόν ἐστιν, εἰς κερ ἂν

1. μετὰ τὸν BO : μεταίτερ A 2. γάρ φησι B : γάρ φησὶ OA 3-4. ἀνια-
ροῖς B : ἀνάροῖς OA 5. προσριφεῖς B : προσριφεῖς OA 6. τυχὼν B : τυ-
χῶν ἐκ τοῦ τυχῶν OA 6-7. ῥύπον B : ῥέπον OA 7. ὁ τῇ B : ὅτι OA

καθαρτικῇ BO : καθαρτικῇ παρακλυσθημένον ὄχροτέρῳ μέλανι εἰς καθαρ-
τηκῇ A 9. ἐταζόμενος BO : ἐξεταζόμενος A 10. ἀδύνατον· ἀδύνατον B :
ἀδύνατον OA ἀνθρώπων ἐν τῷ καιμένῳ OA : ἄνω πρόσθετον ἔσθαι B

ἀπὸ A : ἀπὸ O : τοῦ ἀπὸ B ῥέπον B : ῥέπον OA 11. ἡ BO : ἡ διακα-
ραρμένον A 12. τούτων BO : τούτων ἐκ τοῦ τούτων A ἄτιον BA : λαί-
πει O 12. δε BOA 14. πιέζοντα διὰ κάθαρσιν B : πιέζοντα διακάθαρσιν OA

16. ἀφόρητον BO : ἀφόρηται A 20. πειρασμοὺς BO : πειρασμοῦς A
21. μετὰ BOA εὐρήσει B : εὐρήσει OA 22. τῆς BA : τῆς O 23. ψύ-
χος B : ψύχος OA 23-24. μετὰ BOA 26. παραπλήσιόν BO : παραπλή-
σιόν ἐκ τοῦ παραπλήσιον A

εἴ τις μὴ τὴν ἰατρικὴν ἐξησκηκῶς τὸν ἀριστὸν ἰατρὸν περὶ φαρμάκων καὶ νόσων ἐδίδασκεν· ἀλλὰ καὶ ἄπερ εἶπον ὑπομνήσεως ἔφην χάριν, τῇ σῇ καὶ πρὸς τοῦτο πειθόμενος ἐπιταγῇ. Πάντα γὰρ ὑπακούειν ἐτοιμος ἐγὼ τῶν σῶν φιλοθέων ἐπιταγμάτων.

5 Τὰ δ' ἐνταῦθα συμφορᾶς καὶ δακρύων ἀνάμεστα. Πρὸ μηνῶν γὰρ ἤδη τριῶν λοιμώδους ἐπισηθεῖσα νόσος τὴν νεαρὰν κατεδόσκετο ἡλικίαν, καὶ ἦν ἰδεῖν μητέρα μήπω τὸ ἴδιον βρέφος τῷ τάφῳ καλύψασαν καὶ ἄλλου τὴν ἐκφορὰν ποιουμένην, ἐνίοτε καὶ δύο παῖδας ἅμα ἐνὶ παραπέμπουσαν τάφῳ, καὶ συνέβαινε τὴν πολύτεκνον εἰς πολύπονον
10 τῇ στεργίσει τῶν παιδῶν καθίστασθαι, ὡς, ἐντεῦθεν τὴν ἀτεκνίαν μακαρίζεσθαι καὶ τὰς στείρας. Εἶτα τὸ δεινὸν αὐξηθὲν κατὰ πάσης ἡδὴ χωρεῖ τῆς ἡλικίας, καὶ παῖδες καὶ νεανίσκοι καὶ γέροντες ἐλεεινῶς ἀνάρπαστοι γίνονται, καὶ ἴσοις ἂν πολυάνθρωπον οἰκίαν ἄοικον τῷ
15 θανάτῳ τῶν οἰκούντων, καὶ ὅποι τις ἂν μεταβῇ τῆς πόλεως ἢ νεκρὸν ἐκπερόμενον ὄρα ἢ ἐκ τάφου στρεφομένους ἀνθρώπους καὶ θρηνοῦντας ἕτερον ὡς μετ' ὀλίγον τεθνηξόμενον, ὡς εἶναι μικροῦ πάν τὸ τῆδε γένος, θρήνον, δάκρυα, ὄδυρμόν καὶ εἴ τι τοιοῦτον. Ἐνθεν καὶ πάντων καθήψατο τὸ πικρὸν καὶ ἡμῶν, ὡς πολλοὺς ἕως νῦν στεργηθέντων γνησίων καὶ φίλων.

20 Καὶ τὰ μὲν κοινὰ τοιαῦτα, τὰ δὲ καθ' ἡμᾶς μένει ὡς οἶδεν αὐτὰ ἢ σὴ θεϊότης. Καθήμεθα σὺν θεῷ εἰρηνικῶς ἐν τῷ κελλίῳ, δι' ἃ δὲ οὐκ ἀγνοεῖ ἢ μεγάλη ἀγιωσύνη σου παραβάλλομεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον σπανίως, ὁπότεν ὁ παναγιώτατος ἡμῶν δεσπότης, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, μηνύσῃ δι' ἀναγκαίης χρείας ἢ ἐπισήμους ἑορτάς.
25 Ἄλλως γὰρ ἐκόντες οὐ παραβάλλομεν διὰ τὰ προγεγονότα. Τοῦτου δὲ οὕτω τελουμένου, ἔχομεν ἕως νῦν θεοῦ βουλομένου μετὰ πάντων τὸ ἀσκανδάλιστον. Ἀξιοῦμεν οὖν ἵνα καὶ ἡμῶν ὑπερεύχῃ, ἀγιώτατε δέσποτα, ὡς ἂν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς κατὰ τὸ πανάγιον τοῦ Κυρίου θέλημα μένωμεν εἰρηνεύοντες. Ἄπερ ὠριζες σολοικοβαρβαρώδη Μούσης ἦν
30 ἀξιολόγου πλήρη καὶ ἰύγγων γέμοντα πνευματικῶν καὶ ἡμῖν λίαν ἐπέροστα. Μὴ πύση τείνουσ οὕτω τοὺς σοὺς φίλους εὐφραίνων καὶ

4. φιλοθέων B : φιλόθεον O : φιλόθεν A 6. λοιμώδους ἐπισηθεῖσα B :
λοιμώδη ἐπισηθεῖσα OA 9. τάφῳ BO : λείπει A 14. τις B : τίς O : τίς A
15. καὶ BA : ἢ O 15-16. θρηνοῦντας BO : θρηνοῦντας ἢ θρηνοῦντας A
16. μετολίγον BOA 17. δάκρυα BO : δάκρυαι A ὄδυρμόν BA : ὄδυρ-
μός A 20. τὰ δὲ B : ταῦτα A 26. νῦν ἐν τῷ κειμένῳ OA : νῦν πρόσθετον
ἔνωθεν B 28. τὸ ἐξῆς OA : ταῦτα B 30. ἰύγγων BO : ἰύγγων ἐν τῷ
κειμένῳ, ἐν δὲ τῇ ᾠγῇ χειρὶ κατωτέρῃ Φράγκου sen σουίγγων A

ἀττικίζων, ὡς αὐτὸς φαίην ἂν, τῷ πνεύματι, ἀλλ' οὐ σολοικίζων.

Αἱ ἄγιοι εὐχαὶ τῆς σῆς ἀγιότητος εἴησαν μεθ' ἡμῶν, καὶ ἀξιοθεύ-
τημεν ἀλλήλους ἰδεῖν ὡς ὁ θεὸς ἀποδέχεται.

6.

Τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ τιμιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς
κυρῷ Δοσιθέῳ τῷ Καρανηνῷ.

Ὁσιώτατε, σεβασμιώτατε, τιμιώτατε ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευμα-
τικοῖς, ἐν Χριστῷ περιλημμένε μοι πάτερ καὶ ἀδελφε, θέσομαι τοῦ φι- 5
λανθρώπου θεοῦ ὑγιαίνειν τὴν ἀγιωσύνην σου ἐφ' ἅπασιν. Ὑγιαίνομεν
καὶ ἡμεῖς ἕως νῦν ἐλέῳ θεοῦ.

Γραφὴν σου γραφεῖσαν αὐτόθι Ἰουλίου ἰδ' ἑδεξάμην Σεπτεμβρίου
ἰδ'. Ἄπερ οὖν ἐκείνη ἐμπεριεῖληπται, εἰ καὶ δακνηρὰ ἦν, ἀλλ' ἡμῖν
οὐκ ἔδοξε τοιαῦτα, ὅτι καὶ φίλος ἦν ὁ πέμπων ἐκεῖνα καὶ οἷος πλήτ- 10
τειν οὐδέποτε μεμελέτηκεν, ἀλλ' ἐπανορθοῦν καὶ ἰασθαι. Ἄνιστον δὲ
πῶς ἂν εἴη παρὰ τοιούτου, περὶ οὗ τοιαῦτα ψηφίζεσθε! τίς καὶ ὅτι τὸ
δάκνον οὕτως, οἶμαι, λέγεται δάκνον, ἐπειδὴν ἀνίαν ἐμποιήσῃ τῷ ψαύ-
σαντι; Ἄνιστον δὲ τίς οἷς ἐκυτῷ περιπεπτωκότι σὺνοιθε λοιδορούμε-
νος; τὸν γὰρ μὴ τὸν πόδα πλήρον ἢ τὸν ὀφθαλμὸν εἴ τις πλήρωσιν δια- 15
βάλλοι, οὐδ' ὀτιοῦν ἂν, οἶμαι, φανεῖν λυπῶν. Διὰ ταῦτα οὐχ ὡς δά-
κνουσι τοῖς σοῖς ἐνετύχομεν γράμμασιν. Ὡς μὲν γὰρ τῶν φίλων αὐ-
τὸς καὶ οἷον ἔφημεν, πόνος οὐδεὶς πρὸς ἀπόδειξιν. Μαρτυρήσουσι
γὰρ ὅσοι τὸν ἱερὸν Δοσίθεον ἴσασιν; ἴσασι δὲ ὅσοι μηδὲ ἀριθμηθῆναι
ῥάδιον. Ὁ δ' ὡς βέλος ἢ ἔγκλημα, εἰ γε βούλει, τοῖς φιλικῶς ἐδόκει 20
γράμμασιν ἐγκλεισθαι, τοῦτ' ἦν, ὅτι φεύγομεν ἔχόντες ὃν ποιμαίνειν

3. ἰδεῖν BO : ἰδεῖν ἐκ τοῦ ἠδεῖν A ὁ B : λείπει OA

6. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Τῷ ὀσιωτάτῳ — καρανηνῷ B : τῷ τιμιωτάτῳ — καρα-
νηνῷ O : τῷ ὀσιωτάτῳ καὶ τιμιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις κυρῷ δοσιθέῳ τῷ καρα-
νηνῷ ἐρυθρὰ, προστέθεινται δὲ διὰ μέλανος κητόπιν τοῦ κυρῷ αἰ λέξεις καὶ πνευ-
ματικῆς καὶ ἐγγὺς ἢ διόρθωσις κοῖς A

11. μεμελέτηκεν B : μελέτηκεν τῶν ἠνωθεν μέ γεγραμμένων χειρὶ νεωτέρῃ A ;
μελέτηκεν O ἰασθαι B : ἴασθαι OA 13. οὕτως; — δάκνον BO : οὕτως — δά-
κνον ἐκς A 16. ὀτιοῦν O : ὀτιοῦν BA διὰ ταῦτα B : διαταῦτα OA

21. ὃν B : ὁ A ποιμαίνειν B : ποιμνείν OA

ἐλάχομεν κληρον. Εἰ τοίνυν ἄκοντες ἄλλαθι προσδεδέμεθα, οὐχ ὑπεύ-
 θυνοι διὰ τοῦγκλημα. Καὶ τίς ὅπως ἄκοντες ἢ ἀπόδειξις; Ἡ τῶν ἀγω-
 γίμων, ἐγὼ νομίζω, παρασκευή, τὰ πρὸς ὑμᾶς ἀφίχθαι διὰ ταῦτα τὸν
 ἐμὸν ἀδελφόν, οὐ τὴν διαζευξίν εἰ μὴ τι τῶν ἀπαραιτήτων, ἴστε δὲ
 5 τοῦτο, οὐδὲν μὲ πείθει παθεῖν, ἢ πρὸ τούτων οὐ μετρία δαπάνη καὶ
 φροντίς, ἔν' ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας ὡς ὑμᾶς ἐπανάδοι ὄρκους πιστὰ παρὰ
 τῶν κρατούντων γραμματεία προδῆ, ὧν ὑπουργὸς ὁ ἐκ Νεστέγκων
 Λάσκαρις ἐκεῖνος ἐτύγχανεν ὁ καλὸς, ἄλλα δῶρα οὐ μικρὰ καὶ αὐτὰ
 τὴν γε μὴν ἡμετέραν ἐλέγχοντα δύναιμι καὶ δουλική παρ' ἡμῶν ἀκού-
 10 σιας γούν ἔντευξις καὶ προσκύνησις, ὅτε τοῦ κράτους ὁ τὰ δεύτερα
 φέρων μετὰ τὸν μέγαν ἐπέδῃ τῆς Κωνσταντίνου, συχνή ἡμῶν ἄλλη,
 περὶ τὰ βασιλεῖα διατριβὴ καὶ ταῦτα τίνων; οἷς εἶπερ τι τῶν ἀγδῶν
 ἐκεῖ παραβάλλειν καὶ τῆς κέλλης μὴ προῖέναι πολλῶν ἡδύτερον, ἵνα
 τί γένηται; ἔν' ἴδειν ἡμᾶς Θεσσαλονίκην συγχωρηθῆ.

15 Ἄρ' οὖν ἅπαντα ταῦτα μάτην ἡμῖν ἐτελεῖτο; καὶ εἰ μὴ μάτην,
 πῶς γάρ, εἰ μὴ παραπαίομεν, τί ἂν ἄλλο πρὸς τὴν ἐπάνοδον ἡμᾶς
 ἐπέσχεν ἢ ἀκούσιος ὡς εἶπεν κάθειρξες, ἣν φωνὴ πεκοίηκε βασιλέως.
 οὐ τῷ δεῖε τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ τῷ κράτει τῆς ἱερᾶς τῶν
 πατέρων φήφου, οἱ περὶ ἡμῶν ἐκεῖνα ἐχρησιμοδότησαν «Εἰ τις ἐπί-
 20 σκοπος μῆτε νόσω μῆτε βασιλικῆ ἢ πατριαρχικῆ κελεύσματος κατε-
 χόμενος ὑπὲρ ἑξαμηνιαῖον χρόνον τῆς ἰδίας ἀποδημεί κοίμνης, τῆς
 τοῦ ἐπισκόπου τιμῆς καὶ ἀξίας παντελῶς ἀλλοτριούσθω». Εἰ τοίνυν
 τοῦ βασιλέως μένειν κελεύσαντος τὴν εἰς ὑμᾶς ἐτρέχομεν, παρορῶν-
 τες τὸν ἕρον, τοῦ κατ' ἂν ἦν ὁ ζητούμενος ἡμῖν ἐπίσκοπος; Δυναπώ-
 25 λετο γάρ ἂν πάντως τῷ τοῦ κανόνος παραβάσει καὶ εἰς κανὸν ἔτε
 πόνος ἐληγεν ἅπας καὶ ἡ ἐπάνοδος. Εἰ δὲ μὴ κούτοις πείθομεν, ῥή-
 ματα γὰρ ἔρεις ταῦτα τοῦ φαύγοντος ἴσως, ἵνα πολλοὺς ἐάσω τῶν
 πολιτῶν, οἱ ἐκ Θεσσαλονίκης Ἰζυμισχῆς ὁ καλὸς, Κληματικός, Ῥω-
 σωτᾶς καὶ ἄλλοι, εἰ τις αὐτοῖς πνευματικὸν ἐπιστείσει βᾶρος, μαρτυρή-

6. ἐπέφ τῆς B : ὑπερτῆς OA ὄρκους BA : ὄρκους O 6-7. παρὰ τῶν B :
 παραιτῶν OA 7. γραμματεία B : γραμματεῖα ἐκ τοῦ γράμματα (;) A 9. γε BO :
 τε O 9-10. ἐκούσιος B : ἐκούσιος A : ἐκουσίος O 10. προσκύνησις B :
 προσκύνησις A : προσκύνησις O 11. μέγαν BO : μέγαν A 12. ταῦτα B :
 ταῦτα OA εἰπέφ BOA ἀγδῶν BO : ἀνδῶν ἐκ τοῦ ἀνδῶν διὰ μεταγενε-
 στέρας προσθήκης τοῦ ρ A 15. μὴ BO : μὴ ἐκ τοῦ μοι (;) A 16. εἰ B :
 ἢ OA 17. ἀκούσιος B : ἀκουσίος OA 21. ἑξαμηνιαῖον BA : ἑξαμηνιαῖον O
 24. ποῦ B : ποῦ ἐκ τοῦ ποῦ A 25. ὅτε A : ὅ,τε B

σουσι παρ' ὧν ὡδε βεβαίην ἔσχον τὴν πίστιν. Τοῦτο δὲ τάληθές, ἀκον-
τας ἡμᾶς ἐνταῦθα καθήσθαι. Οὐκ ὄν, ἕως ἂν οὐχ ἐκόντες οὐχ ὀρώμεν
τὴν ποίμνην, λελοσθαί τις ἡμᾶς ἀδέκαστα ψιγριεῖται καὶ τῶν ἐγκλη-
μάτων ἐκείνων. Ἄλλ' εἰ μὴ τοῦτο δοκεῖ τοῖς πολλοῖς, προσκόπτουσι
δὲ καὶ τὰ ἡμέτερα διασφύρουσι καὶ πλανῶνται πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἐγὼ ὁ
μὲν ἐκεῖνο καὶ αὐθις ἐρώ, ὡς οὐχ ἀπλῶς ἐγκλημα τὸ κατηγορεῖσθαι,
ἀλλ' εἰ καὶ τάληθές πρόσεσθιν ὅτε γὰρ καὶ τὸ συνειδὸς καὶ πολλοὺς
ἔχομεν ἐξωθεν ἄλλους πρὸς τὴν δίκην ἰσταμένους, μικρὸν ἂν ἐκείθεν
ἡμῖν τὸ θάκνον γένοιτο καὶ μάλιστα ὅτ' ἐλπίς, σὺν θεῷ ὁ εἰρήσθω,
ἐκδύλον μετὰ μικρὸν καὶ τοῖς πλανηθείσιν ὃ φάμεν ἐλεγχθῆναι. 10

Ἰπὲρ δὲ τῶν πλανωμένων καὶ τὰ μὴ ὄντα διαθροολούτων δέδοι-
κα τὴν θεῖαν ὀργήν. Ὡς γὰρ οὗτος ἂν ἡμᾶς ὁ φόβος κατέσειεν, εἰ
ἀληθές ἐκείνο τὸ καθ' ἡμῶν ἐτύγχανεν ἐγκλημα, οὕτω κατὰ τῶν δια-
βαλλόντων ταῦτα προσδοκᾶν ἐπεισιν. Ἄλλὰ μὴ γένοιτο, φιλικθρωπό-
τατε βασιλεῦ, μὴ ἂν ἕνα μηδένα τοῦ ἐμοῦ κλήρου τῆς σῆς ὀργῆς 15
πειραθῆναι, χαρίτων δὲ μᾶλλον πάντας ἐνθάδε καὶ τερπνῶν σῶν τῶν
ἐκείθεν. Σὺ δ' ὡ φίλη μοι κεφαλή, εἰ μὲν τῶν προτέρων ἕνεκεν, τὰ
δὲ ὅτι φυγὴν πολλάκις αὐτόθι μένοντες ἐκηρύξαμεν καὶ πεποιθήκαμεν,
προσκόπτειν φῆς τοὺς πολλοὺς, οὐκ ἂν ἀρνηθεῖην. Πέπρακται γὰρ,
καὶ εἰ μὴ σφαλερῶς, δικάσει θεός. Περιττόν γὰρ περὶ τοῦτου πολλὰ 20
λέγειν, ὅτι πείθομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνεύθυνον εἶναι κάκεινο. Εἰ δὲ τῶν
ὑστέρων, ὅτι, πολλάκις ἐπάνοδον μινύσαντας, οὕτω καὶ τήμερον εἰς
ἔργον ταύτην ἐδείξαμεν, οὐδαὶς ἂν ἐμοὶ δοκεῖν ὅτι μὲν τῆς ἀληθείας
ἡμῶν ὑπὲρ τούτων καταψηφίσαιτο, ἀλλ' ὡς περ διὰ τὴν φυγὴν ἀληθές
ἦν ἐκεῖνο τὸ κήρυγμα καὶ πίστις ἢ ἐκδοσις, οὕτως ὁ τῆς ἐπανόδου 25
λόγος ἀληθείας καὶ οὗτος μεστός· καὶ μήπω μεμαρτύρηκεν ἔργον τῆς
γὰρ αὐτῆς καὶ ἀμφοτέρω πηγῆς.

Πίστευε τοίνυν ἐνδοιασμοῦ παντός δίχα τὰ παρ' ἡμῶν πρὸς τούτω
καὶ τοὺς σειομένους ἐν τούτοις στήριζε, καὶ εἰ που μὴ τὰ ἔργα τοῖς
ρήμασι σύμφωνα, ἄλλο τι νόμιζε τῆς διαφωνίας καὶ μὴ τὴν ἡμετέραν 30
αἴτιον γνώμην. Εὐχου καὶ πρὸ γε πάντων ἕσα τῶν παραιτίων σκαν-

1. πίστιν BO : πίστιν ἐκ τοῦ πίστην A τοῦτο BO : τοῦτο A τάληθές
BA : ταίληθές O 3. λελοσθαί BOA 10. μεταμικρόν BOA ὁ φαρμέν BOA
11. διαθροολούτων BOA 14. ἐπεισιν OA : ἐπεισα B 17. ἕνεκεν B :
ἕνεκεν OA 20. περὶ τοῦτου B : περιεσῶτον OA 23. μέλει OA : μέλλει B
24. τούτων BO : τούτων ἐκ τοῦ τοῦτων A ὡς περ B : ὡπερ OA
26. λόγος BO : λόγος κατὰ διόρθωσιν τῆ αὐτῆ χειρὶ ἐκ λέξεως ἀδικνωτῶν A
29. τὰ BA : τα O 30. ἀλλό BOA

δάλου λυθῆναι κατὰ θεὸν καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ὡς αὐτῷ φίλον διαδει-
χθῆναι· οὐ γὰρ χάρις εἶναι μετὰ τῆς ἀγάπης σου.

7.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολῆ

Εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ ἐν τῇ θεοσώτῳ καὶ περιφανεί πόλει Θεσσαλονίκη εὐγενέστα-
τοι ἄρχοντες, ὅσοι τοῦ πρώτου γένους καὶ τῆς ἐνδόξου καὶ λαμπρο-
τάτης φυλῆς καὶ ὅσοι τοῦ ἱερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ καταλόγου καὶ
ὅσοι τῆς σεμνῆς καὶ περιδόξου πολιτείας καὶ ὅσοι τοῦ ἰδιωτικοῦ συ-
στήματος καὶ ὁ λοιπὸς ἅπας τοῦ Κυρίου λαοῦ ὁ χριστῶνιμος, τέκνα
ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάριν, εἰρήνην, ἔλεος καὶ
ἄλλο πᾶν ἀγαθὸν ὁμοῦ καὶ σωτήριον ἐπεύχεται ὑμῖν ἅπασιν ἢ με-
10 τριότης ἡμῶν ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος.

Προέγραψα τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὅτι μετὰ μικρὸν ἐπανελεύσομαι,
θεοῦ βουλομένου· ὃ καὶ γενέσθαι ἐμελλεν, εἰ μὴ τις ἡμᾶς ἀρτίως ἐκώ-
λυσεν αἰτία, μὴ δυνατῶς ἔχουσα παροφθῆναι. Ἄλλ' εἰ καὶ μὴ κατὰ
τὸ παρὸν τοῦτο δὴ τὸ ἐπανελθεῖν ἐγένετο, ἀλλ' ἔσται μετ' ὀλίγον θεοῦ
15 συνεργούντος. Ἡμεῖς οὖν εἰ καὶ μὴ παρόντες τῶν συμβαινόντων ὑμῖν
ἐκ τοῦ πολέμου κοινωνοῦμεν ἀνιαρῶν, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἀλγοῦμεν καὶ
τὴν ψυχὴν καὶ τὰ σπλάγχνα θάκνόμεθα ἐκάστου τὴν παρ' ὑμῶν πι-
κρίαν ἰδίαν ἠγούμενοι καὶ οὕτω πάσχοντες τῇ μνήμῃ τῶν συμπιπτόν-
των ὑμῖν καθ' ἐκάστην ἀνδρῶν, ὡς περ εἰ καθ' ἡμῶν αὐτῶν τὰ τῶν
20 πολεμίων ἐδεχόμεθα βέλη. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν σαρκικῶν πατέρων εὐροί
τις ἂν οὐκ ὀλίγους αἵρουμένους τὰς προκειμένας τοῖς παισὶ βρασάνους
προθύμως ἐφ' ἑαυτῶν ἀναδέχασθαι, ἵνα τοῖς τέκνοις πολλαχόθεν τὸ

3. τῇ BO : τῆ A 5. καταλόγου BO : κατὰ λόγον A 6. πολιτείας B :
πολιτείας κατὰ διόρθωσιν γραμμῶν τινῶν ἀδιαγνώστων O : πολιτείας ἐκ τοῦ
πολιτείας A 7. ἅπας B : ἅπας OA 11 (καὶ κατωτέρω). μεταμικρῶν BOA
14. μετ' ὀλίγον BO : μετολίγον A 16. ἀνιαρῶν BA : ἀνιάρων O ἧττον
BO : ἧττον ἧττον A 17. σπλάγχνα BO : σπλάγγνα ἐκ τοῦ σπάγγνα A
ἐκάστου BA : ἐκάστου O 19 (καὶ κατωτέρω). καθ' ἐκάστην BOA ἀν-
δρῶν B : ἀνδρῶν OA 21. τις O : τὶς BA οὐκ ὀλίγους BA : οὐκ οὐλίγους O

ἀπονον πραγματεύσονται, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ τῶν πνευματικῶν, τῶν
 θεία δυνάμει καὶ χάριτι τοῖς ὑπ' αὐτοὺς ἠνωμένων παισίν, ὧν πολλοὺς
 ἔχομεν ὄραν ἡδῶς καὶ αὐτὴν προειμένους τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν οἰ-
 κείων παίδων. Ὅσω γὰρ σαρκὸς καὶ θείου πνεύματος τὸ διαφορον,
 τοσοῦτον οἱ κατὰ πνεῦμα πατέρες τῶν ἐκ σαρκὸς θερμότεροι πρὸς ὃ
 τὴν εἰς τοὺς παῖδας διαθέσιν. Ἐὶ δέ τις διὰ τὴν ἡμετέραν ἀναχώρησιν
 μὴ τοῦτο δῶσει καὶ ἐφ' ἡμῶν, ἐγὼ μὲν ἀντιλέγειν οὐ βούλομαι, ὃ δὲ
 τὰ πάντα εἰδὼς θεὸς, αὐτὸς οἶδε καὶ περὶ ἡμῶν, ὅτι καὶ ἀποστάντες
 τὴν τῶν ἀληθινῶν πατέρων ἐσώζομεν στοργῇ καὶ καθ' ἐκάστην ὑπὲρ
 ὑμῶν ἐδεόμεθα τοῦ θεοῦ, καὶ εἶπερ ἡμῶν ἀποθανόντων λυθῆναι ἡμᾶς 10
 προῦκειτο τῶν λυπούντων, προθύμως ἂν ἐποιούμεν καὶ τοῦτο, μηδὲ
 ἡμῶν αὐτῶν φειδόμενοι διὰ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην. Ἡ γὰρ κατὰ θεὸν
 ἀναχώρησις οὐ διάζευξις ἐστίν ὧν τις ἀφίσταται, ἀλλ' ἔνωσις μᾶλλον.
 Τότε γάρ, οἶμαι, δικαίως ἂν τις ὑπεύθυνος νομισθεῖη, ὅταν σωματικῆς
 ἀναπύσεως ἕνεκεν τοὺς πνευματικοὺς παῖδας παρίδῃ ἄλλως τε εἰ 15
 τῶν ἀναμφιδόλων ἦν, ὡς, εἴ γε ἡμεῖς αὐτόθι παρεμένομεν, ἐμένετε ἂν
 καὶ ἡμεῖς ἀπηλλαγμένοι τῶν δεινῶν, οὐκ ἔξω πάντως αἰτίας τὰ καθ'
 ἡμᾶς. Δῆλον δὲ ὅν μήτε παρόντας ἡμᾶς στήσαι δύνασθαι τὰ δεινὰ,
 μήτε αὐξῆσαι, οὐκ ἐπιζήμιος ἢ ἀναχώρησις. Πλὴν ἐπὶ τοῦ παρεληλυ-
 θότος πολλὰ λέγειν οὐκ ἀναγκαῖον. Ἄ δὲ εἰ παρὼν ἐτύγγανον εἰς- 20
 ηγεῖσθαι ὑμῖν ἔμελλον καὶ πατρικῶς ὑποδεικνύειν ὅσα θεοφιλῆ καὶ
 τοῖς κεκτημένοις ἀσφαλῆ καὶ σωτήρια, ταῦτα καὶ ἀπὼν ποιεῖν προ-
 τρέπω καὶ εὐχομαι τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἅπερ, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἶ-
 πεῖν, τὰ κατὰ θεὸν ἐστὶν ἔργα καὶ ἢ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τήρησις,
 ἢ ἐκ τῆς θεοφιλοῦς ὑμῶν πολιτείας ἴλεων ἐργασάμενοι τὸν θεόν, τὸν 25
 παρ' αὐτοῦ ἐπισπάσθητε ἔλσον, δι' οὗ δυνησόμεθα τῶν πιεζόντων ἀπ-
 ἀλλαγῆσεσθαι ἀλγεινῶν. Οὐδὲ γὰρ εἰ πολεμικοῖς μόνον ἔργοις προσ-
 κείμενοι καὶ περὶ ταῦτα πονοῦντες ἀεὶ καὶ ἀγρυπνοῦντες ἐκεῖνα παρ-
 ορῶντες διατελεῖτε, δι' ὧν ὁ τοῦ θεοῦ προσγίνεται ἔλεος, συνήσεσθέ

2. *παισίν ὧν* OA : *παισὶ προεταθέντος εἰτα ἄλλη χεῖρ* v ἐν τέλει καὶ ὡς ἀνω-
 θεν B 10. *ἐδεόμεθα* BO : *ἐδεόμεθα ἐκ τοῦ δεόμεθα* A 13. *ἀναχώρησις*
 BO : *ἀναχώρησις ἐκ τοῦ ἀναχώρησις* A 15. *ἕνεκεν* BO : *ἕνεκεν* A 17. *ἡμεῖς*
 BOA *ἀπηλλαγμένοι* OA : *ἀπηλλαγμένοι* τοῦ ἀνωθεν ἄ γραφέντος ἄλλη χεῖρ B
 19. *οὐκ ἐπιζήμιος* BA : *οὐκεπιζήμιος* O *ἀναχώρησις* BO : *ἀναχώρησις* A
 20. *οὐκ ἀναγκαῖον* B : *οὐκαταγκαῖον* OA 21. *ἡμῖν* B : *ἡμῖν* OA
 22. *τοῖς* BO : *τῆς* A *ἀπὼν* BA : *ἀπὼν* ἐκ τοῦ ἀπὼν O 25. *ἴλεων* BO :
ἴλεον A 26. *πιεζόντων* B : *πιαζόντων* OA 27. *οὐδὲ γὰρ* BO : *οὐδεγάρ* A
 29. *συνήσεσθαι* BOA

E. γ. Δ. ΤΡΙΑΠ. Π.
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ποτε λύσιν εὑρεῖν τῶν ἀνιαρῶν· οὔτε γάρ φησι τοῦ θέλοντος οὔτε τοῦ
 τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεούντος θεοῦ· ἵνα τοίνυν τὸν θεῖον εὑρητε
 ἔλεον, γίνεσθε κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον ἐλεούντες ἐν ἰαρότητι, τὴν
 ἀγάπην ἔχοντες ἀνοπόκριτον, ἀποστρυφόντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι
 5 τῇ ἀγαθῇ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῷ Κυρίῳ δου-
 λεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, μηδενὶ κακὸν
 ἀντι κακοῦ ἀποδίδοντες, προσοσόμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώ-
 πων, εἰ δυνατόν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες. Δύναται δέ τις
 τὴν κτίσιν τῶν θεαρέστων τούτων πορίσασθαι πράξεων, ἐπειδὴν τῷ
 10 τῆς σαρκὸς οὐχ ὑποπίπτει φρονήματι, ἀλλὰ τῷ τοῦ πνεύματος, διότι
 τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ὁ θεὸς φησὶν Ἀπόστολος, ἐχθρὰ εἰς θεόν, ὃ
 δ' ἐκεῖνα διαπραττόμενος, δι' ὧν ἐχθρὸς γίνεται θεῷ, οὔτε τι κτᾶται
 τῶν ἀγαθῶν καὶ βλαβῶν ἐαυτῷ καθίσταται πρόξενος. Καὶ καθάπερ
 ὁ ἡμέτερος προπάτωρ, ὅτε σαρκικὰ φρονεῖν παρεσύρη, τότε καὶ θεοῦ
 15 ἐξέπεσε καὶ θάνατον ἐτρόγγησεν, οὕτω καὶ νῦν ὁ τοῖς τῆς σαρκὸς
 ὑπέκων θελήμασιν ὀλεθρον ἑαυτῷ καὶ θάνατον κατασκευάζει. Τὸ γὰρ
 φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος ζωὴ καὶ
 εἰρήνη. Οὐ μόνον δὲ παρὰ μὲν τῆς σαρκικῆς προσπάθειας καὶ φαύλης
 διαίτης ὁ αἰώνιος τίκεται θάνατος, παρὰ δὲ τῆς πνευματικῆς καὶ
 20 θεοπροποῦς γνώσεως τῆς ἐκ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας προσγινομένης
 ἢ ἀτελεσύτης φύεται ζωὴ καὶ ἡ πάντα νοῦν ὑπερέχουσα καὶ πάντοτε
 διακμένουσα εἰρήνη, ἀλλὰ πρὸς τοῖς αἰώνιοις τούτοις καὶ ὁ ὀρμώμενος
 οὗτος θάνατος καὶ ἡ ἐνταῦθα ζωὴ καὶ εἰρήνη παρ' ἑκατέρων δὴ τού-
 των τῶν εἰρημένων, τῆς σαρκὸς, λέγω, καὶ τοῦ πνεύματος, καταλλή-
 25 λως ἀπογεννῶνται. Θνήσκουσι γὰρ ἐλεεινῶς ἐνθάδε καὶ ἄνθρωποι, μο-
 χθηρᾶ τῆς σαρκὸς χρώμενοι συνηθείᾳ ἢ συγχωρήσει θεοῦ διὰ τὴν
 πονηρίαν βραβείοις διαφθειρόμενοι ἢ τῇ τῆς δικίτης ἀμετρίᾳ κακῶς
 ἀπολλύμενοι καὶ πρὸ καιροῦ· ὡσαύτως τοῖς πνευματικῶς τὸν βίον
 ἀνοῦσι καὶ ἡ παροῦσα ἐπεκτείνεται ζωὴ καὶ εἰρήνην κἀνταῦθα χα-
 30 ρίζεται.

Εἰ οὖν ἐν τῷ παρόντι καὶ ζωὴν ἡμεῖς ἔχειν ἄλυπον ἐφιέμεθα καὶ

1. ἀνιαρῶν B : ἀνείρων OA 12. οὔτε BOA 14. φρονεῖν B : φρο-
 νῆ OA 15. θάνατον BO : θανάτων A τοῖς B : τοῖς OA 16. ἐπέκων
 BO : ἐπέκων ἐκ τοῦ ἐπέκων A ὀλεθρον B : ὀλεθρον OA κατασκευάζει B :
 κατασκευάζει OA 20. θεοπροποῦς BO : θεοπροποῦς ἐκ τοῦ θεοπροποῦς A
 25. ἀπογεννῶνται BO : ἀπογεννῶνται A 26. συνηθεία B : συνήθεια OA
 27. ἢ BA : ὁ O τῇ BO : τῆς A 28. πρὸ καιροῦ B : προκαιροῦ OA
 29. ἀνοῦσι BA : ἀνοῦσιν O

εἰρήνην χαρᾶς γέμουσαν, σκεπτόον, ἀδελφοί, κατὰ πνεῦμα φρονεῖν, κατὰ πνεῦμα διάγειν· τοῦτο δὲ ἔστιν ἐκ τοῦ φεύγειν τὰς φάυλας ἡδονὰς καὶ τῆς σαρκὸς πράσσειαν μὴ ποιεῖσθαι πρὸς ἐπιθυμίαις, ἀλλ' ὅλους εἶναι καθαρούς καὶ προθύμους πρὸς τὰ θεῖα θελήματα, ἀπὸ τε τῆς ἐξαγγελίας καὶ ἀποθέσεως τῶν πεπλημμελημένων, ἀπὸ τῆς συνεχοῦς 5 μεταλήψεως τῶν ἀπορρήτων μυστηρίων, τῆς πρὸς τοὺς πένητας εὐποιίας, τῆς πρὸς τοὺς πάσχοντάς συμπαθείας, τοῦ μίσους καὶ φθόνου καὶ καταλαλιᾶν τῆς ψυχῆς ἀπαλείφειν, τοῦ τὴν ἀδικίαν ἀπκταν καὶ φιλακικίαν ἀπωθεῖσθαι, τοῦ δικαιοσύνην καὶ ἀγάπην καὶ ἔλεον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν περιποιεῖσθαι. Ταῦτά ἐστιν ἡ πνευματικὴ κατὰ Χριστιανούς πολιτεία· δι' αὐτὴν καὶ ζωῆς καὶ εἰρήνης ἀληθινῆς ἀπολαύομεν ἀνθρώποι. Ὡς εἰσὶν οὖν, ἐπειδὴ νῦν τῆς πνευματικῆς ταύτης ἀπέστημεν πολιτείας, διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τῶν βαρβάρων σφαγὰς ἔχομεν διηκεῖς καὶ θανάτους καὶ πολέμου γέμομεν αἰὲ παρ' αὐτῶν καὶ συγχύσεως. 15

Ἀναγκαῖον οὖν, ἀγαπητοί, δι' ἔργων θεοφιλῶν ἐξιλεώσασθαι τὸν μόνον δεσπότην, ἵνα καὶ τὴν ἐπενεχθεῖσαν ἡμῖν παρ' αὐτοῦ μάστιγα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φύγωμεν. Εἰ γὰρ παροργίσαντες τὸν θεὸν μαστιζόμεθα, πάντως εἰ θεραπεύσομεν αὐτὸν καὶ τῆς μάστιγος ἀπαλλαγησόμεθα καὶ δωρεῶν, ἐπειδὴ φιλόανθρωπός ἐστιν, ἀξιοθησόμεθα. Ἐτι 20 δὲ καὶ ὁ πολλάκις πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην καὶ γλώττη καὶ γράμμασιν ὡμίλησα, τὸ δὲ ἐστὶν ἡ πρὸς τὸν κραταῖον καὶ ἅγιον ἡμῶν αὐθέντην καὶ βασιλέα εὐνοϊκωτάτη καὶ δουλικὴ διάθεσις τῶν ὀφειλομένων, καὶ τοῦτο μετὰ πολλῆς τηρεῖσθαι τῆς προθυμίας, εἰδόμενος ὡς ἡ πρὸς αὐτὸν ἀδολος καὶ καθαρὰ πίστις εἰς τὸν θεὸν διαβαίνει καὶ ὁ 25 τοῦτον παραπικραίνων ὡς εἰς θεὸν προσκρούει. Θεοῦ γάρ ἐστι διάκονος, καὶ ὁ ἀντιτασσόμενος αὐτῷ τῇ τοῦ θεοῦ φησιν ἀνθέστηκε διαταγῇ. Ὡς οὖν χαλεπώτατον κατὰ θεοῦ μάχεσθαι, οὕτω σφαλερόν καὶ ὀλέθριον βασιλεῖ μὴ ὑποπίπτειν ἀγίῳ. Καθάπερ γὰρ οἰκία, ἕως ἂν ἡ τοῖς κίουσιν ἢ τοῖς στύλοις, ἐφ' ὧν ἐρείζεται, προσηνωμένη καὶ ἀδιάσπαστος, ἀσειστος μένει καὶ τὴν λειτουργίαν ἀποδίδωσι τοῖς δεσπό-

2-3. ἡδονὰς B : καὶ ἡδονὰς OA 3. ὅλους B : ὁ O : ὁ A 5. ἀπὸ τῆς B : ἀποτῆς OA 6. ἀπορρήτων BA : ἀπορήτων O 8. καταλαλιᾶν BO : καταλαλιᾶν ἐκ τοῦ καταλαλιᾶν A 10-11. χριστιανούς B : χριστιάνους OA 16. δι' ἔργων BA : διέργων O 21. ὁ BA : ὁ O 21-22. γράμμασιν BO : γράμμασιν A 22. ὡμίλησα BO : ὡμίλησα ἐκ τοῦ ὡμίλησα A 23. εὐνοϊκωτάτη B : εὐνοικωτάτη OA 25. τὸν BA : λέγει O 26. γάρ BA : γάρ O 30. κίουσιν OA : κίουσιν ἐκ τοῦ κίωσιν B

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΗΝΩΝ ΤΟΜ. Θ'.

ταίς, τῶν δὲ καταχόντων χωρισθεῖσα στηριγμάτων καταπίπτει καὶ
 διακθελίρεται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ὑπηκόων πρὸς βασιλέα, μένοντες μὲν
 οἱ ὑπὸ χεῖρα τούτῃ συγδεδεμένοι καὶ ἀδιάρρηκτοι, τὸ ἀσφαλές ἔχουσι
 καὶ ὀλέθρου εἰσὶν ἄνωτεροι ἐκπεπτωκότες δὲ αὐτοῦ καὶ διασεισθέν-
 5 τες, πρὸς κίνδυνον τελευτῶσι καὶ ἀπώλειαν. Βάσεως γὰρ τόπον ὁ βα-
 σιλεὺς ἔχει, ὡς καὶ ἡ ἐπωνυμία παρίστησι, καὶ ὁ τῆς βάσεως ἐκπε-
 πτωκὼς οὐ δύναται μένειν ἀκίνδυνος. Διὰ ταῦτα ἐμμένειν ἡμᾶς ἀνγκυ-
 κῆριον τοῖς αὐτοῦ ἐπιτάγμασι καὶ πάντα τρόπον σπεύδειν ἀσιστον
 διασωῆσαι τὴν μετ' αὐτοῦ ἔνωσιν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν πολλα-
 10 χόθεν ἐπιχειρεῖν ἐπιδείκνυσθαι. Ὡς περ οὖν τὸν θεὸν θεραπεύοντες καὶ
 τῷ σώματι πονοῦμεν, ἰδρωτὰς χέοντες ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ χρήματα, καὶ
 πάντα τὰ ὄντα κενοῦμεν, τὸν ἴσον τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ θειοτάτου βασι-
 λέως διενεργεῖν ὀφείλομεν. Ἀποδιδόντες οὖν οὕτω τῷ βασιλεῖ τὰ εἰ-
 κότα, ταχέως οἶμαι, καὶ κατὰ βαρβάρων τρόποιον στήσομεν καὶ θεῶν
 15 ἄρωσιν ἀπολαύσομεν· εἰ δὲ καὶ ἡ μάστιξ ἔτι μένει, τὰ δέοντα ἡμῶν
 ἀσπληροῦντων, ἀλλὰ καὶ οὕτως εὐχαριστεῖν ἀνάγκη τῷ θεῷ, πρὸς
 ὠφέλειαν ἡμετέραν πραγματευομένη. Πᾶσα γὰρ φησι παιδεία πρὸς
 μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης, ὕστερον δὲ καρπὸν
 εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. Εὐ-
 20 χαρίστως οὖν, ἀδελφοί, τὴν παρούσαν καρτερήσομεν παιδείαν, ἵνα καὶ
 τῶν παρὰ θεοῦ καρπῶν ἐπιτύχωμεν νῦν τε καὶ εἰς τὸ μέλλον. Ὡν εἴη
 πάντας ἡμᾶς ἀξιοθῆναι τῇ χάριτι αὐτοῦ καὶ φιλάνθρωπία.

Τὸ αὐτὸ ἐγράφη Σεπτεμβρίου ἰδ' Ἰνδικτιῶνος θ' κ.

3. ὑπὸ χεῖρα ΒΑ : ὑποχεῖρα Ο 4. ὀλέθρου Β : ὀλέθρου ΟΑ 5. τελευ-
 τῶσι ΒΑ : τελευτῶσι ἐκ τοῦ τελευτῶσι Ο 7. διαταῦτα ΒΟΑ 10. ὡς-
 περ ΒΟ : ὡς περ Α 11. πονοῦμεν ΒΟ : ποιοῦμεν Α 13. διενεργεῖν Β :
 διενεργεῖν ΟΑ ὀφείλομεν ΒΑ : ὀφείλομεν Ο 15. μένει ΒΟ : μενει Α
 17. ὠφέλειαν Β : ὀφέλειαν Ο : ὀφέλειαν ἐκ τοῦ ὠφέλειαν Α 19. αὐτοῖς ΒΟΑ
 20. καρτερήσομεν ΒΟΑ 21. τε Ο' : τὲ ΒΑ 23. σεπτεμβρίου Ο' : σε-
 πτεβρίου ΒΑ θ' κ ΒΑ : θ' κ Ο

8.

**Τοῦ αὐτοῦ ἐτέρα ἐπιστολὴ εἰς τοὺς αὐτοὺς
ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.**

Οἱ ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ περιφανεῖ πόλει Θεσσαλονίκῃ εὐγενέστατοι ἄρχοντες ὄσοι τοῦ πρώτου γένους καὶ τῆς ἐνδόξου καὶ λαμπροτάτης φυλῆς καὶ ὄσοι τοῦ ἱερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ καταλόγου καὶ ὄσοι τῆς σεμνῆς καὶ περιδόξου πολιτείας καὶ οἱ τοῦ ἰδιωτικοῦ συστήματος καὶ ὁ λοιπὸς ἅπας τοῦ Κυρίου λαοῦ ὁ χριστεπώνυμος, τέκνα ἐν 5 Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάριν, εἰρήνην, ἔλεος καὶ ἄλλο εἴ τι ἀγαθὸν ὁμοῦ καὶ σωτήριον ἐπεύχεται ὑμῖν ἅπασιν ἢ μετριότης ἡμῶν ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος.

Πεπληροφόρημαι, ὅτι ποθεῖτε περὶ πολλοῦ τὴν ἡμετέραν ἐν ὑμῖν παρουσίαν· καὶ πείθει με πρὸς τοῦτο ἡ ἀβολὸς εὐνοία καὶ τὸ εἰλικρινές 10 καὶ δικάπυρον σέβας ὃ περὶ ἡμᾶς ἐπιδεικνυσθε συνόντας καὶ προδιαλεγομένους ὑμῖν καὶ ἔτι ἢ τῶν εἰς ἡμᾶς ἐξ ὑμῶν παραγινομένων ἀπαγγελία σαφεστάτη διὰ βεβαιωτικῶν καὶ ἀναντιρρήτων βημάτων, ὅπως μεγίστην τρέφετε καὶ νῦν ἔφεισιν θεᾶς ἕνεκεν ἡμετέρας. Τὸ δὲ 15 μείζον, ἐξ ἡμῶν αὐτῶν τὴν εἰς τοῦτο κεκτημέθα πίστιν· ποθοῦμεν γὰρ καὶ ἡμεῖς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην καὶ ἰδεῖν συνήθως καὶ ὁμιλῆσαι καὶ εὐλογῆσαι καὶ ἀγιάσαι καὶ συνεύξασθαι καὶ συνάφασθαι πρὸς ἀγιασμόν τε καὶ σύστασιν πραγμάτων ἱερῶν τε καὶ κοινῶν καὶ παντοῖαν ἄλλην πνευματικὴν εὐφροσύνην καὶ τέρψιν συνευφρανθῆναι, καὶ τοῦτο 20 διηνεκῶς κατὰ νοῦν στρέφομεν τε καὶ ἀνελίττομεν καὶ ἡμέρας σχε-

8. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Τοῦ αὐτοῦ — κωνσταντινουπόλεως O : Τοῦ αὐτοῦ ἐτέρα εἰς τοὺς αὐτοὺς A : λαίπαι B

3. ἱερατικοῦ BO : ἱερατικοῦ κατὰ διορθωσιν ἄλλης λέξεως ἀδιαγνώστου A

3-4. καὶ ὄσοι τῆς σεμνῆς BO : καὶ ὄσοι τῆς σεμνῆς (διαγεγραμμένα) καὶ ὄσοι τῆς σεμνῆς A 4. ἰδιωτικοῦ BA : ἰδιωτικοῦ O 5. καὶ ὁ λοιπὸς — χριστεπώνυμος BO : λείπουσιν A 7. ὁμοῦ B : λαίπαι OA 9. περὶ πολλοῦ A : περὶ πολλοῦ O : περὶ πολλοῦ B τὴν BO : τὴν ἐκ τοῦ τὴν A 10-11. εἰλικρινές BO : λαίπαι A 11. καὶ O : καὶ διαγεγραμμένον A : λαίπαι B ἐπιδεικνυσθε BO : ἐπιδεικνυσθε ἐκ τοῦ ἐπιδεικνυσθαι A 11-12. προδιαλεγόμενος B : πρόσδιαλεγόμενος OA 13. διὰ βεβαιωτικῶν BO : διαβεβαιωτικῶν A 16. ὁμιλῆσαι BA : ὁμιλῆσαι O

ὄν ἀπάσης τοῦτο ἡμῖν ὑπόθεσις μεγίστη πρὸς ὀμίλιαν, τοῦτο τὸ προ-
 κείμενον εἰς βουλὴν, τοῦτο τὸ μελετώμενον, καὶ μετὰ τοιαύτης ἐννοίας
 πολλάκις καθεύδομεν ἀλλὰ καὶ ἐν ὕπνοις τοιαῦτα ὄραν δοκοῦμεν,
 καὶ εἰς τοῦτο πρὸ πάντων αἰεὶ καὶ ἀντὶ πάντων ἀδολεσχοῦμεν. Ὁ δὲ
 οὗτος οὗτος τὴν ἰσχυρὰν δίδωσι λογίζεσθαι διάθεσιν καὶ τοὺς παθουμένους
 ἀντεϊσφέρειν περὶ ἡμῶν· εἰ γὰρ ὁ τῆς φύσεως δεσμὸς ἔλκει τοὺς συν-
 απτομένους ἀντιποθεῖσθαι, πολλῶ μᾶλλον ὁ πνευματικὸς καὶ τῆς θείας
 χάριτος πληροφόρηθε δὲ, ἀγαπήτοι ἀδελφοί, ὅτι καὶ ἔτοιμοί ἐσμεν
 σὺν θεῷ καταλαβεῖν αὐτόθι καὶ τοῦτο μόνον περιμένομεν, τοὺς ἐλευ-
 10 σόμενους ἀρχοντας εἰς τὸν μέγαν αὐθέντην, ἵνα, ὅταν στραφῶσιν, ἐπ-
 ανέλθωμεν, θεοῦ θέλοντος, μετ' αὐτῶν. Ὁ καὶ γένοιτο κατὰ τὴν ἀπο-
 δαχὴν τοῦ Κυρίου, καὶ χαίρων χαίροντας ἴδοιμι τοὺς ἐμοὺς ἐν Χρι-
 στῷ καὶ παῖδας καὶ πατέρας καὶ ἀδελφοὺς, τὰ ἐμὰ πνευματικὰ μέλη,
 τὸ ἱερὸν σύστημα, τὸ συγγενὲς ἄθροισμα τῆς ἐμῆς καὶ δόξης καὶ φύ-
 15 σεως, τὸν χριστιάνουμον κλῆρον, τὸν ἀμπελῶνα τοῦ ἡγαπημένου τὸν
 πρὸ μικροῦ περιδότητον τῷ χαρακώματι καὶ φραγμῷ καὶ τῇ φυτείᾳ
 καὶ ἀσφαλείᾳ, ὕστερον δὲ εἰς διαρπαγὴν, φεῦ, καὶ κοινὴν ὕβριν καὶ
 καταπάτημα κατενεχθέντα, ἀλλ' ἐσόμενον, εἰ θεὸς ἐθέλει, ἐκ τῆς περι-
 λειφθείσης μικρᾶς παραφυάδος εἰς εὐκληματουσαν ἄμπελον καὶ εἰς
 20 μέγα καὶ εὐσταχυ καὶ πῖον τὸ μικρὸν νῦν ὀρώμενον γεώργιον.

Καὶ τοῦτου μὲν οὕτως ἄγοιτο τὴν ἐκδοσιν ὁ θεός· ὑμεῖς δὲ, ἀγα-
 πητοὶ ἀδελφοί, ὅσῳ πολλοὺς ὑπέστητε πειρασμοὺς, πολιορκίᾳ καὶ τα-
 λαιπωρίᾳ καὶ λιμῷ καὶ πόνῳ καὶ ἀνδραποδισμῷ καὶ ξίφει πηλαίσαν-
 τες, τοσοῦτῳ καὶ ἐπὶ μέγα διαλάμψειν ὀφείλετε πρὸς ἀρετὴν. Ἐκεῖνα
 25 γὰρ βράσανος ἦν ὡσπερὶ καὶ κάθαρσις τῶν προσγενομένων ὑμῖν βύ-
 πων ἐξ ἁμαρτίας, ἵνα διὰ τῆς τῶν ὀκνηόντων ἐπιφορᾶς καὶ βρασάνου
 καθαρὸὶ γένησθε, καὶ πάντα μολυσμὸν ἀποθέμενοι λαμπροὶ τῷ λαμ-
 προτάτῳ Χριστῷ πρὸς κοινωνίαν προσέρχησθε καὶ ἔλοι λάμποντες

1. τὸ Β : λείπει ΟΑ 2. ἐννοίας ΒΑ : ἐννοίας Ο 6. ἀντεϊσφέρειν ΒΑ :
 ἀντεϊσφέρειν τοῦ εἰσφέρειν γεγραμμένου ἐπὶ γραμμῶν διεξασμένων Ο 8. ἔτοι-
 μοί ἐσμεν Β : ἔτιμοί ἐσμέν ΟΑ 9. καταλαβεῖν Β : κατάλαβεῖν ΟΑ 12. χαί-
 ροντας Β : χαίρωντας ΟΑ ἴδοιμι ΒΟ : ἴδοιμί ἐκ τοῦ ἴδοιμι τοῦ ἰ προστεθέντος
 χειρὶ νεωτέρῳ Α 15. χριστιάνουμον Β : χρηστῶννουμον ΟΑ ἡγαπημένου Β :
 ἡγαπημένου ΟΑ 16. πρὸ Β : πρὸς Ο : πρὸς ἐκ τοῦ πρὸ Α 17. ἀσφαλείᾳ Β :
 ασφαλείᾳ ΟΑ καὶ ΒΟ : καὶ (διαγεγραμμένον) καὶ Α 19. παραφυάδος ΒΑ
 παραφυάδος Ο 20. εὐσταχυ ΒΑ : εὐσταχοί Ο 24. ὀφείλεται ΒΟΑ 26. ἐξ
 ἁμαρτίας ΒΑ : ἐξἁμαρτίας Ο 28. κοινωνίαν ΒΟ : κοινωνίαν ἐκ τοῦ κοινο-
 νοίαν Α προσέρχησθε Β : προσέρχεσθε ἐκ τοῦ προσέρχησθε Α : προσέρχεσθε Ο

διαδειχθῆτε καὶ φωτεινοὶ, ἀρρύπωτον δεικνύντες ὅπερ ἐνεδύθητε θεῖον
 βάπτισμα. Καὶ χρυσὸς γὰρ διὰ τοῦτο πυρὶ προσρίπτεται καὶ χωνεῖα,
 ἵνα λαμπρότερος γένηται, καὶ νοσοῦντας διὰ τοῦτο παρ' ἰατρῶν ἐνίστε
 καὶ πικρὰ φάρμακα καὶ δεσμὰ καὶ τομὰς καὶ καύσεις ὑφίστανται ἵνα
 πρὸς υἰεῖαν ἐπαγέλθωσιν. Εἰ δὲ μετὰ τὴν παιδείαν ἐκείνην καὶ χρι- 5
 νείαν καὶ τὰ τοσαῦτα φάρμακα μένομεν νοσοῦντες, τί πάντως τὸ προς-
 δοκώμενον ἢ ὀλόκληρος κἀνταῦθα ἀπώλεια, κἀκεῖ βάσανος αἰώνιος;
 Καὶ κατακλυσμός γάρ πάλαι διὰ τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ἐπέηλθε, καὶ
 σοδομίται διὰ ταῦτα πυρὸς γεγόνασι παρανάλωμα, ὅτι παιδευόμενοι
 οὐκ ἐπέστρεφον. Ἄλλ' ἵνα μὴ τοῦτο γένηται, σκοπήσωμεν, ἀδελφοί, 10
 τὸ ὀρθόδοξον πρὸ πάντων ἀκίβδηλον πάση σπουδῇ καὶ δυνάμει δια-
 τηρεῖν, κἀν περιουσίας γύμνωσιν ἢ πατρίδος ἀλλοτριώσιν ἢ μελῶν
 ἀφαίρεσιν ἢ βασάνων πείραν πολυειδῶν ἢ θάνατον ὑποστήναι τὸν βιαι-
 ὄτατον δέη, ταῦτα πάντα προθύμως ὑπομεῖναι, ἵνα μηδὲ τὸ σμικρότα-
 τον παρεκκλίνωμεν καὶ προδῶμεν τῆς ἀμωμήτου θρησκείας, ἀλλ' ἵνα 15
 μάλιστα διὰ τούτων Χριστὸν κερδήσαντες αἰώνιος τοῖς ἀγίοις συνα-
 γαλλώμεθα, τῶν ἀπορρήτων κατατρυφῶντες ἀγαθῶν. Οὐδὲ γὰρ δου-
 λεία καὶ τὸ πρὸς πίστιν τῶν δεσποτῶν ἀνόμιον παραβλάψαι ἡμᾶς
 δύναται, ἕως ἂν ἀκλινῇ καὶ ἄσειστον τὴν ὀρθὴν καὶ πάτριον διασώ-
 ζωμεν τάξιν. Τὸ μὲν γὰρ ὑποτάσσεσθαι τοῖς ἰδίοις δεσπόταις καὶ ὧν 20
 νῦν εἰς δούλους τελοῦμεν καὶ ὅση δύναμις θεραπεύειν αὐτοὺς ἐν ταῖς
 κατὰ τὸν βίον τοῦτον ἐπιταγαῖς δέδοται, τοῦτο καὶ ὑπὸ τῶν μακαρίων
 ἀνδρῶν πάλαι κηρύττεται, νῦν μὲν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου βοῶντος
 «ὑποτάγητε πάση ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον», νῦν δὲ τοῦ θεοῦ

1. ἀρρύπωτον τοῦ ἀνωθεν ρ προστεθέντος ἄλλη χειρὶ B : ἀρρύπωτον OA 3. λαμ-
 πρότερος B : λαμπρότερος OA 5. εἰ BA : ἢ O 7. κἀκεῖ BA : κακεῖ O

8. κατακλυσμός BA : κατακλυσμός O ἐπέηλθε BA : ἐπέηλθε ἐκ τοῦ ἐπιήλ-
 θε O 9. σοδομίται B : σοδομήται OA 10. ἐπέστρεφον BO : ἐπέστρεφον A
 τοῦτο BA : τούτων O 11. ἀκίβδηλον πάση B : ἀκίβδηλον πάσι OA

12. κἀν BO : κἄν A ἢ πατρίδος (παρ διεγεγραμμένον καὶ εἰτα πατρίδος A) ἀλ-
 λοτριώσιν BA : λείπουσιν O μελῶν BO : μελλῶν A 13. πείραν B : πεί-
 ραν OA πολυειδῶν BA : πολυειδῶν O 13-14. βιαιότατον δέη B : βιαιώ-
 τατον δέη OA 15. παρεκκλίνωμεν B : παρεκκλίνωμεν ἐκ τοῦ παρεκκλίνωμεν O :

παρεκκλίνωμεν τοῦ ἀνωθεν κ προστεθέντος ἄλλη χειρὶ A 16-17. συναγαλλώ-
 μεθα B : συναγαλλόμεθα OA 19. ἀκλινῇ BA : κλινῇ O 21. τελοῦμεν BO :
 διατελοῦμεν A 22. κατὰ τῶν BA : κατὰ τῶν O 24. ὑποτάγητε BO : ὑποτά-
 γην (διεγεγραμμένον) ὑποτάγητε A πάση BA : πάση O νῦν BO : νῦν μεθ' ἑ-
 νου διεγεγραμμένον A

Παύλου διασαλπίζοντος «Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω». Οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία εἰμὴ ὑπὸ θεοῦ, καὶ ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκε, καὶ οὐκ εἰκὴ τὴν μάχιαν ὁ ἄρχων φορεῖ θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἐκδικος εἰς ὀργὴν τῇ
 5 τὸ κακὸν πράσσοντι. Τοῦτο μὲν οὖν ὡς δεδομένον καὶ τηρεῖν ὀφείλομεν ἐπιμελῶς καὶ ἀγαπᾶν τοὺς ἡμετέρους δεσπότης καὶ πᾶσι τρόποις ὑπέκειν αὐταῖς ἐν οἷς ἂν ἐπιτάττειεν ἐν βιωτικοῖς. Τὸ δὲ μηδὲν τι σείειν τῶν ἱερῶν ὀρίων, ἀλλ' ἀσφαλῆ ταῦτα καὶ ἄσειστα διασώζειν, τοῦτο λυσitteλέστατόν τε καὶ ἀναγκαιότατον, καὶ ὑπὲρ τούτου πάντα
 10 πάσχειν ἐτοίμους εἶναι χρῆ, καὶ αὐτὴν εἰ δεήσει προέσθαι τὴν ζωὴν. Ἄλλως τε καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς οὗτοι δεσπότης, ἕως ἂν ἡμᾶς ὀρώσιν ἐν τοῖς πατρίοις καὶ ὑγιεῖσι βεβαίως μένοντας δόγμασι, δι' αἰδοῦς ἄγουσι καὶ τὰ ἡμέτερα καὶ κούφην ἡμῖν παρασκευάζουσι τὴν δουλείαν· μᾶλλον δὲ θεὸς αὐτὸς διὰ τὴν ἀκραίφνη πρὸς αὐτὸν πίστιν ἐλέη κινού-
 15 μενος πείθει καὶ τοὺς τοιούτους δεσπότης εὐνοϊκῶς διακείσθαι περὶ ἡμᾶς καὶ γνησίως, ὡς ἄρα τούναντίον, ἐπειδὴν τῶν ὀρθῶν καὶ πατρίων ἀμελήσωμεν, ἀσυμπαθεῖς ἐξομεν καὶ πικροὺς τοὺς δεσπότης.

Νῦν οὖν, ἔν' εἶπω κατὰ τὸν ἱερὸν Παῦλον μικρὸν ὑπαλλάττων, ἵνα μὴ μειωθῇ ἡ θρησκεία, ἐν παντὶ διάγειν ἀνεπιλήπτως σπουδάσατε,
 20 συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἀγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἀγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀλη-

1. διασαλπίζοντος BA : διασαλπίζοντος O 1-2. ὑποτασσέσθω BA : ὑποτασσέσθω O 2. γάρ B : γάρ OA εἰκὴ BO : εἰκὴ ἐκ τοῦ εἰκεῖ A 4. διάκονός BO : διάκονος A ἐστὶ BOA 5. πράσσοντι BO : πράττοντι A

ὡς B : λαίπει OA 5-6. ὀφείλομεν B : ὀφείλομεν A : ὀφείλομεν O 7. ἐν οἷς ἂν ἐπιτάττειεν (ἐπιτάττει A) ἐν βιωτικοῖς BA : λαίπουσιν O 8. ὀρίων B : ὀρείων O : ὀρίων ἐκ τοῦ ὀρείων A 9. ἀναγκαιότατον B : ἀναγκαιώτατον O : ἀναγκαιώτατον ἐκ τοῦ ἀναγκαιώτατον A ὑπὲρ τούτου BA : ὑπερτούτου O 10. ἐτοίμους BA : ἐτοιμούς O 12. βεβαίως B : βεβαίωv O : βεβαιομεν (διαγεγραμ-

μένον) βεβαίωv A μένοντας BO : μένοντας ἐκ τοῦ μένονται A 13. τὰ BA : τα O 14. θεός BA : θεός O ἀκραίφνη B : ακραειφνη OA 15. εὐνοϊκῶς BO : εὐνοϊκῶς ἐκ τοῦ εὐνοηκῶς A 16. τούναντίον BO : τῶν (διαγεγραμμένον) τούναντίον A ἐπειδὴν B : ἐπειδᾶν O : ἐπειδᾶν A 17. ἀμελήσωμεν BO : ἀσφ (διαγεγραμμένον) ἀμελήσωμεν A ἔξομεν B : ἔξομεν O : ἔξομεν ἐκ τοῦ ἔξομεν A 19. μωθῇ B : μωθῇ OA 20. ἐν κόποις BO : ἐν κό-

πως A 21. ἀγνότητι B : ἀγνότητι OA

θείας, ἐν δυνάμει θεοῦ. Νῦν, ὅτε ὁ κλύδων ἐπέστη, φανῆναι χρὴ τοὺς ἀριστα πρὸς κύματα διαμαχομένους. Ὅτε ὁ πόλεμος, οἱ στρατιῶται τὴν τῶν ὅπλων ἀρετὴν ἐπιδείξάτωσαν. Τίς γὰρ οἶδεν εἰ διὰ μέγιστον πρὸς ψυχὴν κέρδος τὰ παρόντα ἡμῖν ὁ θεὸς συνεχώρησε. Καὶ γὰρ καὶ τῶν ἀγίων οὐκ ὀλίγοι λαμπρότεροι τοῖς πειρασμοῖς ἐδείχθησαν, ὁ καὶ ἄλλοι βαρβάρων ἐν μέσῳ καὶ ἄλλοφύλων καὶ ἑαυτοὺς διέσωσαν κάκείνους ἐρώτισαν. Διὰ τοῦτο χρεῖα λοιπὸν ἡμῖν ἀγώνων πνευματικῶν καὶ νήψεως καὶ εἰδέναι ἕκαστον ἡμῶν χρὴ ἐρῶ γὰρ ὁ καὶ πρὸς τοὺς πρὸ ἡμῶν πατέρας ὁ μακάριος εἶρηκε Παῦλος τὸ ἑαυτοῦ σκευὸς κτᾶσθαι ἐν ἀγασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας. Τοῦτο γὰρ καὶ 10 ἡμεῖς σὺν τῷ κήρυκι τούτῳ καὶ προείκομεν ὑμῖν καὶ διεμαρτυράμεθα, ὅτι οὐκ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσία, ἀλλ' ἐν ἀγιασμῷ. Οὐκοῦν σπουδασιότεον, ἀδελφοί, τὸν ἡμέτερον βίον φωτεινὸν ἀπεργάζεσθαι καὶ ἀνεπίληπτον. Ἐκ γὰρ τῆς τοῦ βίου καθαρότητος ἐδραία καὶ τὰ τῆς πίστεως καθίσταται, ἐπεὶ περ πίστις βεβαίως οὐ πέφυκε παρα- 15 μένειν, φαύλης μενούσης τῆς πολιτείας, ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ οἰκίας, ἀναίρεθέντων τῶν στύλων οἷς ἤδρασται, συγκαταπίπτει καὶ ἡ οἰκία, οὕτω καὶ ἀρετῶν ἀνευ καὶ πολιτείας θεοφιλοῦς εὐσεβῆς οὐ παραμένει θρησκεία. Ἀποθώμεθα οὖν, ἀγαπητοί, τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός εἰς δόξαν τοῦ πάντων δεσπότη, ἵνα ἐν ἡμέρᾳ 20 αἰωνία ἀνεπαισχύντως περιπατήσωμεν, τῆς ἀρρήτου δόξης αὐτοῦ καὶ χαρᾶς αἰωνίως καταπολούοντες, ἧς ἀξιοθείημεν ἅπαντες.

Αἱ ὁκτώ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰσιδώρου, ἃς ἐξέδωκ' ἀνωτέρω, δὲν εἶνε αἱ μόναι ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης γραφείσαι· τρανήν δὲ περὶ τούτου ἀπόδειξιν ἔχομεν ἐν τε τῇ πρώτῃ τῶν κατωτέρω ἐκδιδομένων ἐπιστολῶν τοῦ Δημητρίου Κυδώνη, δι,

1. ὁ ΒΟ : λείπει Α κλύδων ΒΑ : κλάδων Ο ἐπέστη ΒΑ : ἐπέστη Ο
 3. οἶδεν ΒΑ : οἶδεν Ο εἰ Β : ἢ ΟΑ διὰ μέγιστον ΒΑ : διαμέγιστον Ο
 4. ἡμῖν ΒΟ : ἡμῖν ἐκ τοῦ ἡμῖν Α 5. οὐκ ὀλίγοι ΒΑ : οὐκοίλιοι Ο
 6. διέσωσαν ΒΟ : διέσωσαν Α 9. ἡμῶν Β : ἡμῶν ΟΑ 11. σὺν τῷ ΒΑ :
 συντῶ Ο τούτῳ Β : τοῦτο ΟΑ ὑμῖν ΒΟ : ὑμῖν ἐκ τοῦ ἡμῖν Α 12. οὐκ
 ἐκάλεσεν ΒΑ : οὐκεκάλεσεν Ο 14. ἀνεπίληπτον Β : ἀνεπίλυπτον Ο : ἀνεπίλη-
 πτον ἐκ τοῦ ἀνεπίλυπτον Α ἐκ Β : καὶ ΟΑ ἰδραία ΒΟ : ἰδραία κατὰ διόρ-
 θωσιν τοῦ ε εἰς α Α 15. ἐπέπερ ΒΑ : ἐπέπερ Ο 16. ὥσπερ Β : ὡς-
 περ ΟΑ 17. ἢ Β : λείπει ΟΑ 18. οὐ ἐν συνεχείῳ τοῦ κειμένου ΒΟ : οὐ
 πρόσθετον ἀνωθεν τῆ αὐτῆ χειρὶ Α 20. ὄπλα ΒΑ : ὄπλα Ο 21. περιπατή-
 σωμεν ΒΑ : περιπατήσωμεν Ο

ἣς προεκάλει γράμματ' αὐτοῦ, πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν τῇ δευτέρᾳ, ἐν ἣ ῥητὸς γίνεται λόγος περὶ ἐπιστολῶν τοῦ Ἰσιδώρου σταλεισῶν πρὸς τὸν Κυδώνην.

Τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν ἡ πρώτη εἶνε ἤδη ἐκδεδομένη ὑπὸ τοῦ Boissonade¹ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος 1213 (Π), ἐνταῦθα δ' ἐκδίδεται ἐκ νέου μετ' ἀντιβολήν τοῦ κειμένου, ὅσον ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Boissonade, πρὸς τὸν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου Βουρνεϊανὸν (Bourneianus) κώδικα 79 τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ἐν φ. 296^β κ. ἐ. (Α), ἐν ᾧ φέρει τὸν ἀριθμὸν ρος'. Τὴν δὲ δευτέραν, ἀνέκδοτον οὖσαν, παρέχω ἐνταῦθα τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ αὐτοῦ Βουρνεϊανοῦ κώδικος, φ. 298^β, ἐν ᾧ φέρει τὸν ἀριθμὸν ροζ'. Εἶνε δ' ἐκώδιξ οὗτος ὅσον μοι γνωστὸν ὁ μόνος ἐν ᾧ περιλαμβάνεται αὕτη ἡ ἐπιστολή².

Σημειωτέον δὲ, ὅτι μιᾶς καὶ μόνῃς ἐπιστολῆς τοῦ Κυδώνη πρὸς τὸν Γλαβᾶν μνημονεύων ὁ Combefisius³ ἀναφέρεται πιθανώτατα εἰς τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον Παρισιακὸν κώδικα, ἐξ οὗ ἐξέδωκεν ὁ Boissonade τὴν πρώτην τῶν ἀνωτέρω ἐκδιδόμενων ἐπιστολῶν.

Καὶ ὑπάρχουσι μὲν δύο μητροπολίται Θεσσαλονίκης φέροντες, καθ' ἃ εἶδομεν ἀνωτέρω⁴, τὸ ἐπώνυμον Γλαβᾶς, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ χρόνος τῆς ἀρχιερατείας τοῦ προτέρου εἶνε περίπου τὰ ἔτη 1339 καὶ 1340, ὁ δὲ Κυδώνης ἐζήσεν ἀπὸ τῆς δευτέρας ἢ τρίτης δεκάδος τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος μέχρι τοῦ τέλους αὐτοῦ⁵, εἶνε προφανὲς, ὅτι ὁ Θεσσαλονίκης Γλαβᾶς, εἰς ὃν ἀπευθύνονται αἱ δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Κυδώνη, δὲν εἶνε δυνα-

¹ Anecdota nova. Ἐν Παρισίῳ 1884 σ. 270 κ. ἐ.

² Πρὸς. *Jorio* L'epistolario di Demetrio Cidone ἐν τοῖς Studi Italiani di filologia classica Τόμ. Δ' σ. 257 κ. ἐ.

³ Anetarium bibliothecae patrum graecorum Τόμ. Β' σ. 1263.

⁴ Ἴδ. ἀνωτέρω σ. 344 σημ. 1.

⁵ *Krumbacher* Geschichte der byzantinischen Litteraturgeschichte σ. 487. ἑλλ. μεταφρ. Σωτηριάδου Τόμ. Β' σ. 157.

τὸν νὰ εἶνε ὁ πρῶτος, ἀλλ' ὁ Ἰσιδώρος. Ἄλλως δὲ ῥητῶς ὀνομάζεται ὁ Ἰσιδώρος ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι τῆς πρώτης ἐπιστολῆς.

Ἔχουσι δ' αἱ εἰρημέναι ἐπιστολαὶ ὧδε·

Τῷ ἀγιωτάτῳ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης

Ἰσιδώρῳ τῷ Γλαβᾷ.

Ἦκουσα φθῶν ἀπαγγελλόντων, ὅτι δὴ πολλὰ παρὰ πολλοῖς τῶν συνόντων ἐγκωμιά λέγεις ἐμοῦ, λόγους τε ἐπαιῶν τοὺς ἐμοὺς καὶ τὴν πρὸς πάντας τοὺς ὀμιλοῦντάς μοι γνώμην ὡς δὴ μετ' ἐπιεικείας γινομένην ἀποδεχόμενος καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ χαριζόμενος, ἐμοὶ μὲν ὀλίγον προσήκοντα, ἱκανὰ δὲ δόξαν μεγάλην προσθεῖναι παρὰ τοῖς ὀ ακούουσιν ἀνδρὶ φιλοτίμῳ. Ταῦτα μὲν οὖν ἡδέα καὶ προσήκοντα φίλοις ἔφασκον λέγειν σε· τούτοις δὲ σε συνάπτειν ἰσχυρίζοντο καὶ τινα ἄλλα, οὐ πάνυ τοι τοῖς πρότερον εἰρημένοις συμβαίνοντα, δυνάμενα δὲ δάκνειν καὶ τὸν πάνυ φιλοσοφεῖν ἐγνωκότα. Μετὰ γὰρ τοὺς πολλοὺς ἐπαινούς ἐκείνους ἔλεγον τοῖς παντελῶς ἀναισθήτοις οὐκ ὀκνη- 10 σαί σε τὸν ἐπαινούμενον παρεικάζειν. Εἶναι γὰρ με λέγειν τοῖς ἐν σκότῳ πλανωμένοις παρόμοιον, ὃ πρὸ ποδῶν ὄντα τὸν κρημνὸν οὐχ ὀρῶσιν, ἀλλ' ἐπείγονται πρὸς τὸ θάραθρον, καὶ ὁ χεῖρον ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ ψυχῆς ἄγαν ἐξεστηκυίας, ὅτι, καίτοι ῥᾶστον ὄν ἐπανάγειν καὶ τὴν εὐθεῖαν ἰέναι πειθόμενον τοῖς ἀσφαλῶς δυναμένοις ἡγεῖσθαι, 15 αὐτὸς ἀμελοῖην καὶ ὅπως μόνον μὴ δόξαιμι παρ' ἄλλων διδάσκεσθαι εἰς ὀλεθρον ἐπίτηδες τὴν ἐμαυτοῦ προδιδοῖην ψυχὴν.

Ταῦτ' ἔλεγον ἐκείνοι καὶ προσετίθεσαν ὡς οὐδὲ τὰ πρότερον ἐπαινούς ἀπλῶς νομιστέον, εἶναι δὲ τέχνην τοῦ ῥᾶον τὰς μετὰ ταῦτα μέμφεις παραδεχθῆναι. Ὡς περ γὰρ ὁ τὰ πάντα φέγων ἀπλῶς ὑποπτεύε- 20 σθαι δίκαιος, ὡς δὴ μίσει πρὸς τὴν κατηγορίαν κινούμενος, οὕτως ὁ διαιρῶν καὶ τὰ μὲν ἐγκωμιάζων, τοῖς δ' ἐπιτιμᾶν ἀξιῶν μετ' ἀληθείας τοῖς τε ἐπαινοῖς καὶ τοῖς ἐλέγχοις χρῆσθαι δοκεῖ.

Ἐπιγραφή· Τῷ ἀγιωτάτῳ — γλαβᾷ Π : Τῷ Θεσσαλονίκης — γλαβᾷ Α
7. δὲ σε Π : δὲ Α 8. τοι Α : τι Π 9-10. ὀκνησαί Π : ὀκνησαι Α
15. ἰέναι Π : ἀνίεναι Α 22. μετ' Π : μετὰ Α

Ταῦτα μὲν τὰ παρ' ἐκείνων· ἐμὲ δὲ καὶ ὁ τρόπος καὶ οἱ λόγοι καὶ
 τὰλλα τῶν πλεονεκτημάτων οἷς τὴν ἱερωσύνην ἰσομεῖς καὶ πρὸ πάν-
 των τὸ μηδὲν ἀηδὲς ἑμαυτῷ μέχρι νῦν συνειδέναι ἔπειθον μὴ σφόδρα
 πιστεύειν τοῖς ὡς ἀπορρήθειάς τι ῥῆμα κατ' ἐμοῦ σκαιὸν διατεινομέ-
 5 νοις. Ὅθεν καὶ πλάσμα καὶ ἀνδρῶν φίλους πειρωμένων ταράττειν τοὺς
 ἐκείνων λόγους ἀπεφαινόμην. Ὡς δὲ ἐνέκειτο, καὶ μάρτυσιν ἦσαν
 ἔτοιμοι τὰ προσηγγελμένα πιστοῦσθαι, τότε ἤδη ἐκείνοις μὲν, οὕτω
 προθυμουμένοις, ἀπιστεῖν ἀναίσχυντον ἦμην, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἤττον τὴν
 ἐξ ἀρχῆς περὶ σὲ γνώμην ἡξίου τῆρειν, εἰκέναι λέγων τὰς μέμφεις
 10 τὰς τῶν πατέρων ἢ παιδευτῶν νοουθεσίαις, ὡς ἀπλῶς μὲν οὕτως ἀκουο-
 μένας ὄφρεις ἂν τις καὶ λοιδορίας καλέσειεν, ἴσως δ' ἂν τοὺς εἰπόντας
 καὶ ἐχθροὺς οἰηθείη καὶ δίκην τῆς δοκούσης τραχύτητος ἀπαιτή-
 σαιεν, ὃ δὲ τὴν τῶν λεγόντων ἐπιστάμενος γνώμην καὶ ἐπαινέσεται
 καὶ ἦντιν' αὐτοῖς τῶν σκωμμάτων ἐκείνων ἀμοιβὴν ἀποδοίη ζητήσῃ.
 15 Ταῦτα δύνασθαι καὶ τὰς πρὸς ἐμὲ τοῦ θαυμαστοῦ Θεσσαλονίκης ἀπε-
 φαινόμην. Εἶναι γὰρ ταύτας πατρός τε καὶ διδασκάλου, οὓς ὀρώμεν
 μέμφεσι μᾶλλον ἢ ἐπαίνουις τοὺς υἱεῖς ἢ τοὺς μαθητάς ὠφελεῖν πει-
 ρωμένους. Αὐτὸς τε οὖν οὕτως ἡξίου φρονεῖν κάκεινους πείθειν ἐπε-
 χείρου μὴ λίαν ἀχθεσθαι τοῖς καθ' ἡμῶν εἰρησθαι δοκοῦσιν, ἀλλ' αἰε-
 20 σθαι κάκεινων οὐ τὸ τυχόν ὄφελος εἶναι.

Ἐκείνους μὲν οὖν, εἴτε πιθανὸς ἔδοξα ταῦτα λέγων, εἴτε καὶ τοῖς
 ἐξ ἀρχῆς δόξασιν αὐτοῖς ἐμμείναντες ἀπηλλάττοντο, λέγειν οὐκ ἔχω.
 Αὐτὸς δὲ τῶν μὲν προτέρων ἐπαίνων πολλὴν οἶδά σοι χάριν καὶ πει-
 25 ράσομαί σε λοιπὸν τοῖς ὁμοίοις ἀμείβεσθαι, εἰ καὶ ἀληθὲς ὡς ἔφθην
 αὐτὸς πρὶν πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἐμοῦ λόγους σε κινηθῆναι, πολλοὺς διδά-
 ξας τὴν σὴν ἀρετὴν καὶ πείσας μέγα νομίζεις τὸ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ
 θεοῦ καὶ τῇ κοινῇ παρὰ τῶν σῶν λόγων προσγεγόμενον κέρδος. Ἄ
 30 δ' ὕστερον εἰπὼν ἔδοξας δάκνειν, καὶ ταῦθ' ὑπερ ἔφθην, τέχνην εἶναι
 νομίζων τοῖς ὀνειδῆσι πρὸς τὸ συμφέρον ἔλκειν με βουλομένου, καὶ
 ὑπὲρ αὐτῶν τὴν αὐτὴν ἢ ὑπὲρ τῶν ἐπαίνων οἶομαί σοι χάριν ὀφεί-
 λειν. Ἐκεῖνο μέντοι σε βουλοίμην ἂν περὶ ἐμοῦ βεβαίως πεπεισθαι, ὡς,
 εἰ ποτὲ μου λέγοντας ἢ φρονοῦντας ἐναντία τοῖς ἀληθέσιν ἀκούοις,
 οὐκ ἐπίτηδες κακουργεῖν βουλόμενος τοῦτο ποιῶ, ἀλλ' ἀγνοῶ μοι τοῦτα

2. τὰλλα ΠΑ 3. ἀηδὲς — νῦν Λ : ἑμαυτῷ μέχρι νῦν ἀηδὲς Π 9 (καὶ
 κατωτέρω). ἐξ ἀρχῆς Π : ἐξαρχῆς Λ 14. τῶν σκωμμάτων ἐκείνων ἀμοι-
 βὴν Λ : ἀμοιβὴν τῶν σκωμμάτων ἐκείνων Π 15. καὶ τὰς Λ : λαίπους Π
 21. δόξασιν Λ : δοκοῦσιν Π 27. προσγεγόμενον Λ : προσγιγόμενον Π

συμβαίνει, οὕτω μοι τῆς διανοίας ἐχούσης πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὡςπερ
 τοὺς τῆς νυκτερίδος ὀφθαλμοὺς ἔφη τις πρὸς τὸν ἥλιον. Τίς γὰρ οὕτω
 θεστυχῆς ὡς τῇ καθ' αὐτὸ τὸ ψευδοδοξεῖν προτιμᾶν ἢ τάληθές εἰδῶς
 ἐκὼν πρὸς ἑαυτὸν σχίζεσθαι καὶ λόγους προφέρειν τοῖς ἔνδον λογι-
 σμοῖς πολεμοῦντας καὶ τούτοις οὐχ ἑαυτὸν μόνον βλάπτειν, ἀλλὰ καὶ 5
 τοὺς πειθομένους προσδιαφθείρειν τό τε καταποντίζεσθαι καὶ τὸν ὀνικὸν
 μύλον εἰκῆ καὶ μάτην ἐξαρτᾶν τοῦ τραχήλου, καὶ ταῦτ' ἐν οἷς ἀνάγκη
 περὶ τῆς ἱεράς δικλέγεσθαι πίστεως; Ἦν ὡςπερ καρδίᾳ πιστεύειν
 πρὸς δικαιοσύνην, οὕτω δὲ καὶ στόματι πρὸς σωτηρίαν ὁμολογεῖν
 πᾶσα ἀνάγκη καὶ ἧς ἄνευ θεῷ ἀρέσκι ἀμήχανον ὁ τῆς πίστεως καὶ 10
 τῶν ἔθνων διδάσκαλος ἀποφαίνεται. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἔστιν ὅστις ἂν
 ἴσως φιλονεικῶν λέγειν ἀναισχυνησίειν, ὡς ἄρα ἔστιν οὐ στοχαζό-
 μενος καὶ ἑμαυτῷ τοῦτο πράττων παρὰ τοὺς ἔνδον λογισμοὺς λέγειν
 αἰρούμαι. Τί γὰρ ἂν εἴη ἐκεῖνο λέγειν γὰρ αὐτὸ δίκαιον εἴ τις μὴ
 τοῦ ληρεῖν ἀπλῶς ὡςπερ γέρωε ἐπιθυμεῖ; Χρήμτσι τυχεῖν ἐρεῖ με 15
 πρὸς ψευδολογίαν κινεῖσθαι; Καὶ ποῖα περὶ τὴν ἀλήθειαν νῦν σπουδῆ,
 καὶ τίνες οἱ νῦν ταύτης ἀλλήλοις ἀμφισβητοῦντες, ἵνα τις τοῖς ἐτέροις
 τῶν ἀντιλεγόντων προσθέμενος ἐλπίσῃ τι παρ' αὐτῶν κέρδος οἴσεσθαι;
 Ὅρθος δὲ καὶ αὐτὸς ὡς Ῥωμαίοις πλείων τῶν ἐπ' ἀγορᾶς λαχάνων
 ἢ τῶν ὑψηλῶν θεωρημάτων φροντίς. Καὶ μὴν, εἰ καὶ αὐτὸς οὕτως ἦν 20
 ἄθλιος, ὡς ἀξιοῦν ὑπὲρ ὀβολῶν πάντα λέγειν, τί ἂν παρὰ τῶν πενή-
 των λήψεσθαι προσεδόκησα καὶ οἷς τῶν σωμάτων πλέον οὐδὲν λείπε-
 ται διὰ τὴν τῶν Τούρκων πλεονεξίαν; Εἰ δὲ καὶ πολλοὶ καὶ πολλὰ
 νῦν ἦσαν οἱ δώσοντες, αὐτὸς οὐκ ἂν ὑπέμεινα καὶ θεῷ προσκρούειν
 καὶ ἑμαυτὸν ἀισχύνειν κατὰ τῆς ἀληθείας λαμβάνων, ὅς γε καὶ τοῖς 25
 ὀφείλουσιν, ἀποστερεῖν βουλομένοις, οὐκ ἐνοχλῶ. Ἀλλ' οὐδ' ὑπὲρ τῆς
 εἰς ἐτέρους χάριτος φήσει μέ τις νοῦν ἔχων ἐλέσθαι καινολογεῖν. Τοῦ-
 ναντίον γὰρ μᾶλλον χαρίζεσθαι προαιρούμενον οἷς νῦν λέγω τάναντία
 παρ' ἡμῖν δημηγοροῦντα λέγειν ἐχρῆν καὶ τοῖς ἀρέσκουσι τόν τε δη-
 μον καὶ ὑμᾶς κολακεύειν, ὧν οὐκ ἐπαίνους μόνον, ἀλλὰ καὶ μισθοὺς 30
 ἂν πολλοὺς παρ' ὑμῶν ἠνεγκάμην, τά τε ἄλλα τιμώντων κἂν ταῖς
 ἀρχαιρεσίαις πρὸ πολλῶν ἐμοὶ τιθεμένων. Νῦν δὲ ὄρθος ὡς πολλῶν μὲν
 με βλασφημιῶν ἀνάγκη, πολλῶν δὲ ὄνειδῶν, πολλῶν δὲ καὶ κινδύνων
 ἀνέχεσθαι, μὴ τολμῶντα συνηγορεῖν τοῖς δημοσίᾳ κηρυττομένοις καὶ

3. αὐτὸ Α : ἑαυτὸ Π 6. τό τε Α : τότε Π 7. μύλον Α : μύλον Π
 9. πρὸς δικ. Α : εἰς δικ. Π 11. ἀποφαίνεται Α : ἀπεφήνατο Π 12. ἔστιν Π :
 ἔστιν Α 17. τίς ΑΠΠ 18. τί ΑΠΠ 27. καινολογεῖν Α : κενολογεῖν Π

οἷς ὑμᾶς οἶδα χαίροντας· ἀλλ' οὐδ' ὁ λοιπὸν δέει τινῶν ἀντὶ τείχους ὑφίσταμαι τὸ ψευδολογεῖν. Σὺν θεῷ γὰρ φάναι οὐτ' ἔστιν ὃν δέδοικα, εἴτε, κἄν δεδοικέναι ἐχρῆν, τοὺς τῶν ἐναντίων προΐσταμένους καὶ τὰς κατὰ τῶν ἀθῶων ἀρὰς ἔδεισα ἂν, αἶ καὶ θεοῦ καὶ πυρὸς καὶ ὕδατος ὃ καὶ τῶν κοινῶν συλλόγων τοὺς οὐδὲν ἀδικοῦντας πειρῶνται χωρίζειν. Εἰ δὲ καὶ σκιά μοι τὰ παρ' ἐκείνων, πόθεν ἄλλοθεν ὁ φόβος ὁ πρὸς τούτους με τοὺς λόγους ὠθῶν ;

Οὕτως οὐδὲν τῶν εἰκῆ θρυλουμένων ἐστὶν αἰτιασθαι τῆς ἐμῆς παρρησίας. Τί οὖν ἕτερον εἰ μὴδὲν ὧν εἶπες αἰτιὸν σοι γίνεται τῶν ἀχαρίστων τούτων λόγων, ἴσως ἔρεις. Ἔστι μὲν ἴσως ὅπερ ἔφην ἢ τὸ ὄλον ἀγνοία καὶ ψυχῆς οὐκ ὄξύ βλεπούσης ἀδυναμία ἢ καὶ τις ἀλήθεια λανθάνουσα τοὺς πολλοὺς, ἢ με ταύτην ὑπὸ πολλῶν ἀδικουμένην ἔγκυκαλιπεῖν οὐκ ἔα. Ἡ καὶ πειθόμενος οὐ βραδίως τοῖς σοφίσμασιν εἴκω, ὅτι μὴδ' ὄσιον, ἀληθείας ὑβριζομένης, παρόντα καὶ δυνάμενον 15 ἀμύνην ὑφίστασθαι.

Εἰ μὲν οὖν ἀληθείας φροντὶς καὶ τοῦ ταύτης στερήσεσθαι δέος ἐμοὶ τῆς δοκούσης ταύτης θρασύτητος αἴτιον, ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπειλὰς καὶ λοιδορίας καὶ τὰλλ' ὧν καθ' ἡμέραν πειρῶμαι δίκκιος ἂν εἶναι φαίην τῆς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας παρρησίας ἀντιλαμβάνειν, ἄλλοι δ' ἂν ἴσως εἰποιεν 20 καὶ στέφανον ὑπὲρ ταύτης ὀφειλεσθαι μοι, ὃν ὁ θεὸς καὶ δέδωκε καὶ δώσειν ὑπισχνεῖται τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας οὐ τὰ ὄπλα μόνον, ὡς περ ὑπὲρ πατρίδος, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν τιθεμένοις. Εἰ δ' εἰς τὴν τῆς ἀληθείας μόνον ἀγνοίαν τὴν ἐμὴν τις ἀντιλογίαν ἀνοίσει· τοῦτο γὰρ καὶ μᾶλλον ἔρειν οἶμαι τὸν γε ἐπεικέστερον καὶ τῶν ἐμῶν τρό- 25 πων πεπειραμένον ὡς οὐ δύσερὶς τις εἶην καὶ τῷ συνειδῶτι μαχόμενος· τί λοιπὸν ἢ τοὺς σοφοὺς ὑμᾶς καὶ τὰ τῶν ψυχῶν νοσήματα πεπιστευμένους δύνασθαι θεραπεύειν καὶ τὴν ἐμὴν εἴτε ἀγνοίαν εἴτε ἀμαθίαν πειρᾶσθαι φιλανθρώπως ἰᾶσθαι ;

Ἐγὼ τοίνυν, τοὺς ἄλλους παραδραμῶν, ὄσους καὶ αὐτός μοι προὐ- 30 ξένεις καὶ ὄσοι σφᾶς αὐτοὺς ὀδηγοὺς τῶν τυφλῶν καὶ πλανωμένων χειροτονουσιν, σοὶ καὶ τῇ σῇ τέχνῃ ἐλοίμην ἂν ἐμαυτὸν ὑποθεῖναι, πολλὴν σοι συνειδῶς περὶ τὴν τῶν ψυχῶν ἰατρείαν καὶ σοφίαν καὶ ἀρετὴν καὶ λόγοις ἐμπειρίαν συνειλεγμένην. Ἄφεις τοίνυν τῶν ἐμῶν τὰ μὲν ἐπαινεῖν, τοῖς δὲ μέμφεσθαι, ὄλος ἐπὶ τὴν τῶν οὐχ ὡς δεῖ

8. θρυλουμένων ΛΠ 14. μὴδ' Π : μὴδ' Α 18. τ' ἀλλ' ΛΠ καθ' ἡμέραν Π : καθ' ἡμέραν Α 23. ἐμὴν τις Α : λαίπουσι Α 29-30. προξένεις ΛΠ 34. ὄλος Α : ὄλωσ Π

παρ' ἐμοῦ πραττομένων ἢ λεγομένων ἐπιμέλειαν τρέπου, καὶ μὴ κά-
 μης φίλον ἄνδρα εὐεργετῶν εὐεργεσία δὲ, εἰ μοι τὴν ψυχὴν ἀμαθίας
 ἀκουσίτου καθίροις. Ἐγὼ δὲ σοὶ πρὸς πάνθ' ὑπακούσομαι καὶ τῇ κα-
 θάρσει τὴν ψυχὴν ὑπαθήσω, εἰ καὶ δεοί με μετ' ἀλγηδόνας καθαιρέ-
 σθαι, μὴδ' οὕτως ἀποπηδῶν, ἀλλὰ καὶ χάριν σοὶ τῆς δόξης ταύτης δ
 εἰδώς. Μόνον ἡγοῦ καὶ τῆς διαλέξεως ἀπτου, ἐγὼ δ' ἔφομαι, κἂν ἐπὶ
 Γάδειρα πλείη καὶ Φάσιν διανοῇ. Οὐ γάρ ἐστιν ὅ τι ἂν μεῖζον ἐν τῷ
 βίῳ κερδάναιμι ἢ ψευδοδοξίας καὶ ἀμαθίας ἀπαλλαττόμενος. Πλήν ἵνα
 καὶ τὴν ἐμὴν ἐξιν εἰδῆς καὶ ὅθεν αὐτῇ τὰ κείθοντα προσοιστέον* δεῖ
 γὰρ τὸν ἱατρὸν ὡς περ χώρας καὶ ὄρας, οὕτω καὶ τῆς τῶν καμνόντων 10
 στοχάζεσθαι φύσεως, ἵνα ῥᾶον αὐτῷ καὶ προσηθέστερον τὰ περὶ τὴν
 θεραπείαν ἀνύηται ἴσθι μόναις με ταῖς τῶν ἱερῶν Γραφῶν μαρτυρίαις
 καὶ ταῖς ἀγίων πατέρων γνώμαις, ἔτι γε μὴν καὶ ταῖς κοινοτάταις ἐν-
 νοίαις περὶ θεοῦ πεισθήσόμενον, αἰδῶ δὲ καὶ ἀξιώσεις καὶ ὑπαναστά-
 σεις καὶ χάριτας, ἃ πολλοῖς τῶν προσεχόντων καὶ σεμνοτέρων ὀφείλε- 15
 ται παρ' ἡμῶν, ἄλλοις με τηρήσοντα καιροῖς καὶ ἄλλοις ζητήμασι.
 Τὸ δὲ νῦν ἃ μόνον εἶπον φοβηθήσομαι ἢ αἰδεσθήσομαι. Ὡστε καὶ αὐ-
 τὸς ἂν, ἐπιτάττειν ἀφεις ἢ καὶ χάριν ὑπὲρ τινος ὧν πείθεις αἰτεῖν, ἀφ'
 ὧν μόνον εἶπον ὀρμώμενος διδάσκειν ἐπιχειρῆς καὶ τὰ φάρμακά μοι
 κατασκευάζειν, θάπτον ὄψει με τὴν νόσον ἐκδόντα καὶ μετὰ σοῦ ἐμαυ- 20
 τόν τε καὶ τὰς πρότερον δόξας ἐλαύνοντα καὶ πρὸς τὴν νίκην σοὶ
 συναγωνιζόμενον. Ἄν δὲ μὴ τὴν παρὰ τούτων πειθῶ τοῖς λόγοις
 καταμιγνύης, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς τοῦ δήμου πατέρας καὶ τὸν δεῖνα καὶ τὴν
 πείραν καὶ τὰς αἰσθήσεις με πέμπης, τούτοις ἀλώσιμα γίνεσθαι τὰ
 νοητὰ βιαζόμενος, οὐκ ἀποδεικνύντος, ἐπιτάτταντος δὲ μᾶλλον ἢ καὶ 25
 χάριν αἰτούντος τοὺς ἀκούοντας εἶναι φήσω ταύτην τὴν διδασχὴν ἣν
 τῆς μὲν ἐπινοίας θαυμάσομαι καὶ τῆς οὕτως ἐπὶ τὰ θεῖα ῥάστης ὁδοῦ,
 ζητήσω δὲ ἄλλους καὶ παρ' ἄλλων λόγους τούτων πιθανωτέρους, καὶ
 ἴσως ἡγουμένου θεοῦ τριούτους εὐρήσω. Κοινὴ γὰρ δόξα τὸ τῆς ἀλη-
 θείας πνεῦμα πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας εὐρεσιν πᾶσι τοῖς αὐτὴν εὐλα- 30
 δῶς ζητοῦσι συναγωνιζέσθαι.

1. πραττομένων ἢ λεγομένων Α : λεγομένων ἢ πραττομένων Β 5. μὴδ' Β :
 ἢ, μὴδ' Α 6. ἐπὶ Α : ἐπὶ τὰ Β 7. Μετὰ τὸ ἂν ἔπαται μοι διαγεγραμμένον Α
 14. αἰδῶ Β : αἰδῶ Α 16. ἡμῶν Β : ὑμῶν Α 17. τὸ δὲ νῦν Α : τοδε-
 νῦν Β 18. ὑπὲρ τινος Β : ἐπὲρ Α 21. δόξας Β : δόξεις Α 22. πειθῶ Α :
 πειθῶ Β 24. πέμπης Boissonade : πέμπεις ΑΒ 26. αἰτούντος Β : αἰτούν-
 τας Α 27. ἐπινοίας Β : ἐπινοίας Α 31. ζητοῦσι Α : ζητοῦσιν Β

Ε.Υ.Δ. Τ.Π.Κ.Τ.Π
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Τῷ αὐτῷ.

Τοῦτ' ἂν εἴη χρῆσα χαλκείων ἀλλάττεσθαι, τὸ φαῦλα καὶ ταπεινὰ
 πέμποντας γράμματα καλῶς δέχεσθαι καὶ γενναίας ἐπιστολάς. Οὕτω
 χρῆσαι τινες ἦσαν ἀντικρὺς ὡς ἐπέσειλας καὶ πολλῷ τῷ τε τῆς φύ-
 σεως τῷ τε τῆς τέχνης λάμπουσαι κάλλει, καίτοι σύ γε τὴν ἐμὴν
 5 ἐπήνεις καὶ αὐτὸς τε ἠσθῆναι καὶ ἄλλους τρῦτο παθεῖν ὑπὸ τῆς ἀνα-
 γνώσεως ἔλεγες. Ἄλλ' οὐκ ἔλαθες οὐχ ἤττον ῥητορεύειν ἢ φιλεῖν
 ἐπιστάμενος ἔδειξας δὲ τὴν μὲν τέχνην τῷ σὺν ὥρᾳ δύνασθαι λέγειν,
 τὴν δὲ γνώμην τῷ τοῖς ἐπαίνους τὰ τῶν φίλων ἀμαρτήματα βούλεσθαι
 συσκιάζειν. Διὰ τοῦτο τοιοῦτους ἐπαίνους τῶν ἡμετέρων λόγων κατ-
 10 ἔχεις, οἳ πᾶσαν ἀπέκναισαν τὴν ἀττικὴν ἀκοὴν ἀγδίᾳ. Εἰ δὲ μὴ χα-
 ριζόμενος, ἀλλὰ καλοὺς εἶναι τῷ ὄντι πειθόμενος φήσεις ἐκείνους ἐγ-
 κωμιάζειν καὶ σὲ πιστευτέον ὅπερ φῆς ὑπ' αὐτῶν κεινησθαι, ἔτι σε
 μᾶλλον τῆς φιλίας θαυμάζω, ὅτι δὴ τοσοῦτον κατέχη τῷ πάθει, ὥσθ'
 ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὰ τῶν φίλων λευκὴ τις γίγνεται στάθμη. Ἄλλ' ἡμεῖς,
 15 εἰ καὶ περὶ μηδὲν ἄλλο τὴν σὴν ἐπιστήμην ἀπατάσθαι βουλόμεθα, τὰ
 γοῦν ἡμέτερα σεμνότερά σοι δοκεῖν καὶ τῶν ὄντων βουλόμεθα, οὐχ ἵνα
 τοὺς ἄλλους ὑπὸ τῆς ψευδοῦς ἐφελκώμεθα δόξης, ἀλλ' ἵνα μὴ δόξαν-
 τες ὅπερ ἐσμέν ἀνασοδήσωμεν τὸν ἑταῖρον καὶ φίλον ἀπολέσωμεν,
 ἦν, ἂν τὰ δίκαια ποιῶμεν, παντὸς κέρδους μᾶλλον προσήκει διώκειν.
 20 Εὐφραине τοίνυν σὺ μὲν ἀληθεῖ κάλλει γραμμάτων, ἡμεῖς δὲ, εἰ σοι
 φίλον, ἀμειψόμεθα ταῖς σκιαῖς.

Ὡς συνήθως ἄλλαι ἐπιστολαὶ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων,
 οὕτω καὶ αἱ τοῦ Ἰσιδώρου δὲν φαίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως ἔ-
 χουσαι σημασίαν ἱστορικὴν ἐν τῇ καθ' ἑαυτὰς ἐξετάσει αὐτῶν,
 παρουσιάζουσι δὲ μόνον ἐνδιαφέρον λογοτεχνικόν. Ὑπὸ τοιαύ-
 την δ' ἐποψίν ἐξεταζόμενος ὁ Ἰσιδωρος ὡς ἐπιστολογράφος ἔχει
 μὲν πάντως ὀρθοπέειαν καὶ γλαφυρίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἐμφαί-
 νουσαν οὐ μικρὰν γνῶσιν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνος λόγου, ἀλλ' ἡ
 τοιαύτη αὐτοῦ ἀρχαιομάθεια, ἣν ἄλλως ἀρέσκεται γεραίρων

καὶ παρὰ τοῖς ἀττικίζουσι τῶν εἰς αὐτὸν ἐπιστελλόντων, δὲν προβαίνει ὡς παρ' ἄλλοις Βυζαντινοῖς λογίοις μέχρι παραθέσεως ἀρχαίων χωρίων. Ἀπ' ἐναντίας αἱ παραπομπαὶ αὐτοῦ περιορίζονται εἰς χωρία τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας. Μεταξὺ δὲ τούτων καὶ ῥητὸν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, περιελθὼν μεταβεβλημένον εἰς κοινὴν λαϊκὴν παροιμίαν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς¹. Ἀπαξ δὲ μόνον ἀναφέρεται ῥητὸν ἀρχαῖον, τὸ ἐν σ. 375, 8, *Τῆς μὲν ψυχῆς ὡς ἡγεμόνος ἐπιμελοῦ, τοῦ δὲ σώματος ὡς στρατιώτου προνοοῦ*.

Χάριν δ' ἱστορικῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἐκδεδομένων ἀνωτέρω ἐπιστολῶν ἐξεταστέον πρῶτον τὸν χρόνον καθ' ὃν αὐταὶ ἐγράφησαν. Οὗτος δὲν μνημονεύεται ῥητῶς, ἐν δὲ καὶ μόνον ἔχομεν τεκμήριον, τὴν ἐν τέλει τῆς ἐβδόμης ἐπιστολῆς *ἰνδικτιῶνα ἐνάτην*². Ἀλλὰ πόσαι καὶ τίνες εἶνε αἱ ἔναται ἰνδικτιῶνες ἐν τῇ ἀρχιερατείᾳ τοῦ Ἰσιδώρου; Ὅπως ὀρισθῆ τούτο, ἔπρεπε νὰ γινώσκωμεν ἀκριβῶς ὅλον τὸν χρόνον καθ' ὃν ὁ Ἰσιδωρος ὑπῆρξε μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Ἀλλὰ τούτο μόνον μέχρι τινὸς δύναται νὰ γείνη. Καὶ δὴ, ἀγνοουμένου τοῦ ἔτους καθ' ὃ τὸ πρῶτον κατέλαβε τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον, πρώτην βεβαίαν μνείαν αὐτοῦ ὡς μητροπολίτου εὕρισκομεν τὸν Ἰούνιον 1380³, ὅτε βλέπομεν αὐτὸν μετέχοντα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱεραῆς συνόδου. Καὶ ἐγγραφή μὲν, ὅτι παρουσιάζεται ἤδη

¹ Οἷνε γάρ φησι τοῦ θέλοντος οὐτε τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἰλεοῦντος θεοῦ. Ἰδε ἀνωτέρω σ. 384, 1. Παρὰ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ (Πρὸς Ῥωμαίους θ' 16) φέρεται οὕτως: Ἄρα οὐκ οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἰλεοῦντος θεοῦ. Συμφώνως πρὸς τὴν παρὰ τοῦ συναδέλφου κ. Ν. Γ. Πολίτου βοήθειάν μοι εἴθησιν, παρὰ τῷ Γεωργίῳ Ἀκροπολίτῃ (ἐκδ. Βόννης σ. 83) καὶ τῷ Νικηφόρῳ Γρηγορίῳ (ἐκδ. Βόννης σ. 540 Β) ἐπιναλαμβάνεται μὲ μεταβολὴν τοῦ ἰλεοῦντος εἰς εὐδοκοῦντος. Ὡς βυζαντιακὴν δὲ παροιμίαν ἴδε μετὰ διαφόρων παραλλαγῶν παρὰ *Krumbacher Mittelgriechische Sprichwörter*. Ἐν Μονάχῳ. 1893 σ. 98 ἀρ. 83, σ. 123 ἀρ. 66, σ. 193 καὶ παρὰ Ν. Γ. Πολίτη Παροιμίαι Τόμ. Α' σ. 46 ἀρ. 46, σ. 59 ἀρ. 19.

² Ἰδε ἀνωτέρω σ. 386, 27.

³ *Miklosich καὶ Müller Acta et diplomata* Τόμ. Β', σ. 8, 10, 17, 19.

τὸν Σεπτέμβριον 1379 κατέχων τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Θεσσαλονίκης¹, ὡς ἀπόδειξις δὲ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου φέρεται πρόσταγμα τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Ε΄ Παλαιολόγου, δι' οὗ ἐπικυροῦται ἡ ὑπὸ τῆς μητροπόλεως Μεσημβρίας κατοχὴ μοναστηρίων τινῶν, ἐκδοθεμένον *μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος γ'*, οὗ τὸ ἀντίγραφον, ἀντιβληθὲν καὶ εὔρεθὲν κατὰ πάντα ἐξισάζον τῷ πρωτοτύπῳ, ὑπεγράφη καὶ ὑπὸ τοῦ Θεσσαλονίκης Ἰσιδώρου². Ἀλλὰ παρατηρητέον, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι, ἂν ὁ Ἰσιδωρος ὑπέγραψε τὸ ἀντίγραφον τοῦ βασιλικοῦ ἐκείνου χρυσοβούλλου τὸ αὐτὸ ἐκείνο ἔτος ἢ ἀργότερον. Οὕτω δὲ βεβαία χρονολογία τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἰσιδώρου κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ εἶνε μόνον ἡ τοῦ ἔτους 1380. Τελευταίαν δ' αὐτοῦ μνησίαν ὡς ζῶντος εὐρίσκομεν τῷ 1395, ὅτ' ἐξεφώνησε τὴν ὁμίλιαν περὶ τῶν παιδῶν τῶν ἀρπαγέντων κατὰ κέλευσμα τοῦ Μουράτ τὴν περιωζομένην ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 1192 Παρισιακῷ κώδικι³. Ἐπειδὴ δὲ τὸν Μάρτιον 1397 γίνεται μνησία αὐτοῦ ὡς ἤδη θανόντος⁴, ἐξάγεται, ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Ἰσιδώρου συνέβη μεταξὺ τοῦ 1395, ὅτ' ἐξεφωνήθη ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνωτέρω ὁμίλια, καὶ τοῦ Μαρτίου 1397⁵. Κατὰ ταῦτα μεταξὺ τοῦ 1380 καὶ τοῦ 1397 μόνη

¹ *Louis Petit* Les évêques de Thessalonique ἐν τοῖς *Echos d'Orient* Τόμ. Ε' (1901-2) σ. 94.

² Ἐξεδόθη ὑπὸ Ἄθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως ἐν τοῖς Ἀναλέκτοις Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας Τόμ. Α' σ. 470 κ. ἔ.

³ *Omonie Inventaire sommaire des manuscrits de la Bibliothèque Nationale*. Ἐν Παρισίῳ. 1898 Τόμ. Α' σ. 260 Πρὸς. καὶ ἀνωτέρω σ. 351.

⁴ *Miklosich* καὶ *Müller* ἐνθ' ἀν. σ. 275.

⁵ Ὁ σεβασμιώτατος κ. *Louis Petit* ἐνθ' ἀν. σ. 95 ἀποδέχεται, ὅτι ἡ ἐκλογή τοῦ Θεσσαλονίκης Γαβριήλ, διαδόχου τοῦ Ἰσιδώρου Γλαβᾶ, εἶνε ἀρχαιότερα τοῦ Μαΐου 1394, ὅτε βλέπομεν ἤδη τὸν Γαβριήλ ὡς μητροπολίτην Θεσσαλονίκης μετέχοντα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου καὶ μεταβαίνοντα εἰς τὸ Ἅγιον ὄρος ὑπὸ τὴν ιδιότητα πατριαρχικοῦ ἐξάρχου, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἰανουαρίου 1394, ὅτε ἡ Θεσσαλονίκη παρουσιάζεται στερουμένη μητροπολίτου ἐν τῇ πρὸς τῷ *Miklosich* καὶ *Müller* ἐνθ' ἀν. σ. 202 συνοδικῇ πράξει. Καὶ ἔχουσι μὲν ταῦτα οὕτως, ἀλλ' ἀπ' ἑτέρου εἶνε βέβαιον, ὅτι ὁ Ἰσιδωρος ἀπέθανεν ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἦν ὡς μητροπολίτης, ὡς δεικνύει ἡ ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ μονοδία τοῦ Ἰδάλκου ἢ ἐκδο-

ἐνάτη Ἰνδικτιῶν εἶνε ἡ τοῦ 1385—1386. Οὕτως ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ ἐβδόμη ἐπιστολὴ ἢ σταλεῖσα εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγράφη τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1385. Ἦτο λοιπὸν συνοδικὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Ἰσιδωρος κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον καὶ πρότερον δὲ ἤδη, καθ' ἃ ἐξάγεται ἐκ τῆς πέμπτης καὶ ἑκτῆς ἐπιστολῆς¹, ἃς δικαιούμεθα νὰ ποδεχθῶμεν προγενεστέρως τῆς ἐβδόμης, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν χρονολογικὴν πιθανώτατα σειρὰν τῆς ἐν τοῖς κώδιξιν ἀναγραφῆς τῶν ὀκτῶ ἐπιστολῶν. Παραξετάθη δὲ ἡ διαμονὴ αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ μετὰ τὸ 1385 μέχρι τοῦλάχιστον τοῦ Μαρτίου τοῦ 1386². Μετὰ δὲ τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1385 καὶ πάντως μῆνός τινος μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ἄρα πιθανῶς ἐντὸς τοῦ 1386, εἰ μὴ καὶ ἀργότερον, ἐγράφη ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ δευτέρα τῶν πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῶν τοῦ Ἰσιδώρου, ἡ ὀγδόη τῆς ἑλθῆς σειρᾶς³. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων τεσσάρων πρώτων ἐπιστολῶν δικαιούμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἀπλῶς, ὅτι εἶνε χρονολογικῶς προγενέστεραι τῆς πέμπτης καὶ ἑκτῆς, καὶ ὅτι κατὰ ταῦτα ἐγράφησαν πρὸ τοῦ 1385 κατ' ἄγνωστον χρόνον μεταξὺ τοῦ 1380, λαμβανομένου ὡς ἔτους τῆς ἀνάρξεως τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἰσιδώρου⁴, καὶ τοῦ 1385. Ἄγνωστον δὲ ἂν αὐταὶ εἶνε γεγραμμέναι ἐκ Θεσσαλονίκης ἢ μᾶλλον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς καὶ αἱ λοιπαί.

Ἡ εἰσα ὑπὸ τοῦ *Legrand* ἐκ τοῦ Λαυρεντιακοῦ *Plut.* 74 cod. 13 φ. 234^a-244^b (*Lettres de l'empereur Manuel Paléologue. Ἐν Παρισίῳ. 1893 σ. 105 κ. ε.*), ἐν ἧ γίνεται λόγος καὶ περὶ ἀγνώστων ἡμῖν ἄλλοθεν καὶ δυσερμηνεῦτων κινδύων οὓς ἠπάστη ὁ Ἰσιδωρος χάριν τῆς Θεσσαλονίκης ἐν Ἀσίᾳ. Τὸ αἰνίγμα ἴσως λυθῆ μετὰ τὴν ἐκδουὴν τῶν δύο ἐν ἔτει 1894 καὶ 1895 ἐκφωνηθεισῶν ὑμιλιῶν τοῦ Ἰσιδώρου

¹ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 378, 20 κ. ε., σ. 379, 21 κ. ε.

² *Miklosich* καὶ *Müller* ἐνθ' ἀν. σ. 73. Πρὸς. *Louis Petit* ἐνθ' ἀν. σ. 95.

³ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 387 κ. ε.

⁴ Ὅτι καὶ ἡ πρώτη ἐπιστολὴ ἐγράφη ἤδη ἀρχιερατεύοντος τοῦ Ἰσιδώρου, οὐδὲ νοχὸν ἢ ἐπιγράφη Ἐπιστολὴ τοῦ ἀγιοτάτου Ἰσιδώρου ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης ἐτέθη ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου ἀργότερον μετὰ τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ, ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν λεγομένων ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν μητροπολίτην Σερρῶν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργόν. Ἴδε σ. 353, 3.

Πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου ἀναγκαία εἶνε ἡ παρακολούθησις τῶν τυχῶν τοῦ Ἰσιδώρου, περὶ ὧν δυστυχῶς ἀνεπάρκη μόνον γινώσκομεν. Καὶ δὴ κατὰ τὰ ἐξακριβωθέντα ὑπὸ τοῦ σεβασμιωτάτου κ. Λουδοβίκου Petit, νῦν Λατίνου ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ἔχοντος πηγὰς τὰ πατριαρχικὰ γράμματα, τῷ μὲν 1380 διέτριβεν ὁ Ἰσιδωρος ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς συνοδικός· μετὰ βραχὺν δὲ χρόνον, διαμαρτυρηθεὶς μετὰ παρηγοίας ἐναντίον τῶν ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἐπεμβάσεων τοῦ πατριάρχου Νεῖλου εἰς τὰ τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, ἐπέσυρε καθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἰούλιον 1382 αὐστηρὰν ἐπιτίμησιν, ἀναγκάσαν αὐτὸν εἰς παραίτησιν, μὴ γενομένην, καθ' ἣ φαίνεται, δεκτὴν. Κατόπιν δὲ παρουσιάζεται φυγὼν αὐτοβούλως καὶ λάθρα ἐν τοσαύτῃ συγχύσει πραγμάτων καὶ ταραχῇ καὶ μεγίστῳ κλύδωνι, ὅτε οἱ Χριστιανοὶ τὸν περὶ ψυχῆς κίνδυνον διέτρεχον. Τὸ δὲ ἀντιπειθαρχικὸν τοῦτο διάδημα προεκάλεσε τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ καθαίρεσις αὕτη ἀνεκλήθη, καὶ τὸν Μάϊον 1387, ἴσως δὲ ἤδη πρότερον, τὸν Μάρτιον 1386, εὕρισκομεν αὐτὸν συνοδικὸν μέχρι τοῦ 1389¹. Εἰς ταῦτα δὲ προσθετέον, ὅτι ὁ χρόνος τῆς προσωρινῆς ἄλλως παύσεως τοῦ Ἰσιδώρου δύναται νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς, εἶνε δ' ὁ Σεπτέμβριος τῆς ὀγδόης ἰνδικτιῶνος, ἤτοι τοῦ 1384· ὡς αἰτία δ' αὐτῆς φέρεται ἡ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ἐγκατάλειψις τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἐν ταῖς ὥραις τοῦ κινδύνου. Διὸ λέγεται πρὸς αὐτὸν Ἐφυγες προδότης γενόμενος τοῦ σώματος καὶ τῶν μελῶν τοῦ Χριστοῦ, ἀτινά εἰσιν οἱ Χριστιανοί².

Ἀλλὰ τίς ὁ κίνδυνος, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τῷ πατριαρχικῷ γράμματι τοῦ Νεῖλου καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς

¹ *Louis Petit* ἐνθ' ἀν. σ. 94-95. Αἱ συνοδικαὶ διαγνώσεις, ὧν βλέπομεν μετ' ἔχοντι τὸν Ἰσιδωρον, εἶνε αἱ τῆς 2 καὶ 29 Μαΐου 1387, ἡ τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ ἡ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, δύο πράξεις τοῦ Φεβρουαρίου 1389 καὶ ἡ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἴδε *Miklosich* καὶ *Müller* ἐνθ' ἀν. Τόμ. Β' σ. 46, 98, 105, 109, 115, 130, 133.

² *Miklosich* καὶ *Müller* *Acta et diplomata* ἐνθ' ἀν. Τόμ. Β' σ. 85.

τοῦ Ἰσιδώρου, λαλοῦντος ἤδη ἐν τῇ πρὸς τὸν μητροπολίτην Σερρῶν Ματθαῖον τὸν Φακραστῆ ἐπιστολῇ περὶ κοινῶν καὶ βαρυτάτων συρρεουσῶν συμφορῶν, δεσμῶν δουλείας καὶ αἰχμαλωσίας ὑπὸ χεῖρα αἰμοχαρῆ καὶ ἀντίπαλον, καὶ ταῦτα παρὰ τῶν φύσει πολεμίων¹; Εἶνε προφανές, ὅτι ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ πρόκειται περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων προσωρινῆς ἄλλως ἀλώσεως τῶν Σερρῶν, στρατηγοῦντος τοῦ Τιμουρτάς². Ἡ ἀλωσις αὕτη, περὶ ἧς οὐδένα λόγον ποιοῦνται εἰ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι, ἔγεινε τῇ 19 Σεπτεμβρίου ,σωηβ', ἧτοι 1383, καθ' ἃ μανθάνομεν ἐκ σημειώματος τριῶν βραχέων χρονικῶν³. Ἐπειδὴ δὲ οὐδένα ἔχομεν λόγον νάμφιδάλωμεν περὶ τῆς ἀκριθείας τῶν συμπιπτόντων τριῶν ἐκείνων χρονικῶν σημειωμάτων⁴, ὀφείλομεν νάποδεχθῶμεν, ὅτι ἡ πρώτη αὕτη ἐπιστολὴ ἐγράφη τὸ ἐνωρίτερον μῆνάς τινας μετὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1383⁵, καὶ

¹ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 353, 6-7· ταῖς γὰρ κοιναῖς αἰεὶ καὶ βαρυταταῖς συρρεούσαις συμφοραῖς. — σ. 353, 10· Πρὸς μὲν γὰρ τὰ τῆς αἰχμαλωσίας ἀπιδόντες δευτά. — σ. 353, 12· τί γὰρ δουλείας καὶ τοιαύτης, ἢ περιπέτωκας, ὀδυνηρότερον; — σ. 354, 1-11· εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ τυχόντος ἡμῖν δημοδόξου χερσὶν ἀπηγῶς ἰλκομένον πολεμίων ἐκεῖνα πάσχομεν — ὑπὸ χεῖρα γένηται αἰμοχαρῆ καὶ ἀντίπαλον. — σ. 355, 17· μακάριόν σε νομίζομεν τῶν δεσμῶν καὶ τῆς δουλείας ἢ προσπαλαίεις. Πρὸς. σ. 356, 13-19. — σ. 356, 23· ἀλλ' ἀνιαρὸν ὁ τῆς δουλείας ζυγός; — σ. 357, 10· εἴτα οὐδὲ παρὰ τῶν δημοφύλων τὰ παρόντα πάσχεις ἀνιαρὰ καὶ οἰκείων, ἀλλὰ τῶν φύσει πολεμίων.

² Ἴδε *Jorga* Geschichte des osmanischen Reiches. Ἐν Γωθφ. 1908 Τόμ. Α' σ. 255.

³ Ἐν βραχέι χρονικῷ τοῦ Vaticanus gr. 1369 ἀνέγγων ἐν φ. 355^α τάδε· τοῦ ,σωηβ' ἐν μηνί σεπτε^{βρι} εἶθ' ἐπήραν ἡ τουρ^κ τὰς ἀθλίαις σέρας. Ἐν δὲ ἄλλῳ σημειώματι τοῦ ἀγιορειτικοῦ κώδικος Δοχειαρίου 127 φ. 436^α ἀναγράφονται τάδε. ,σωηβ' σεπτεμβρίῳ εἶθ' ἐπήραν τὰς σέρας. Ἄλλος δὲ κώδιξ τῆς αὐτῆς μονῆς, ὁ ὀπ' ἀριθ. 195, ἔχει ἐν φ. 135^β τάδε· Ἐπαρέλαβον εἰ τούρκοι τὰ σέρας ἐν ἐτί ,σωηβ' μινί σε^{πτε} εἶθ'. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖωμα μετ' ὀλιγωτέρας ἢ ἐνταῦθα ἀκριθείας ἐξέδωκα τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἐμφ. Καταλόγῳ τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου δρους ἑλληνικῶν κωδίκων (Ἐν Κανταβριτζφ τῆς Ἀγγλίας. 1895. Τόμ. Α' σ. 257) καὶ ἀνετύπωσα ὡς εἶχαν αὐτόθι ἐν τῷ Νέφ. Ἑλληνομνημονίῳ Τόμ. Ζ' σ. 145 ἀρ. 75.

⁴ Ἴδε καὶ τὰ λεγόμενα κατωτέρω ἐν σ. 406 κ. ε. περὶ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Ματθαίου Σερρῶν.

⁵ Ὅποσον βρατεία ἦτο ἡ ταχυδρομικὴ συγκοινωνία ἐν ἐκείνοισι τοῖς χρόνοις

δὴ πιθανῶς ἐντὸς τοῦ 1384, τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου ἔτους, καθ' ὃ εἶδομεν τὸν Ἰσιδωρον καθαρῶμενον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἐνεκεν ἐγκαταλείψεως τοῦ ποιμνίου ἐν ἴσραις κινδύνου. Δὲν φαίνεται λοιπὸν ἀπὸ τῶν ἐπισημῶν, ὅτι ὁ Ἰσιδωρος ἐγκατέλιπε τὴν Θεσσαλονίκην βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἄλυσιν τῶν Λαρρῶν καὶ τὴν ἐναρξιν τῆς πολιορκίας τῆς Θεσσαλονίκης.

Πράγματι τὴν Θεσσαλονίκην βλέπομεν κυριευομένην ὑπὸ τῶν Γούρκων τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1387 μετὰ πολιορκίαν ἐτῶν τεσσαρῶν.¹ Κατὰ ταῦτα ἡ πολιορκία ἤρχισε τῇ 1383, καὶ εἰς ταύτην ἀναφέρεται ὁ κίνδυνος τῆς πόλεως, ὃς ἀψηφήσας ἐγκατέλιπεν αὐτὴν ὁ Ἰσιδωρος τῇ 1384 κατὰ τὰνωτέρω λεχθέντα.²

Ἄλλὰ πῶς πράγματι ἀπουσίαζεν ὁ Ἰσιδωρος ἐκ τῆς μητροπολιτικῆς αὐτοῦ ἑδρας ἐν ἡμέραις οὕτω θειναῖς διὰ τὴν πόλιν καὶ ἐν ἧ τὸ ποιμνιον αὐτοῦ ἐπιμόνωσ ἐξήτει τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ παρουσίαν τοῦ μητροπολίτου, καθ' ἣ δηλοῦται ἐκ τῶν δύο τελευταίων ἐπιστολῶν: Ἐν αὐταῖς βλέπομεν τὸν Ἰσιδωρον ὑπισχνούμενον μὲν τὴν ταχείαν ἐπιστροφὴν, ἀλλὰ καὶ διηνεκῶς ἀναθάλλοντ' αὐτὴν καὶ περιοριζόμενον εἰς εὐχὰς καὶ ὑποθήκας περὶ τῆς σωτηρίας ἀπὸ τῶν κατεχόντων τὴν πόλιν καὶ τὸ γένος θεινῶν, δικαιολογοῦντα δὲ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονὴν ὡς μὴ προερχομένην ἐξ ἰδίας ὑπαιτιότητος, ἀλλ' ἐκ

ἐν ἀρχῇ καὶ ἔσομεν ἐκ τῆς ἑκτῆς ἐπιστολῆς.¹ Ἡ ἀνωτέρω σ. 379, ἢ, ἐν ἧ βλέπομεν ἐπιστολὴν ἐκ Θεσσαλονίκης πεμφθεῖσαν τῇ 14 Ἰουλίου περιερχομένην εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρέχοντα Ἰσιδωρον τῇ 12 Σεπτεμβρίου, ἦτοι μετὰ δύο ἔτους μῆκος.

¹ Ἐν ἔτει 1879 μνησὶ Ἀποκλήριου Ἰνδικτιῶνος ε', περιεβόθη ἡ Θεσσαλονικὴ τοῖς Ἀγιομηνοῖς ἐπιπορευθεῖσα παρ' αὐτῶν χρόνον δ' κατὰ τὸ βραχὺ χρόνον τοῦ ὅπ' ἀριθμὸν 408 Μαρκεαυτοῦ κώδικος. Ἴδε *Joseph Müller* ἐν *Abhandlungen der Wiener Akademie des Wissenschaften* Cl. IX σ. 393. Ἡ παραπομπὴ αὐτῆς ληφθεῖσα ἐκ τοῦ (*Jorga* *Geschichte des osmanischen Reiches*, Ἐν Γάλλῳ, 1908 σ. 255 σημ. 1) δεῖται ἀναθεωρήσεως, ὅτι ἐχρῆτα ἔσθαι. Ἴδε *Murat* *Essai de Chronographie byzantine 1057-1453*, Ἐν Παρισίοις, 1871 σ. 729.

² Ἴδε ἀνωτέρω σ. 402.

λόγων ἀνωτέρων, καὶ διὰ ἐκ ῥητῆς ἀπαιτήσεως τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Ε΄ Παλαιολόγου, ἐπιβαλλούσης ἀκούσιον αὐτοῦ κάθειρξιν ἐν τῇ βασιλευσίᾳ¹. Ἐκ δὲ τοῦ χωρίου τῆς πέμπτης ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ ὁ Ἰσιδώρος λέγει, ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβῶν ἐκάθητο εἰρηνικῶς ἐν τῇ καλλιᾷ², δι' οὗς δὲ λόγους ἐγίνωσκεν ὁ Παλαιῶν Πατρῶν παρουσιάζετο σπανίως μόνον εἰς τὸ πατριαρχεῖον, ὅποτεν ἐμῆνυεν εἰς αὐτὸν ὁ πατριάρχης δι' ἀναγκαίας γρῆρας ἢ ἐπισήμιους ἑορτάς, ἄλλως δ' ἐκὼν δὲν ἐνεφανίζετο *διὰ τὰ προγεγονότα*³, γίνεται δῆλον, ὅτι ἐξηκολούθουν νὰ εἶνε τεταμέναι αἱ σχέσεις τοῦ Ἰσιδώρου πρὸς τὸν πατριάρχην Νεῖλον, ἴσως δὲ καὶ ὅτι δὲν ἦτο κἂν συνοδικὸς καθ' ἕνα τὸν χρόνον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβῆς.

Δὲν συνεδέετο δ' ὁ Ἰσιδώρος πρὸς μόνον τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην δι' ὑποχρεώσεων, περὶ ὧν ἄλλως οὐδὲν μανθάνομεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μανουήλ. Πράγματι εἰς τοῦτον πρέπει νὰ αναφέρωμεν ὅσα λέγει ὁ Ἰσιδώρος ἐν τῇ ἕκτῃ ἐπιστολῇ, ὅτι κακῶς ὑπελαμβάνετο ὑπὸ τῶν Θεσσαλονικέων ὡς αἰτία τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονῆς οὐκ τοῖς ἄλλοις καὶ δουλικῇ περὶ ἡμῶν ἐκούσιος γούρῃ ἐντεταῖς καὶ πρῶκλήνμας, ὅτε τοῦ κρείττους ὁ τὰ ἀπότερα φέρων μετὰ τὸν μέγαν ἐπέβη τῆς Κωνσταντινῆς⁴. Περὶ τοῦ γεγονότος τούτου, συμβάντος ἑλίγον χρόνον πρὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1385, δι' ἐγγραφήν ἢ ἑβδόμη ἐπιστολῇ τοῦ Ἰσιδώρου, ἀγνωσθῆναι δυστυχῶς τὰ καθέκαστα, πάντως δὲ οὐδεμίαν ἔχει τοῦτο σχέσιν πρὸς τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν ἔτει 1371 ἐπιστροφὴν τοῦ Μανουήλ ἐκ τῆς ἐν τῇ Προύσῃ αὐλῆς τοῦ Μουράτ⁵.

¹12^a ἀνωτέρω σ. 380, 15 κ. 4. Ἠρβλ. καὶ τὰ ἐν σ. 380, 11' *συχὴ ἡμῶν ἄλλη περὶ τὰ βασιλῆα διατριβή.*

²12^a ἀνωτέρω σ. 378, 21. Ἠρβλ. σ. 380, 13.

³12^a ἀνωτέρω σ. 378, 21 κ. 4.

⁴12^a ἀνωτέρω σ. 380, 9 κ. 4.

⁵12^a τὰ περὶ αὐτῆς παρὰ τῷ Φραντζῆ (ἐκδ. Βόννης σ. 47 κ. 4.). Σημειωτέον δ' ὅτι αὐτὸς ἐν σ. 47, 7 φέρεται Μιχαὴλ ἀντὶ τοῦ ὀνόματος Μανουήλ, ἔπειρ σὺ μόνον ἐκ τῶν λεγομένων ἀνωτέρω καὶ κατωτέρω ἐξάγεται, ἀλλὰ καὶ ἐρῶς φέ-

Ἄλλο δ' ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰσιδώρου ἀξιόλογον διδάγμα εἶνε τὰ ἐν τῇ πέμπτῃ ἐπιστολῇ ἐκτιθέμενα περὶ τῆς ἀλλοθεν ἀγνοουμένης λοιμώδους νόσου, ἣτις ἐλυμαίνετο τὴν Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ 1384, καθ' ὃ ἔτος ἐγράφη ἡ ἐπιστολὴ αὕτη.

Τῶν δ' οὗς ἐγράφησαν αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰσιδώρου ἱκανῶς γνωστὸς καὶ ἀλλοθεν εἶνε ὁ Σερρῶν Ματθαῖος Φακρασῆς, ὅστις ἐχειροτονήθη ἀρχιερεὺς ἤδη ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου¹, καὶ δὴ πιθανῶς ἐν τινι τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς δευτέρας τούτου πατριαρχείας (1364 — 1376). Περὶ τούτου ἔχομεν μακρὰν συνοδικὴν διάγνωσιν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νελλου κατὰ Μάιον τοῦ 1387, δι' ἧς ἠθώθη ἀπὸ καταγγελίας τοῦ πρώην πατριάρχου Μακαρίου, ἔτι ὄντος μητροπολίτου Σεβαστείας, ἣτις περιεῖχε γεγραμμένα τινὰ ἐγκλήματα κατὰ τούτου δὴ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Σερρῶν, φόνων κατηγορίαν ἔχοντα. Ἐν τῇ συνοδικῇ ταύτῃ διαγνώσει πολλὰ ἐκτίθενται περὶ τοῦ Σερρῶν Ματθαίου, ἐν οἷς καὶ ταῦτα τέταρτον ἤδη χρόνον ἀγει ἀφ' οὗ τῇ κακίστη περιέπεσεν αἰχμαλωσία, δεσμοῖς καὶ φυλακαῖς ταλαιπωρῶν ἀεὶ καὶ ταῖς ἀπὸ τούτων συμφοραῖς πιεζόμενος, καὶ νῦν πωληθεὶς ἐπὶ μεγίστῳ τιμήματι καὶ ἐγγυητὰς δοὺς φιλοχρίστους ἀνθρώπους ἐξῆλθε περιπατῶν καὶ πλανώμενος καὶ ζητῶν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν Χριστιανῶν, ὡς ἂν ἐλευθερώσῃ ἐαυτὸν καὶ τοὺς ἐγγυητὰς· ἐπεὶ τοίνυν τοσοῦτον ἔχει χρόνον καὶ οὐκ ἔσχεν ἐλευθερίαν ἱερουργῆσαι, ὥστε κοινωνῆσαι τῶν ζωοποιῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων καὶ ἀγιασθῆναι, ἐδεήθη νὰ ἐξετασθῶσι τὰ κατὰ τὰς γενομένας καταγγελίας². Ἀπαλλαγεὶς δὲ καὶ ἀποκατασταθεὶς εἰς τὸν θρόνον Σερρῶν μετέσχε τῆς

ρεται ἐν τῇ παρ' ἐμοὶ ἀξιολόγῳ κώδικι τοῦ Φραντζῆ, περὶ οὗ ἴδε Νέου Ἑλληνομνήμωνος Τόμ. Β' σ. 366, Τόμ. Γ' σ. 427 σημ. 1, σ. 432 σημ. 2.

¹ Miklosich καὶ Müller ἐνθ' ἂν. Τόμ. Β' σ. 97.

² Miklosich καὶ Müller ἐνθ' ἂν. Τόμ. Β' σ. 98.

ιεράς συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Πράγματι δ' ἀναμφιβόλως οὗτος εἶνε ὁ συνοδικὸς ὁ ἀπλῶς μὲν ὡς ὁ Σερρῶν ἄνευ τοῦ ὀνόματος μνημονευόμενος ἐν συνοδικαῖς διαγνώσεσι τῆς 2 Μαΐου 1387¹, τῆς 29 Μαΐου², τοῦ Σεπτεμβρίου³ καὶ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους⁴, τοῦ Φεβρουαρίου 1389⁵, τοῦ Ἀπριλίου⁶, τοῦ Ἰουλίου⁷ καὶ τοῦ Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους⁸, ῥητῶς δὲ ὑπογραφόμενος ὡς Ματθαῖος Σερρῶν ἐν ἑτέρᾳ πράξει τοῦ Φεβρουαρίου 1389⁹ καὶ ὡς Ματθαῖος Φακρισῆς μνημονευόμενος ἐν τῇ μακρᾷ διαγνώσει τῆς 2 Μαΐου 1387. Μέχρι δὲ τίνος ἔτους ἐξῆσαν ἀγνοοῦμεν, καὶ τὸ μόνον γνωστὸν εἶνε, ὅτι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1396 καὶ 1397 παρουσιάζεται ἀντ' αὐτοῦ ἄλλος μητροπολίτης Σερρῶν, ὁ Νίφων¹⁰.

Καὶ τὰ μὲν περὶ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Ματθαίου καὶ τῶν κατ' αὐτὴν συμπίπτουσι πρὸς ὅσα λέγει ὁ Ἰσιδώρος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ, ἀφ' ἑτέρου δ' ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ χρονολογία τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῶν Σερρῶν ἐν ἔτει 1383, ἣν παρέχει τὸ ἀνωτέρου μνημονευθὲν χρονικὸν σημεῖωμα¹¹, ἔχει πρᾶγματι ὀρθῶς, ἀφ' οὗ τέσσαρα ἔτη λέγει ἡ συνοδικὴ διάγνωσις παρελθόντα ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Ματθαίου, ζωγρηθέντος προφανῶς κατ' αὐτὴν τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως. Ὅτι δὲ τὸ οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον εἶνε Φακρασῆς καὶ οὐχὶ Φακρισῆς διατρανοῦται ἐκ τῆς ἐν τοῖς βυζαντιακοῖς χρόνοις μνείας καὶ ἄλλων ἀνδρῶν ὁμοίως ὀνομαζομένων¹².

¹ Αὐτόθι σ. 96 κ. ε.

² Αὐτόθι σ. 98.

³ Αὐτόθι σ. 106.

⁴ Αὐτόθι σ. 109.

⁵ Αὐτόθι σ. 115, 130.

⁶ Αὐτόθι σ. 133.

⁷ Αὐτόθι σ. 133, 138.

⁸ Αὐτόθι σ. 144, 147, 149.

⁹ Αὐτόθι σ. 129.

¹⁰ Αὐτόθι σ. 291.

¹¹ Ἴδε ἀνωτέρου σ. 403.

¹² Ἴδε περὶ τινων ἀνδρῶν φερόντων τὸ ὄνομα Φακρασῆς *Max Trecu Maxi-*

Τὸν δὲ Φιλόθεον τὸν Νεαμονίτην, ὃν δαινῶς νοσοῦντα ἀγωνίζεται διὰ μακρῶν νὰ παραμυθίσῃ ὁ Ἰσίδωρος ἐν τῇ τρίτῃ καὶ τετάρτῃ τῶν ἐπιστολῶν, δὲν γινώσκομεν ἄλλοθεν. Νεαμονίτης δ' ἐκαλεῖτο πιθανότατα οὐχὶ ἐξ ἐπωνύμιου οἰκογενειακοῦ, εἰ καὶ δὲν δείπαι τὸ τοιοῦτον ἐν τοῖς βυζαντιακοῖς χρόνοις¹, ἀλλ' ὡς μοναχὸς μονῆς καλουμένης Νέας. Καὶ δὲν εἶνα μὲν ἀδύνηθες τὸ ὄνομα μονῶν οὕτω καλουμένων², ἀλλ' ἢ περὶ ἧς

mi monachi epistulae. Ἐν Βραττανίᾳ. 1890 σ. 197 κ. ε. Φακρατῆς] δὲ εἶνα καὶ εἰς τῶν εἰς οὗς ἐπιστέλλαι ὁ Δημήτριος Κυδωνῆς. Ἰδε *Joseph* ἐνθ' ἄν. σ. 282. Ὅτι δὲ τὸ ὄνομα¹ αὐτοῦ τοιαύτου Φακρατῆς καὶ οὐχὶ Φακρατῆς, ὡς παρὰ τῷ *Joseph*, καὶ ὅτι ἦτο προμικηρῆς, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ Βουρναϊκοῦ κώδικος Τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βραττανικοῦ μουσείου, ἐν ᾧ περιλαμβάνονται δύο πρὸς αὐτὸν ἐπιστολαὶ τοῦ Κυδωνῆ. Πρῶτος καὶ τὸν εἶται 1857 Θεόδωρον Φακρατῆν παρὰ *Miklosich* καὶ *Müller* ἐνθ' ἄν. Τόμ. Β' σ. 370. Ἐχομεν δὲ καὶ Ἰωάννην Φακρατῆν πρωτοστράτορα γράψαντα διήγησιν περὶ Ησαϊὰ καὶ Γρηγορᾶ (Σπυρ. II. Αὐμπρον Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου ἕρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β' σ. 563 ἐν λ.), πιθανῶς τὸν αὐτὸν καὶ ὁ παρὰ Καντακουζηνῶ (ἐκλ. Βόννης Τόμ. Β' σ. 585, β. Τόμ. Γ' σ. 196, β) Ἰωάννης Φακρατῆς. Ὁ αὐτὸς δ' ἐγράψεν ὡς παρακοιμώμενος καὶ ἔκφρασιν περὶ τῶν βασιλικῶν ὄψεων, περιλαμβανομένην ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 167 κώδικι τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ ἕρει μονῆς Διονυσίου (Σπυρ. II. Αὐμπρον Κατάλογος Τόμ. Α' σ. 353 ἀρ. 49, καὶ τῇ ὑπ' ἀρ. 152 τῆς μονῆς Πανταλεήμονος) (Αἰτίθθ. Τόμ. Β' σ. 303 ἀρ. 18, ἧτις εἶνα ἡ αὐτὴ ὡς ἀδόσποτος ἐκδοθεμένη ἐν συμπληρώματι τῆς Περὶ τῶν ὄψεων συγγραφῆς τοῦ Κωδωνοῦ (ἐκλ. Βόννης σ. 215 κ. ε.).

¹ Οἰκογενειακὸν εἶνα τὸ ἐπωνύμιον τοῦτο ἐν τῇ ἐπιγραφῇ *Τῷ Νεαμονίτῃ*, ἣν φέρει ἡ δ' τῶν ἐπιστολῶν τῆς ὑπὸ τοῦ *Kyriakos* (Byzantinische Literaturgeschichte σ. 45, ἐκλ. ματάρ. Γ. Σωτηριάδου Τόμ. Β' σ. 154) κληθεῖσθαι Φλωρεντικῆς συλλογῆς ἐν τῷ Ακρυαντακῷ κώδικι S. Marco 356, ἧς ἄλλο ἀπόγραφον εἶνα τὸ τοῦ Μοναχίου κώδικος CXCVIII. Καὶ πράγματι ἕλλα: ἐπιστολαὶ τῆς αὐτῆς συλλογῆς, ἡ λβ', ἡ μς' καὶ ἡ νς', ἀπαθῶνονται *Τῷ υἱῷ τοῦ Νεαμονίτου*.

² Τοιαύτη εἶνα ἡ γνωστοτάτη Νέα μονὴ τῆς Χίου (Ἰδε Γρηγορίου Φωτεινοῦ Νεαμονίτη. Ἐν Χίῳ. 1861. — Κ. Καντζιλάκη Χαϊκὰ ἀνάκτα. Ἐν Ἀθήναις. 1890. — *Miklosich* καὶ *Müller* Acta et diplomata Τόμ. Ε' σ. 1 κ. ε. — Ἄθ. Παπαδοποιῶλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικῆ βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 139 ἐν σημ., σ. 144 ἀρ. 11. *Strzykowski* Nea Moni auf Chios ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Ε', 1896, σ. 140 κ. ε. — Σπυρ. II. Αὐμπρον Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου ἕρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β' σ. 299 ἀρ. 5643, 2. — Χρυσόεσσα ἐξ αὐτῆς ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἀλήθειᾳ Τόμ. Δ' σ. 403 κ. ε., 411 κ. ε., 428 κ. ε., 444 κ. ε.). Νέαν μονὴν δ' ἔχομεν καὶ παρὰ τὸ Νάκπιον (Νέου Ἑλληνομνημόνιος Τόμ. Γ', σ. 282). Εἶνα δ' αὐτὴ ἢ ἄλλως λεγομένη

πρόκειται ἐνταῦθα Νέα μονή, ἐξ ἧς Φιλόθεος ὁ Νεαμονίτης, εἶνε αὐτῇ ἐκαίνη, ἧς αἱ Νεαμονίται μοναχοὶ εὐρίσκοντο περὶ τὸ 1394 εἰς διενέξεις περὶ γειτονικῶν κτημάτων πρὸς τοὺς Ἀκαπνιώτας, μοναχοὺς τῆς μονῆς Ἀκαπνίου¹. Γινώσκοντας δὲ, ὅτι ἡ μονὴ Ἀκαπνίου ἔκειτο ἐν τῇ περιουσίᾳ τῆς Θεσσαλονίκης, ἐξάγομεν ἐνταῦθεν, ὅτι καὶ ἡ Νέα μονὴ ἔκειτο ἐν τῇ αὐτῇ περι-

τῆς Ἀρχαίας, περὶ ἧς σφίεται ὑπόμνημα Αἰωνίου ἐπισκόπου Ἀργεῶν καὶ Νεοπλάτου, ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ *Paris* (Codices manuscriptorum biblicae Graecae Regiae Taurinensis, Ἐν Ταυρίνῳ, 1749 σ. 426 κ. ε.), ἐκ τῆς ἐπιτομῆς κατὰ τὴν ποικίλην τοῦ 1904 κατασκευαστοῦ κώδικος CCCXVI (B. VII 29), εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ Μουστοξιδίου (Ἐκκλησιαστικὸν σ. 219 κ. ε.), καλλίτερον δὲ κατέστη ὑπὸ *Miklosich* καὶ *Müller* (Acta et diplomata Taur. G. σ. 178 κ. ε.), αὐτόθεν δὲ καὶ παρὰ **Μ. Ασηματιῶν** (Ἡ Ναυπλία Ἐν Ἀθήναις, 1898, σ. 47 κ. ε.) Ἐβδλ. περὶ τῆς μονῆς ταύτης **Σπυρ. Η. Ασηματιῶν** ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Β', 1893, σ. 75, καὶ ἐν Μικρατῶν Σαύτου (Ἐν Ἀθήναις, 1905 σ. 418 κ. ε.), **Μ. Ασηματιῶν** ἐν τῇ Ἀρμενία Τόμ. Γ', 1903, σ. 479 κ. ε., **H. Zimmerer** ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Β', 1906, σ. 550 καὶ **Μ. Βέην** αὐτόθεν Τόμ. ΙΖ', 1908, σ. 105 κ. ε. Ἐκ δὲ τοῦ Ἀρθροκρατοῦ κώδικος Q 11 sup. ἀνταγράψαντες ὑπ' ἐπιτομῆς αἱ Στοιχοὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν εἰκόνα τῆς ἐξ ἀργύρου πεποιημένης. . . Πάτριος Ἀργεῶν κείριος τοῦ παλαιότερου κώδ. τῆς Νέας, ὅς ἐκ ἐκδόσεως ἐν τοῖς Παλαιολογείοις καὶ Παλοπονησιακοῖς. Ἀλλὰ ἡ Νέα μονὴ εἶνε ἐκαίνη, ἧς εὐρίσκοντο μοναχοὶ ἐκαίνη ἐν βιβλιογραφικῇ σημειώματι τοῦ κώδικος 24 τῆς βιβλιοθήκης Πίσσ. Β' ἐν τῷ Βατικανῷ, ἔχουσι οὕτως Ἐργασίη ἡ φηγοροῦσι αὐτῇ βιβλίον δια χειρὸς Ἀθανασίου ἐπισκόπου μοναχῶ ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς ἐν τῇ ἐκείνῃ ἑτοιμασμένον. . . 297 (1912). Ἐκ *Duchesne* De codicibus mss. graecis Pii II in Bibliotheca Alexandrina Vaticana. Ἐν Πάριστι, 1889 σ. 18. Νεοφανεία δὲ λέγεται ἡ Φανερωμένη τῆς Σαλαμίνας (Νέα Ἐκκλησιαστικὸς Τόμ. Δ' σ. 92).

¹ *Miklosich* καὶ *Müller* ἐβδ' ἐν Τόμ. Β' σ. 200 κ. ε., 202 κ. ε.

² Ἐκ τῆς σημειώματι τοῦ βιβλιογράφου κώδικος Theol. gr. 193. *Τὰς δὲ διαίσεις, τοῦτον καὶ ἀνταγράψας μοναχὸς ἐκ Νικηταῶν ἡρωματικῶν ἐν τῇ αὐτῇ Ἀκαπνιωτῶν μονῇ τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης (φρασκίται τῆ ἐν Θεσσαλονίκῃ) διὰ φροντίδος εἶδεν ἐκ τῆς ἡαυτοῦ ἀποκρίσεως διὰ χειρὸς καὶ μίλωνος σημειωθῆναι ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. ΙΒ' (1903) σ. 324. Ὁ δὲ καθηγούμενος τῆς μονῆς Ἀκαπνίου Ἰγνάντιος ἔγραψε περὶ εἰκόνας Χριστοῦ τῆς ἐν τῇ μονῇ Ἀκαπνίου Θεσσαλονίκης (Σπυρ. Η. Ασηματιῶν Κατάλογος. . . Ἀγίου ἕρους Τόμ. Α' σ. 381, 13 καὶ 387, 13). Φανερῶτα δὲ δηλοῦται, ὅτι ἡ μονὴ Ἀκαπνίου ἔκειτο ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Παχυμέρου (ἐκδ. Βένης Τόμ. Α' σ. 27, 20), ὅπου τὸ κειμῆς ἔχει Ἀκαπνίου, ὅπως ἐπισημασθῆναι καὶ παρὰ τῆς *Tafel* 10 Thessalonica eiusque agro dissertatio geographica. Ἐν Βερολίνῳ, 1839 σ. 143), θεωρούμενος εἰς Ἀκαπνίου.*

χώρῳ. Ἄπορον δὲ φαίνεται πῶς τὴν διάλυσιν τῆς ἔριδος τῶν δύο μονῶν εἶχεν ἀναλάβει ὁ μητροπολίτης Χαλκηδόνος, ὑπερτιμος καὶ ἐξαρχος πάσης Βιθυνίας¹, καίπερ οὕτω μακρὰν τῆς Θεσσαλονίκης κειμένης. Ἡ ἀπορία δὲ αὕτη λύεται ἢ διὰ τῆς ἀποδοχῆς ἀναθέσεως εἰς αὐτὸν ἐξαρχικῶν καθηκόντων ἐν Θεσσαλονίκῃ καθ' ὃν χρόνον ἀπουσιάζεν ὁ Ἰσιδώρος ἴσως ἐν Ἀσίᾳ κατὰ τὰ λεγόμενα ἐν τῇ μοναδίᾳ τοῦ Ἰβάγκου² ἢ ἕνεκεν ἰδιαιζόντων τινῶν προνομίων, ἅτινα ἐκέκτητο κατὰ τινὰς συνοδικὰς διαγνώσεις ὁ Χαλκηδόνος καὶ ἐξ ὧν οὐκ ὀλίγαι ἐπήρχοντο συγχύσεις³. Ὁ δὲ Χαλκηδόνος, εὖ γίνεται μνεῖα ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ τοῦ Ἰσιδώρου ὡς παραιτίου γενομένου καταλυθῆναι τὴν συνοδίαν Φιλοθέου τοῦ Νεαμονίτου⁴, εἶνε πιθανώτατα ὁ αὐτὸς ἄγνωστος ἡμῖν κατ' ὄνομα, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν ταῖς προμνημονευθεῖσαις συνοδικαῖς διαγνώσεσιν.

Ὁ δὲ Παλαιῶν Πατρῶν, εἰς ὃν ἀπευθύνεται ἡ πέμπτη ἐπιστολῇ τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, εἶνε ἀναντιρρήτως ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος Ἰγνάτιος, ὃν εὐρίσκομεν τὸν Ἰούλιον 1389, ἦτοι ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ γράμματος ἐκείνου τοῦ Ἰσιδώρου, ῥητῶς ὀνομαζόμενον ἐν τινὶ συνοδικῇ πράξει⁵.

Ὁ δ' ἐν Θεσσαλονίκῃ ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς Δοσίθεος ὁ Καραντηνὸς, εἰς ὃν ἐγράφη ἡ ἕκτη ἐπιστολῇ τοῦ Ἰσιδώρου⁶, εἶνε ἀναμφηρίστως ὁ αὐτὸς καὶ ὁ παπᾶς Δοσίθεος ὁ Καραντηνὸς, πρὸς ὃν σῶζεται ἐπιστολῇ τοῦ ἐν ἔτει 1371 θανόντος προκατόχου τοῦ Ἰσιδώρου ἐπὶ τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου Θεσσαλονίκης Νικολάου Καβάσιλα⁷.

¹ Miklosich καὶ Müller ἐνθ' ἄν. Τόμ. Β' σ. 200 κ. ε. 202 κ. ε.

² Ἴδε ἀνωτέρω σ. 400 σημ. 5.

³ Πρὸς. Miklosich καὶ Müller ἐνθ' ἄν. σ. 131 κ. ε.

⁴ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 360, 7 καὶ 12.

⁵ Miklosich καὶ Müller ἐνθ' ἄν. Τόμ. Β' σ. 125.

⁶ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 379 κ. ε.

⁷ Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εὑρεθῆται ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι 1213, φ. 298^α, ἐξέδωκα δὲ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτῆς καὶ τὴν ἀρχὴν ἐν Νέῳ Ἑλληνομνημόνιῳ Τόμ. Β' σ. 815.

Τὸ δ' ἐπώνυμον Καραντηνὸς δὲν εἶνε καὶ ἄλλως ἄγνωστον ἐκ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων ὡς οἰκογενειακόν. Τοιοῦτο φέρουσιν ἐπὶ παραδείγματι ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ Κωνσταντῖνος ὁ Καραντηνός¹ καὶ ὁ τούτου υἱὸς Νικηφόρος, στρατηγὸς Ναυπλίου, ὁ τῷ 1032 κατὰ τῶν Ἀράβων νικηφόρος². Γινώσκωμεν δὲ καὶ Νικήταν Καραντηνόν, ἱερέα καὶ νομικὸν τῶν παλατιῶν ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου³.

Διαισώθη δὲ τὸ ὄνομα μέχρι καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὅπου ἔχομεν οἶκον Καραντινῶν ἢ Καρανδινῶν, ἀναγόντων τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς βυζαντιακοὺς χρόνους καὶ θεωρούντων γενάρχην πρωτοσπαθᾶριόν τινα Γεώργιον, οὗ σώζεται παρά τινι τῶν ἀπογόνων ἐν Ἀργοστολίῳ ἐλαιογραφικὴ εἰκὼν⁴. Εἰς τὸν οἶκον τοῦτον ἀνήκουσιν ὁ Σπύρος Καρανδινός, ὃν εὐρίσκομεν μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ ἐν Παταύῳ Γυμνασίου⁵, ὁ ἀγιογράφος τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος Ἀνδρέας ἢ Ἀλέξανδρος Καραντινός⁶, ὁ ἐν ἔτει 1776 γράψας Ἰταλιστὶ βραχεῖαν ἱστορίαν τῆς Κεφαλληνίας Ἰωάννης⁷, καὶ ὁ ἕτερος Ἰωάννης ὁ ἔπειτα ἐν τῇ Ἰονίῳ ἀκαδημίᾳ καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν⁸.

¹ Κεδρνοῦ ἐκδ. Βόννης Τόμ. Β' σ. 491, 13. Τοῦτον ἀντὶ τοῦ υἱοῦ Νικηφόρου πλημμελῶς λέγει νικητὴν τῶν Ἀράβων ὁ Geizer (ἐν τῇ τοῦ Krumbacher Byzantinische Litteraturgeschichte σ. 1001. ἑλλ. μεταφρ. Γ. Σωτηριάδου Τόμ. Γ' σ. 403 κ. ε.).

² Κεδρνοῦ ἐκδ. Βόννης Τόμ. Β' σ. 499, 12. Οὗτος ἐσφαλμένως καλεῖται Karanienos ὑπὸ τοῦ Zimmerer ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Θ', 1900, σ. 550 καὶ κατ' αὐτὸν ὑπὸ τοῦ P. Marc (Byzantinische Zeitschrift. Generalregister zu Band I—XII. Ἐν Λειψίῳ. 1909 σ. 224).

³ Miklosich καὶ Müller Acta et diplomata Τόμ. Γ' σ. 197.

⁴ Ἡλία Τσίτσέλη Κεφαλληνικά. Τόμ. Α'. Ἐν Ἀθήναις. 1904 σ. 195.

⁵ Σάθα Νεοελληνικὴ φιλολογία σ. 421.

⁶ Ἡλία Τσίτσέλη ἐνθ' ἄν.

⁷ Αὐτόθι σ. 196. Τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἀναγραφῆς, δημοσιευθεῖσης ἐν ταῖς τοῦ Μαρίνου Πικατόρρου Memorie critiche e storiche dell' isola di Cefalonia. Ἐν Κερκύρῳ. 1887. Τόμ. Β' σ. 104, σώζεται κῶδιξ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας. Ἰδε Νέου Ἑλληνομνήμονος Τόμ. Ζ' σ. 333 ἀρ. 99.

⁸ Ἡλία Τσίτσέλη σ. 196 κ. ε.

Οἱ εἰς τὸν κεφαλληνιακὸν τοῦτον οἶκον ἀνήκοντες γράφουσιν ἐναλλάξ τὸ ἴδιον ἐπώνυμον Καραντινός, Καρανδινός ἢ Καρανδηνός¹. ὁμοίως δ' ἐναλλάξ γράφεται Καραντινάτα² ἢ Καρανδινάτα τὰ ἐξ αὐτῶν ὀνομασθέν χωρίον τοῦ δήμου Λιβαθοῦς³. Ἄλλὰ τὸ ὀρθὸν ἦτο νὰ γράφηται Καραντηνός, ὡς παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα εἶνε ἐθνικὸν ἐκ τῶν ἐχόντων τὴν κατάληξιν ηνός, οἷα τὰ Δαμασκηνός, Κομνηνός, Λακαπηνός, Συναδηνός καὶ ἄλλα πλείστα⁴. Εἶνε δὲ τὸ Καραντηνός ἐθνικὸν ἐξ ἀγνώστου τόπου φέροντος τὸ ὄνομα Κάραντα⁵. Ἄλλ' ὅπως δὴποτε γεννᾶται καὶ τὸ ἐρώτημα μὴ καὶ παρὰ Βυζαντινοῖς τὸ ὄνομα εἶχε τὸ κατ' ἀρχὰς τὸ δ (Καρανδηνός), ὅτε ἠδυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν περὶ τῆς ὑπάρξεως τόπου Κάραντα, φέροντος τὴν κατάληξιν τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἤδη ἐπιχωριάζουσαν ἐν Κάρια καὶ ἐν Λυκία.

Οἱ δ' ἐκ Θεσσαλονίκης Τζουμισχῆς, Κληματικὸς καὶ Ῥωσωτᾶς οἱ μνημονευόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἰσιδώρου¹ δὲν δύνανται νὰ ταυτισθῶσιν. Ἄλλ' οὐχ ἦττον τοῦ μὲν πρώτου τὸ ὄνομα εἶνε γνωστότατον ὡς οἰκογενειακὸν ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου αὐτοκράτορος. Ὁ δὲ Ῥωσωτᾶς ὁμωνυμεῖ πρὸς τὸν Ἰωάννην Ῥωσοτᾶν, ἀναγνωστότερον πιθανῶς καὶ ἐκείνον Ῥωσοτᾶν, τὸν κεκτημένον

¹ Ὁ καθηγητὴς τῆς Ἰατρικῆς Ἰωάννης ἔγραψεν ἑαυτὸν ἐν μὲν ταῖς ἀρχαιοτέροις τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ Καρανδινόν (*Le grand-Pernot Bibliographie ionienne*. Ἐν Παρισίοις. 1910 Τόμ. Α' σ. 287 ἀρ. 1077 καὶ 1078), Καρανδηνόν δ' ἐν ταῖς νεωτέροις (Ἀπόθ. σ. 293 ἀρ. 1102, σ. 296 ἀρ. 1125, σ. 302 ἀρ. 1146, σ. 108 ἀρ. 1147 καὶ σ. 205 ἀρ. 1158).

² Ἡλία Τσίτσέλη ἔνθ' ἀν. σ. 196.

³ Ἐν ταῖς ἐπίσημοις στατιστικαῖς τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

⁴ Πρὸς Κ. *Amantos* Die Suffixe der neugriechischen Ortsnamen. Ἐν Μονάχῳ. 1903 σ. 55 κ. ε.—*H. Moritz* Die Zunamen bei den byzantinischen Historikern und Chronisten. Programm des humanistischen Gymnasiums in Landshut. 1897—1898. Μέρ. Β' σ. 19.

⁵ Ὁ Ἄμαντος ἔνθ' ἀν. σ. 56 ὑποδεικνύει πρᾶγματικῶς τὰ Κάραντα ἐν Βοιωτίᾳ, στηριζόμενος εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ αὐστριακοῦ ἐπιτελείου συνταχθέντα Κάρτην τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ κατὰ τὰς ἑλληνικὰς στατιστικὰς τοῦ πληθυσμοῦ τὸ περὶ οὗ πρόκειται χωρίον τοῦ δήμου θισθῆς τονίζεται Καραντι.

περὶ τὴν περιοχὴν τῶν Πατρῶν περιβόλαιόν τι¹. Ὁ δ' ἐκ Νεοτέγκων ἢ μᾶλλον Νεστόγκων Λάσκαρις² ἐνθυμίζει ἡμᾶς τὸν ἐν Νικαίᾳ Ἀνδρόνικον Νεστόγκον³ τὸν ἐν ἔτει 1225 συνωμόσαντα κατὰ τοῦ εξαδέλφου Θεοδώρου Βατάτζη⁴, τὸν ἐν ἔτει 1306 ἐν Βυζαντίῳ μέγαν ἐταιρειάρχην Νεστόγγον Δούκαν⁵ καὶ τὸν ἐν αὐτῇ δὴ τῇ Θεσσαλονίκῃ πιγκέρνην Ἀλέξιον Δούκαν Νεστόγγον γράμματός τινος τῆς ἐν Ἀγίῳ ὄρει μονῆς Ζωγράφου τοῦ ἔτους 1267⁶.

Τέλος δ' ἀγνωστον μένει ἡμῖν τὸ κύριον ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἰσιδώρου, ὃν μανθάνομεν ὅτι εἶχε κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν⁷, καὶ ἀγνοοῦμεν ὁποῖον ἔργον οὗτος μετήρχεται.

Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω ἐν σ. 343 στ. 22 ὀνομάτων τῶν λογίων μητροπολιτῶν Θεσσαλονίκης ἐξέπεσε μετὰ τὸ τοῦ Νεῖλου Καβάσιλα τὸ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Νικολάου Καβάσιλα.

Αἱ ἐν σ. 344 κ. ἐ. μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ Ἰσιδώρου ἀναγραφόμεναι δύο λύσεις περὶ τῆς ἀρχιερωσύνης τοῦ Ἀνθίμου Οὐγγροβλαχίας καὶ τῆς ἱερωσύνης Εὐγενικοῦ ἀναγνώστου αἱ καὶ ἐν τῷ κώδικι 286 τῆς μονῆς Ἰθήρων περιωζόμεναι εὐρηγνται ἐκδεδομέναι παρὰ τῷ κ. Γεδεῶν⁸.

Τῆς δ' ἐπιστολῆς τοῦ Ἰσιδώρου πρὸς τὸν Ματθαῖον Φακρα-

¹ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 330, 28.

² Ἴδε τὸ ἀργυρόβουλλον τοῦ Θωμᾶ Παλαιολόγου παρὰ Miklosich καὶ Müller ἐνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 258.

³ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 380, 7.

⁴ Γεωργίου Ἀκροπολίτου ἐκδ. Βόννης σ. 39, 17 κ. ἐ.

⁵ Παχυνέρους ἐκδ. Βόννης Τόμ. Β' σ. 429, 2 κ. ἐ.

⁶ Victor Langlois Le Mont Athos et ses monastères. Ἐν Παρισίῳ. 1867 σ. 62 ἐκ τῶν τοῦ Joseph Müller Historische Denkmäler in den Klöstern des Athos παρὰ Miklosich (Slavische Bibliothek Τόμ. Α' σ. 123 κ. ἐ.).

⁷ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 330, 4.

⁸ Μανουὴλ Γεδεῶν Κανονικαὶ διατάξεις. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1888. Τόμ. Α' σ. 21 κ. ἐ., 24 κ. ἐ.

σῆν¹ ποιεῖται μνησίαν καὶ ὁ Δέων Ἀλλάτιος² ὡς περιλαμβανομένης ἐν τῷ Vaticanus graecus 651³.

Κάτωθεν τοῦ ἐγκλητικῆς γράμματος Παύλου τοῦ Ξηροποταμίτου τοῦ συντεταγμένου ἐν ἔτει 1016 καὶ ἐκδοθέντος ἐν τῷ παρόντι τόμῳ τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμωνος ἐξ ἀπογράφου τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος φέρονται τάδε· Ὑπεγράφη παρ' ἐμοῦ Ἰσιδώρου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης⁴. Δὲν εἶνε δὲ πιθανὸν ὅτι ὁ ὑπογεγραμμένος Ἰσιδωρος εἶνε ὁ Γλαβᾶς, ἐκτὸς ἂν ὑποτίθετο, ὅτι ἐδέησε διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ νὰ κυρώσῃ τυχὸν τὴν γνησιότητα τοῦ προσαχθέντος αὐτῷ κατὰ αἰῶνας δλους ἀρχαιτέρου πρωτοτύπου χάριν τῶν ἐν τῷ ἐγγράφῳ ὀριζομένων κτηματικῶν ὀρίων ἐν Ἀγίῳ Ὄρει. Ἀλλὰ καὶ τοιαύτη ὑπόθεσις δὲν θὰ ἦτο εὐλογος, ἐπειδὴ αἱ πλείσται τῶν ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἐκείνῳ ἀναγραφομένων μονῶν εἶχον ἤδη ἐκλίπει. Διὸ πολὺ πιθανώτερον εἶνε νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι πρόκειται περὶ κυρώσεως αὐτοῦ τοῦ πρωτοτύπου τοῦ ἐγκλητικῆς γράμματος καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸ ὑπογραφῶν ἡγουμένων τοῦ Ἀγίου Ὄρους ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως αὐτοῦ κατέχοντος τὸν θρόνον Θεσσαλονίκης. Ἄν δὲ ἡ γνώμη αὕτη ἔχη ὀρθῶς, προὔπηρξε τοῦ Γλαβᾶ καὶ ἕτερος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης καλούμενος Ἰσιδωρος, ἀρχιερατεύσας ἀρχομένου τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος ἐπὶ ἔτη τινὰ τοῦ μακροῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου χρόνου καθ' ὃν ἐπὶ αἰῶνα καὶ πλέον ὑπάρχει κενὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου Θεσσαλονίκης⁵.

¹ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 353 κ. ἑ.

² *L. Allatii* In Rob. Creyghtoni apparatus. . . Exercitationes. Ἐν Ρώμῃ. 1674 σ. 704 κατὰ τὸν *Lequien Oriens Christianus* Τόμ. Β' σ.89 κ. ἑ.

³ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 345 καὶ 352.

⁴ Νέου Ἑλληνομνήμωνος Τόμ. Η' σ. 233.

⁵ Ἐν τῷ κενῷ τούτῳ ὁ *L. Petit* ἐνθ' ἀν. σ. 26 τοποθετεῖ τὸν Ἀνατόλιον καὶ τὸν Νικήταν τῷ δὲ 1031 βλέπομεν ἤδη ἀρχιερατεύοντα τὸν Θεοφάνη, τούτου δὲ προκάτοχος εἶνε δυνατόν νὰ ὑπῆρξεν ὁ ἀρχαῖος ἐκαῖνος Ἰσιδωρος.